

I2

NÉGY VIGASZTALÓ ZSOLTÁR
(1526)

Bevezetés

Az Innsbruckból Budára érkező Habsburg Mária számára a királynéi cím, jövedelem és udvar mellett elsősorban a Brandenburgi családdal való új rokoni kapcsolat nyújtott lehetőséget kiszabadulni bátyjai (Károly és Ferdinánd) gyámkodása alól. A Brandenburgiak hagyományosan Habsburg-barát, de mégiscsak önálló politikát folytattak. A fiatalabb, frank ágból, Jagelló Zsófiától születtek II. Lajos első unokatestvérei, míg az idősebb ág két választófejedelemmel is büszkélkedhetett: I. Joachim örgróffal és a leginkább a búcsúügylet kapcsán számon tartott Albert mainzi érsekkel.

Brandenburgi György örgróf, II. Ulászló király unokaöccse, II. Lajos gyermekkirály gyámja húsz évig élt Magyarországon. Uralkodó nagybátyja kezére játszotta a kor legnagyobb örökségét, a Hunyadi–Frangepán vagyont, e módon honosságot és főispáni széket, ám ezzel együtt irigyeket és ellenségeket is szerzett neki.

Mária már az 1515-ös bécsi királytalálkozón megismerkedett és hat évvel később a linzi Habsburg–Jagelló esküvőn újra találkozott Kázmér brandenburgi örgróffal és Györggyel,¹ majd egy évvel később prágai koronázásán öccsükkel, Alberttel, aki a német lovagrend nagymestere volt: Mária mindhármukkal barátságot kötött. A Mária és Brandenburgi Albert közötti bizalmas kapcsolatról árulkodó, több mint negyedszázadra terjedő levelezés (1522–1550) az egykori Königsbergi Porosz Állami Levéltárban fennmaradt. A tizenhét éves királynét tömören jellemzi az a mondattöredék, amit egyik 1522 szeptemberében Albertnek írt, sajátkezű levelében olvashatunk: „mindent meg akarok tudni” (*ich wil alle ding wol erfahren*).

„A három brandenburgi örgróf, György, a porosz nagymester és a fiatalember [Vilmos öccsük] azok, akik folyton a királynéval vannak” – fakadt ki Budáról keltezett levelében Lorenzo Campeggio pápai legátus 1525. február 8-án (MV 140). A Brandenburgi fivéréknek hihetetlen befolyásuk volt a királyi párra. Akiket ők ajánlottak, azoknak biztos

¹ A Siegmund von Dietrichstein 1515. július 22-i esküvőjéről készült képen együtt látható Mária, Kázmér és György: RÉTHELYI 2005, 145–146 (I–10. sz.).

volt a pozíciójuk, s a fiatal uralkodóknak mi sem volt fontosabb, mint hogy minél több bizalmi ember vegye őket körül. Hogy ez felkeltette a magyar nemesség irigységét és féltékenységét, az már közismert történet.² A hazai eretnekellenes törvényeknek és rendeleteknek (például az 1523. évi 54. tc. és az 1525. évi 4. tc.)³ nem is nagyon titkolt célja a brandenburgi befolyás visszaszorítása volt, a döntő pillanatokban azonban mindig sikerült a Brandenburgi fivéreknek az uralkodópárt ezekkel ellentétes lépésekre hangolni.

Mária királyné mindenről tudni akart. Nem riadt vissza attól, hogy a reformációval kacérkodó káplánt hívjon udvarába. Hízelt neki, hogy Brandenburgi Albert belevonja diplomáciai cselszövéseibe, és lelkesen helyeselt, amikor az a törökellenes segínyt ki akarta ragadni a „papok” kezéből. De a német lovagrend nagymestere nemcsak külpolitikai kommentárokat küldött neki Nürnbergből, hanem Luther-könyveket is.⁴ Az uralkodópár tanácsadóinak, a brandenburgi örgrófoknak Luther iránti rokonszenve köztudott volt. 1523-ban már György is, Albert is levelezett a reformátorral (WA.B 568., 622. sz.), s míg az előbbi fejedelem a boroszlói tanács egyházi reformjait védte meg Lajos király előtt, addig a porosz nagymester a nürnbergi birodalmi gyűlésen állt ki nyíltan a hitújítók mellett (WA.B 557. sz.). Albert és Luther személyes tárgyalására 1523. november 29-én került sor Wittenbergben.

1524-ben valamikor nyáron a királyi pár jelenlétében egy prédikátor német nyelven a pápa és a bíborosok ellen beszélt. A királyi tanács ellenében Mária védelmébe vette az illetőt, akinek a nemesek fenyegetésére mégis távoznia kellett, s a király szigorú rendeletet adott ki a lutheránusok ellen. E rendelet alapján kutattak lutheránus könyvek után augusztus elején a bányavárosokban és az erdélyi szászok között is. Burgio pápai nuncius jelentéséből⁵ nem derül ki, udvari prédikátor volt-e a szónok. Valószínűleg Conrad Cordatus, a budai (német) Boldogasszony templom papja keveredett bajba, mert az ő neve éppen ekkor tűnik fel a wittenbergi matrikulában.⁶ Pár nappal később égetik meg testvére, az ekkor már Wittenbergben tanuló Martin Cordatus (AAV 1: 120)

² KUBINYI 1986.

³ ETE 1: 84, 204; CIH 1: 824–825, 828–831.

⁴ *Man hatt zu Ungernn die lutherischen lehr und sein anhenger vast verfolget auch bis in den tott, aber es seind zeitung anher komen, das die konnigin zu Ungernn sehr gut evangelisch worden sei und mit dem konig deshalb ssovill gehandelt, das man die lutherischen weiter nicht vorfolget und nunalls das evangelium frei in Ungernn geprediget werde. Welches mir nicht ungleublich, das ich weiss, das ir der hoemeister aus Preussen von hinnen vill lutherisch bucher auf ir begere zugeschigkt.* Hans von der Planitz Bölcş Frigyesnek, Nürnberg, 1523. október 15. PLANITZ 356.

⁵ MV 23; ETE 1: 142–143.

⁶ MTT 6: 215–216; ETE 1: 548; AAV 1: 122.

szolgáját, a felső-ausztriai Johannes Baumgartnert Conrad Cordatus könyveivel együtt valahol Nyugat-Magyarországon.⁷

1525-ben lezajlott két viharos országgyűlés (a rákosi és a hatvani), az idegen követeket a pápai nuncius kivételével (például a velenceit és az osztrákokot) kiutasították az országból, új törvény született a lutheránusok ellen (az 1525. évi 4. tc.), amit a köznemesi párt elsősorban a német udvaroncokon akart alkalmazni – akik szerintük mind lutheránusok voltak.⁸ Bár Brandenburi György magyar alattvalónak számított, fenyegetve érezte magát (a rákosi végzéseken túl, melyek 7. cikkelye főleg az ő személyével foglalkozott, a május 25-i budai zavargások is igazolhatták félelmeit), 1525 júniusában egyelőre elhagyta az országot, és felső-sziléziai rezidenciájára, Jägerndorfba költözött.⁹

Mások is megpróbáltak menekülni a süllyedő hajóról (vagy az idegenellenes indulatok elől): Thomas Stoltzer 1526 februárjában Brandenburi Albertnek ajánlotta fel szolgálatait, s útnak is indult hozzá.¹⁰ Stoltzer Budán, Mária kifejezett kérésére zenésítette meg Luther német zsoldárfordításait, s ezekben a motettákban a maga művészi eszközeivel tett hitet az evangélikus tanítás mellett.¹¹ Az 1525/26-ra datálható Stoltzer-kompozíciókat vizsgálva nem is találjuk túlzásnak Szalkai László esztergomi érsek értesülését, miszerint a királyné Lutherrel tart,¹² vagy amit az újra Wittenbergbe menekülő Cordatus újságolhatott el Luthernek: Mária „az evangéliumhoz vonzódik”.¹³

Luther az említett kompozíciókról is tudomást szerezhetett. Cordatusnak háromszor kellett Magyarországról menekülnie, s mindhárom alkalommal Wittenbergnek vette az útját (1524, 1526, 1528.). Egyik ilyen útján valószínűleg nemcsak a bőrét mentette, hanem más értékes rakomány is volt. Cordatusék esztergomi kiszabadulásával egy időben indult ugyanis útnak Stoltzer északra, de Znaim mellett egy megáradt morva patakban életét vesztette. Az elhunyt zeneszerző kéziratai nemsokára – hogy, hogy nem – éppen Wittenbergben tűntek fel, ami vagy azzal magyarázható, hogy Stoltzernek 1526 tavaszán útítársa volt a Wittenberget ugyanekkor szerencsésen elérő Cordatus, vagy azzal, hogy a megbízója, Mária tulajdonát képező zeneműveket két évvel később Magyaróvárról vitte magával Wittenbergbe az újra menekülni kényszerülő reformátor. Ezek a zsoldárfeldolgozások mindennél világosabban tanúskodtak ugyanis Luther szemében Mária királyné evangéliumi elkötelezettségéről. Nem lehet véletlen, hogy a Mária

⁷ ETE 1: 148–149; WA.B 793. sz. Lásd LVM 7. köt.

⁸ MV 190, 193; ETE 1: 202.

⁹ MV 224; MTT 25: 331–332.

¹⁰ Lásd fenn xxx o.

¹¹ HOFFMANN–ERBRECHT 1988.

¹² MV 398; ETE 1: 264

¹³ WA 19: 552; ETE 1: 294–295; lásd alább xxx o.

megbízásából Stoltzer által elsőnek megzenésített német zsoltár, az *Erzürne dich nicht* (Zsolt 37) ugyanaz, mint amellyel Luther a Máriának ajánlott zsoldármagyarázatait kezdi.

A Mária és Luther közötti közvetlen kapcsolat egyengetőjének Mária nővérét, Izabella dán királynét (1501–1526) is szokták emlegetni, aki száműzetése idején Wittenbergben Lucas Cranach házában is lakott, és a reformátor igehirdetésének hatására két szín alatt vett úrvacsorát.¹⁴ A Stoltzer-motetták sorsa azonban Cordatus szerepét állítja reflektorfénybe, s Izabella korai halála miatt a kapcsolat további épülésének adatait is kifejezetten Cordatus örökölte ránk, aki elsőként kezdte lejegyezni Luther asztali beszélgetéseit.

Cordatus nem lett ugyan a magyarországi reformáció mártírja, de tőle származik az első hazai mártírológia. 1529-es művében¹⁵ sorolta fel a Magyarországon mártíriumot szenvedett evangélikusokat. Ezt figyelembe véve egyértelműnek tűnik, hogy Cordatus állt Luther 1526-os ajánló sorai mögött:

„[...] ezzel intve Felségedet arra, hogy bátran és vidáman tartson ki Isten szent igéjének Magyarországon történő támogatásában, miután azt a jó hírt kaptam, hogy Felséged az evangéliumhoz vonzódna, bár az istentelen püspökök – akik Magyarországon hatalmasak, és szinte minden a kezükben van – mégis nagyon gátolják és akadályozzák, olyannyira, hogy némelyek ártatlan vérét is kiontották kegyetlenül tombolva isten igazsága ellen.”¹⁶

A mohácsi katasztrófával a személyes és nemzeti gyászon túl Mária mindazt elveszítette, ami korábban olyan fontos volt neki: saját udvarát, az anyagi és politikai függetlenséget. Ugyan mint özvegy királyné, majd mint bátyja, Ferdinánd magyarországi helytartója rendelkezett még valamennyi súllyal, de már nem járhatta a maga útját. Hogy sógor-nőjétől, a nála idősebb Anna királynétól megkülönböztessék, az „öreg” jelzővel illették a huszonegy éves özvegyet.

A királynénak sorsa elfogadásában valószínűleg nem annyira Luther neki ajánlott vigasztaló iratai jelentettek segítséget, mint Brandenburgi Albert baráti sorai. Csupán Mária válasza maradt fenn (Pozsony, 1527. január 26.), ez hihetetlenül érett, józan és őszinte: Mária a reformatori levélformulákat utalásszerűen alkalmazó levelében arra kéri Albertet, imádkozzon érte, hogy ellen tudjon állni az ördögnek, a világnak és önmagának.

Mária és Ferdinánd 1527-es vitáját a már idézett Luther-féle ajánlással kapcsolatban nem akarom hosszasan ismertetni, mert a szövegek könnyen hozzáférhetőek, és nem

¹⁴ II. Keresztély dán király Luthernek 1526. január 28. WA.B 976. sz.

¹⁵ Vrsach warumb Vngern verstöret ist / Vnd ytzt Osterreich bekrieget wird. Mit anzeigung / Wie man widr den Türcken kriegem / Vnd das feld behalten soll / an das kriegsvolck unsers Genedigsten Herren / Herr Jo. Churfürsten zu Sachssen etc. widder die Türcken. mit sampt einem gepet. Durch Conradum Cordatum Prediger zu Zwickaw. [Erfurt: Sachse] MDXXIX. VD 16. C 5056. Ismerteti: PAYR 1928.

¹⁶ WA 19: 552k; lásd alább xxx o.

szorulnak aprólékos kommentárra.¹⁷ Ferdinánd április 12-i (elveszett) levelében vetette hűga szemére, hogy okot adott Luthernek a feltételezésre: Mária az új tanokhoz vonzódik. Első válaszában¹⁸ az özvegy ironikusan ütötte el a vádat: leszögezte, hogy az ajánlás az ő tudta és beleegyezése nélkül került sajtó alá, továbbá kifejezte reményét, hogy semmilyen tettével nem csorbította családjá hírnevét, végül kérte Isten kegyelmét, hogy jó keresztény maradhasson. Bátyja erre egyértelmű állásfoglalásra kényszerítette, s kérte, hogy tartózkodjék a Luther-művek olvasásától, s ügyeljen környezete viselkedésére, nehogy e két körülmény okán egyesek őt jó lutheránusnak tarthassák, s erről fecsejenek.¹⁹ Második válaszában²⁰ Mária a tréfát félretéve kijelenti: már rég nem volt Luther-írás a kezében, s nem is tervez ilyesmit olvasni.

„Ami udvarom tagjait illeti – folytatja –, akik állítólag belekeveredtek ebbe a dologba, nyilván nem volt jobb dolga annak, aki ezt Önnek bemesélte, mert szeretném látni azt, aki állítani merészezi, hogy valaki az én tudtommal tett volna valamit hitünk ellen. Ha akad valaki, aki megvádolna engem, kérem, értesítsen, hogy védekezhessem. Ha szolgálaim tudtomon kívül tettek bármit, nem vagyok felelős értük, de kérem Önt, közölje, kikről van szó, hogy ha ártatlanok, igazolhassák magukat.”

A továbbiakban kitért arra, hogy böjti napokon evett ugyan húst, de erre egészségügyi okok késztették, így nem szegte meg az egyház törvényeit. Május 21-i levelében²¹ Ferdinánd lényegében elfogadja hűga védekezését, és napirendre tér a téma fölött.

Mária levelei nyilvánvalóan nem annyira katolikus igazhívóságát dokumentálják, mint azt, hogy igyekezett megőrizni bátyjával szemben függetlenségét, iróniával és sértődött büszkeséggel hártva el annak vádjait. Persze e levelek alapján lutheránusnak sem nevezhető a királyné, csupán olyan kereszténynek, aki mások gyámkodására és a szóbeszédre fittyet hányva önállóan próbálja megválaszolni a vallási kérdéseket.²² Említésre méltó körülmény továbbá, hogy Mária határozottan kiállt gyanúba hozott udvari környezete mellett, nem azért kért ugyanis konkrét információkat, hogy végére járjon a Ferdinánd fülébe jutott szóbeszédnek, hanem hogy lehetőséget teremtsen a megrágalmazottaknak önmaguk tisztázására.

Ami a Mária által követett vallási irányzatot illeti, ezekben az években nyugodtan

¹⁷ ETE 1: 318–321; FERDINAND II: 57–59, 62–64 (44–45., 49. sz.); modern átírás ADRIÁNYI 1985, 179–182; magyarul: BOTKA 1864, 100–103; ORTVAY 1913, 8–10.

¹⁸ FERDINAND II: 57–58 (44. sz.), 1527. április 15.

¹⁹ *En bruit d'estre bonne luteriene*: uo. II: 58–59 (45. sz.), 1527. április 19.

²⁰ Uo. II: 62–64 (49. sz.), 1527. április 29.

²¹ Uo. II: 75–77 (60. sz.).

²² KLEIN 2005.

nevezhetjük evangéliumainak azzal a megjegyzéssel, hogy ezt a kegyességet az 1529-es speyeri birodalmi gyűlés előtt anakronisztikus volna protestánsnak értelmezni, még kevésbé szabad a lutheránusok vagy erazmiánusok skatulyájába gyömöszölni. Az utak egyelőre – legalábbis Magyarországon – még nem váltak el, a királyné minden eszmét meg akart ismerni, ami a Szentírás alapján állt. Ez a nyitottság nemcsak a későbbi történéseket, hanem az akkori kortársakat is meglepészhette. Nehéz eldönteni, mennyire szabad azonosulni az augsburgi birodalmi gyűlésen jelenlévő reformátorok (Philipp Melanchthon, Justus Jonas, Johannes Agricola, Georg Spalatin) véleményével, akik a császár hűgát határozottan a maguk oldalán hitték.²³ A legfantasztikusabb, éppen ezért kevésbé hihető részletekkel a Brandenburgi György kíséretéhez tartozó crailsheimi Adam Weiss szolgált, Melanchthon tudósítása viszont reálisnak tűnik: a császár hűga igazán hős lelkületű, különösen istenfélő és erkölcsös asszony, igyekszik bátyját kiengesztelni irányunkban, de ezt csak óvatosan és visszafogottan teheti.²⁴ A királyné biblikus alapállása szinte közmondásos volt.²⁵ A Johannes Henckeltől származó értesülés szerint Mária egy bátyjaival folytatott vitában könnyek között e szavakra fakadt: „Inkább leszek valahol cseléd, és végzem a piszkos munkát, mint hogy megtagadjam Krisztusomat.”²⁶ Ám ennél is többet nyom a latban a másik oldalról Girolamo Aleandro pápai nuncius visszaemlékezése, hogy Ferdinánd befolyásos tanácsadója, Johannes Fabri bécsi püspök Augsburgban félreérthetetlenül aktualizáló utalással Mózes és Áron nővéréről, a leprás Mirjamról prédikált.²⁷

A Mária számára döntő eszmecsere azonban minden eddiginél pontosabban hagyományozódott ránk. Melanchthon közvetítésével a királyné öt kérdést tett fel Luthernek a két szín alatt történő áldozásról, melyek lényege az volt, maradhat-e továbbra is nyílt színvallás nélkül magánemberként az új tanítás híve. Luther, akit az Augsburgból érkező naiv tudósítások feltehetőleg téves helyzetértékelésre vezettek, ezért így akarta volna a reményei szerint érlelődő döntést a maga részéről segíteni, mereven elutasította a zugreformáció lehetőségét, ezzel jelezte, a választás, a meggyőződés nyílt vállalása nem halogatható tovább.²⁸ Ennek pillanata nem is váratott soká magára. Mária nagynénje, a németalföldi helytartó váratlan halála új kihívással szembesítette a fiatal özvegyet: bátyja, V. Károly császár őt bízta meg ennek a fontos posztnak az átvételével. A császár megbízott ugyan hűgában, de – mint levelében világosan kifejtette – eretnekgyanus udvartartásában már nem, így Mária prédikátorait nem vihette magával az északnyugati

²³ WA.B 1636., 1645., 1665., 1666. sz.

²⁴ WA.B 1636. sz.; MBW 965. sz.

²⁵ Pl. WA.B 1645. sz.

²⁶ ...*quam meum abnegem Christum*: WA.B 1665. sz.

²⁷ *Mariam sororem habuisse leprosam*: NBD IV/2: 396.

²⁸ WA.B 1664., 1674. sz.; MBW 994., 1011. sz. Lásd LVM 7. köt.

tartományba.²⁹ Hogy ebben a döntésben elsősorban vallási okok játszottak közre, azt egyrészt Ferdinánd kísérőlevele is hangsúlyozza,³⁰ másrészt Mária válaszából ugyancsak kiderül, aki mint jó keresztényeket vette védelmébe elbocsátandó embereit.³¹

Mária németalföldi működését nem követem nyomon, csupán a reformátorral való további kapcsolatára térek ki. Luther valószínűleg Máriához intézte egy 1531 szeptemberére datált vigasztaló iratát,³² amit a címzett ezzel a mondattal fogadott: „*Ich sehe das mich D. M. L. lieb hatt.*”³³ Arra, hogy nagy szükség van a vigasztalásra, valószínűleg Lazarus Spengler nürnbergi jegyző hívta fel Luther figyelmét. Az irat jól illik Mária sorának változásához, az asztali beszélgetés a Máriát jól ismerő Cordatus feljegyzésében hitelesnek fogadható el, és csak erre a levélre vonatkoztatható.³⁴ Luther és Mária további érintkezéséről nem tudunk.

A vigasztaló zsolttárok utolsó darabja, a 109. zsolttár magyarázata 1535-ben külön is megjelent ilyen alcímmel: *Az áruló Júdas és mindazok ellen, akik őt követik, ahogy minden üldöző és rajongó viselkedik Krisztus igéjével szemben.* Ennek a kiadásnak a kontextusát egyrészt az „üldözőknek”, az óhitű fejedelmeknek, másrészt a „rajongóknak”, a münsteri újkeresztelőknek ez idő tájt tanúsított magatartásában, illetve Luther ezzel kapcsolatos kritikájában találjuk. 1535. június 27-én Luther azokról az evangélikusokról ír Anton Lauterbachnak, akiket György szász herceg a hitük miatt üldözött el tartományából (WA.B 2205. sz.). Egy hónappal később Brandenburgi Albert mainzi érseknek veti a szemére, hogy kivégeztette bizalmasát és pénzügyeinek intézőjét, Hans Schenitzet, egyben a kardinális lelkén száradó korábbi gyilkosságokat is felelmeleti.³⁵ A münsteri radikálisok uralmával ugyanebben az évben két rövid művében is foglalkozott (WA 38: 336–350). A zsolttármagyarázat tehát az erőszakos zsarnokokat fenyegeti és az üldözötteket vigasztalja anélkül, hogy bárkit is közvetlenül megszólítana. Az önálló kiadás címe egymás mellé sorolja a Luther által újra felfedezett evangélium ellenfeleit: a zsidókat, a pápistákat és az anabaptistákat. A teológiai vita frontjainak ilyen egybemosása ettől az időtől kezdve egyre gyakoribb és hangsúlyosabb lesz Luther gondolkodásában.³⁶

Az 1526–27-ben hat kiadásban megjelent Luther-műnek egyértelműen az ajánlása fejtette ki a legnagyobb hatást, 1902-ben kiadták az *Egyháztörténeti emlékek* 1. kötetében is (ETE 1: 294–295), magyarra először a *Lelkipásztor* című folyóirat alapító szerkesztője,

²⁹ Köln, 1531.január 3. ETE 2: 112–113; magyarul: BOTKA 1864, 106–107.

³⁰ Köln, 1531. január 4. FERDINAND III/1–2: 1–3 (446. sz.).

³¹ SPRUYT 1994, 291.

³² WA.B 1866. sz. Lásd LVM 7. köt. Vö. MENNEKE–HAUSTEIN 1989.

³³ WA.TR 2311a sz. Lásd LVM 8. köt.

³⁴ Vö. KELLER 1995, 69.

³⁵ 1535. július 31-én. WA.B 2215. sz. Vö. LÜCK 2007.

³⁶ CSEPREGI 2004, 57–59.

Vértesi Zoltán (1881–1972) magyarbólyi lelkész fordította le – a mű egyéb részleteivel együtt – 1926-ban. A teljes zsoltármagyarázat 1996-ban látott napvilágot Böröcz Enikő fordításában a *Magyar Luther Könyvek* 5. köteteként. Kiadásunk ennek a szövegnek a javított változatát tartalmazza.

Első kiadás

Vier tro||stliche Psalmen || An die Koenigyn zu Hun=||gern aus gelegt durch || Martinum Luther || Wittemberg.|| 15.26.|| (Gedrueckt zu Wittemberg durch || Hans Barth 1.5.26.) 8° [56]. VD 16. L 6968.

Eredeti nyelvű kiadás

WA 19: (542–551) 552–615.

Idegen nyelvű irodalom

LW 14: (207) 211–277; ADRIÁNYI 1985; SPRUYT 1994; WALSH–STRNAD 1998; GUNDERMANN 2006; FUCHS–RÉTHELYI 2007.

Magyar nyelvű kiadások

„Gottes Wort ist unser Trost.” – „Isten igéje a mi vigasztalásunk.” *Luther, a nagy reformátornak a mohácsi vész után Mária magyar királynéhez intézett vigasztaló levele és négy zsoltár-magyarázata német és magyar nyelven négy képpel.* A mohácsi vész 400-ik évfordulója emlékére fordította és kiadta Vértesi Zoltán magyarbólyi ev. lelkész. Dunántúl R. T. Egyetemi Nyomdája, Pécs, 1926. 17; 20 o.

LUTHER Márton: *Négy vigasztaló zsoltár Mária magyar királynéhez 1526.* Ford. Böröcz Enikő. Magyarországi Luther Szövetség, Budapest, 1996. (MLK 5.) 29–103.

Magyar nyelvű irodalom

BOTKA 1864; FRAKNÓI [FRANKL] 1872; 1878; 1884; PAYR 1905; ORTVAY 1913; 1914; SÓLYOM 1933 [²1996]; MONOK 1989; HAUSMANN 1996; BÖRÖCZ 1996; MAGASSY 1997; CSEPREGI 2000; RÉTHELYI 2005; 2007; 2009; BIRKÁS 2011.

Négy vigasztaló zsoltár Mária magyar királynéhez (1526)*

Böröcz Enikő fordítása

A <552> fenséges és méltóságos Mária asszonynak, Spanyolország stb. királyi hercegnőjének, Magyarország és Csehország királynéjának stb., legkegyelmesebb asszonyomnak

Kegyelem és vigasztalás Istentől, a mi Atyánktól és az Úr Jézus Krisztustól! Legkegyelmesebb királyné asszony! Derék emberek közlésére határoztam el, hogy ezt a négy zsoltármagyarázatot Felségednek megírom, ezzel intve Felségedet arra, hogy bátran és vidáman tartson ki Isten szent igéjének Magyarországon történő támogatásában, miután azt a jó hírt kaptam, hogy Felséged az evangéliumhoz vonzódik, bár az istentelen püspökök – akik Magyarországon hatalmasok, és szinte minden a kezükben van – mégis nagyon gátolják és akadályozzák, olyannyira, hogy némelyek ártatlan vérét is kiontották, kegyetlenül tombolva Isten igazsága ellen. Miután azonban sajnos a helyzet Isten hatalma és gondviselése folytán akképpen alakult, hogy a török ezt a kárt és nyomorúságot okozta, és Lajos királynak, Felséged szeretett férjének nemes és fiatal vérét is kiontotta, az én szándékomnak is meg kellett változnia. Ha már most a püspökök megengedték volna az evangélium terjedését, akkor most az egész világ azt kiabálná, hogy a lutheránus eretnekség miatt érte ez a csapás Magyarországot. Micsoda gyalázkodás lett volna akkor? Azt, hogy most kit tartanak ebben bűnösnek, megláthatják maguk! Isten, ahogy én látom, megakadályozta, hogy ilyesféle gyalázkodás támadjon.

Bárhogy is legyenek ezek – mivel Szent Pál azt írja a római gyülekezetnek, hogy a Szentírás vigasztaló irat, és türelemre tanít minket (Róm 15,4) –, azért én is folytattam a munkát, <553> és kiadtam ezeket a zsoltárokat, hogy – amilyen bőséggel Isten vigasztal minket és megajándékoz – vigasztaljam Felségedet ebben a nagy váratlan szerencsétlenségben és nyomorúságban, amelyekkel a mindenható Isten Felségedet most meglátogatta, nem haragból vagy elvetése jeléül, ezt méltán

* WA 19, (542) 552–615. *Vier tröstliche Psalmen an die Königin zu Ungarn ausgelegt durch M. Luther.*

reméljük, hanem azért, hogy nevelje és próbára tegye, azért, hogy Felséged egyedül az igazi mennyei Atyában tanuljon meg bízni, és az igazi vőlegénnyel, Jézus Krisztussal vigasztalódjék – aki testvérünk is, sőt testünk és vérünk –, és vigasztalódjék igaz barátaival és hűséges kísérőivel, a szent angyalokkal, akik körülöttünk vannak, és gondoznak bennünket. Mert bármennyire keserű és nehéz ez a halál – és joggal az Felséged számára –, hogy ilyen fiatalon özvegygé lett, és elvesztette kedves hitvesét, azonban az Írás, különlegesen a zsoltárok azok, amelyek Felségednek bőséges vigasztalást adnak, és igen gazdagon mutatják meg a kedves, édes Atyát és Fiút, és ebben van elrejtve a biztos és örök élet.

És valóban, akinek sikerül odáig eljutnia, hogy képes meglátni és megérezni az Írásban az Atya irántunk való szeretetét, az könnyedén hordoz el minden szerencsétlenséget, ami csak adódhat a földön. Ezzel szemben, aki ezt nem érzi, az nem is lehet igazán boldog, még ha mindjárt az egész világ gyönyörűségében és örömeiben úszna is. Hiszen nem történhet az emberrel akkora szerencsétlenség, mint ami magát az Istent, az Atyát érte, hogy az emberek az ő szeretett Fiát csodáiért és jó cselekedeteiért végül leköpdösték, megátkozták és a legszégyenletesebb halállal a kereszten végezték ki, habár mindenki a saját baját gondolja a legnagyobbnak, jobban a szívére veszi, mint Krisztus a keresztségét, még ha ő mindjárt tíz keresztet szenvedett volna is el. Ez azért van így, mert nem olyan erős a türelmünk, mint Istené, ezért okoznak nekünk több fájdalmat a kisebb keresztek, mint Krisztus keresztese. Az irgalom Atyja és minden vigasztalás Istene azonban vigasztalja meg Felségedet az ő Fiában, Jézus Krisztusban a Szentlélek által, hogy ezt a nyomorúságot mielőbb elfelejtse, vagy mégis férfiasan hordozhassa! Ámen! Kelt Wittenbergben tél hó³⁷ elsején 1526-ban.

Felségednek készséges szolgája,

Martinus Luther

³⁷ November.

**<554> A 37. zsoltár azok vigasztalására, akik türelmetlenek
amiatt, hogy az istentelenek sok rosszat tesznek, és mégis
olyan hosszú ideig büntetlenül élnek³⁸**

1 Ne gerjedj haragra a gonoszok miatt, ne irigykedj azokra, akik jogtalanságot cselekszenek.

Mily közvetlen módon ragadja meg és találja el a próféta az emberi szív gondolatát, és szünteti meg annak jogosságát ebben a próbára tévő, kísértő megpróbáltatásban, amikor először azt mondja: ó, ember, haragos vagy, meg is van rá az okod, hogy így gondolkozz, mert vannak gonosz emberek, és jogtalanságot és sok-sok rosszat cselekszenek, és mégis jól megy soruk, annak ellenére, hogy a természetes értelem úgy gondolná, hogy itt jogos a harag. De nem így van, kedves gyermekem, engedd, hogy a kegyelem és ne az emberi természet uralkodjon itt, hagyd a haragot és csendesedj el egy kis időre, hagyd őket gonoszat cselekedni, hagyd, hogy jól menjen soruk, hallgass rám, ez nem fog ártani neked. Erre azt mondja az ember: igen, de mikor lesz ennek vége? Ki bírja ezt sokáig? Erre azt válaszolja:

2 Mert mint fűvet, hamarosan levágják őket, és elfonnyadnak, mint a zöld növények.

Ez nagyon találó hasonlat, rettenetes a képmutatóknak és vigasztaló a szenvedőeknek. Mily finoman emel ki bennünket a magunk szemléletéből, és állít Isten ítélő színe elé! Szemünk előtt zöldell, virágzik és burjánzik a képmutatók tömege, és ellepi az egész világot, úgyhogy egyedül ők látszanak, mint ahogy a zöld fű befedi és díszíti a földet.

De mik ők Isten színe előtt? Levágásra érett fű, mely minél magasabbra nő, annál közelebb van hozzá a kasza és a villa. Tehát minél magasabbra nőnek, és minél tovább zöldellnek és lebegnek a magasban a gonoszok, annál közelebb van bukásuk. Miért mérgelednél, mikor gazdagságuk és szerencsájük olyan rövid ideig tart. Azt mondod: mit tegyek eközben, mihez tartsam magam, amíg ez megtörténik? Halld a nagyszerű ígéretet:

³⁸ Ps. 36. *Noli aemulari in malignantibus* (Vulg.). A zsoltárok fordítását Luther szövegének alapulvételével, a héber szöveg lefordításával, illetve a két szöveg összevetésével készítettük el. Vértesi Zoltán magyarbólyi lelkész 1926-ban készített fordításrészleteit elolvastuk, néhány mondatát beépítettük a fordításba. – *A ford.*

3 Bízál az Úrban, és tégy jót, maradj az országban, és táplálkozz a hitben!

<555> Itt véget vet minden türelmetlen gondolatnak, és megnyugtatja a szívet, mintha azt mondaná: kedves gyermekem, ne légy türelmetlen, ne átkozódj, és ne is kívánj neki semmi rosszat. Ezek emberi és gonosz gondolatok. Helyezd reményedet Istenbe, várd ki, hogy mit akar abból kihozni, te csak menj egyenest, senki kedvéért ne szűnj meg jót tenni, ahogy elkezdted, ahol és akik iránt csak tudod, és a rosszért ne rosszal, hanem jóval fizess.

Ha viszont arra gondolnál, hogy elmenekülsz, és más helyre költözöl, hogy megszabadulj tőlük: így se cselekedj, maradj az országban, élj, ahol vagy, lakhelyedet vagy hazádat miattuk ne cseréld vagy változtasd. Hanem erősítsd magad a hitben, végezd a munkádat, tedd a dolgodat, mint addig. Ha viszont akadályoznak vagy megkárosítanak, és okot szolgáltatnak a menekülésre, ne törődj vele, maradj meg a hitben és ne kételkedj: Isten nem hagy el, te csak végezd a dolgod, dolgozz, élj hűségesen, és engedd, hogy ő cselekedjék.

Ne szűnj meg erősíteni magad, még ha valamiben gátolnak is. Isten, akiben bízol, egy másik helyen megadja azt neked, ahogy Ábrahámval, Izsákkal és Jákóbbal tette, akik szintén kísértést szenvedtek.

4 Leld kedved az Úrban, aki megadja, amit szíved óhajt.

Ez azt jelenti: ne bosszankodjál amiatt, hogy Isten ilyen jólétkben részesíti őket, nyugodj bele akaratába, így megszűnik az istentelenek szerencséje miatti bosszúságod, sőt teljék benne kedved, mint a legjobb dologban és Isten akaratában, lásd, így a tiéd e vigasztaló ígéret. Ő megad neked mindent, amire szíved vágyik, mi többet akarnál még? Vigyázz, hogy a bosszankodás helyett, amire készítenek, ezt az örömet és Isten akaratának elfogadását gyakorold, így nemcsak hogy nem okoznak kárt neked, hanem béke költözik a szívedbe, és örömmel várod Istennek ezt az ígéretét.

5 Hagyd az Úrra utadat, bízál benne, ő cselekszik, megadja, amit a szíved kíván.

Nem arról van szó, hogy tétlenkedj, hanem hogy útjaidat, munkádat, szavadat és életedet bízod Istenre, ne a gonoszokhoz igazodj! Mert nem úgy kell a dolgot Istennek ajánlani, hogy semmit nem teszünk, hanem abban, amit teszünk – még ha a képmutatók szidalmazták, megvetik, gyalázzák vagy akadályozzák is azt –, az embernek nem szabad <556> elhagynia magát, sem feladni, hanem művét mindenkor folytatni. A gonoszok pedig csak garázdálkodjanak, a dolgot Istenre kell bízni, aki mindkét oldalon azt fogja tenni, ami jogos.

6 Igazadat kideríti, mint a világosságot, és jogodat, mint a delet.

Ez a gyenge hitűek legnagyobb gondja, hogy bosszankodnak az istentelenek miatt, hogy azok gonoszsága így ragyog és érvényesül. Mert aggódnak, hogy ügyük elnyomást és fogyatkozást szenved, mivel látják az ellenfelet dühöngeni, magasba törni és fent lebegni. Ezért vigasztal és mondja: hagyd, kedves gyermekem, hogy ők felhőkkel és záporosókkal nyomják el ügyedet és téged, és a világ szemében teljesen tönkretegyenek, és elássanak a sötétben, hogy ügyük fellendüljön és ragyogjon, mint a nap: te ajánld dolgodat Istennek, remélj és várj rá, vedd biztosra, hogy jogod és igazságod nem marad sötétben. Megtudják, és mindenki előtt olyan ismertté lesz, mint a déli fényesség, hogy mindazok megszegyenülnek, akik téged elnyomtak és háttérbe szorítottak. Csak a várás a dolgod, nehogy haragod, rosszkedved, bosszankodásod gátolja Istent ebben a szándékában. Ezért figyelmeztet még egyszer:

7 Légy csendben az Úr előtt, és várj rá, ne gerjedj haragra az ellen, akinek sikeres az útja!

Mintha azt mondaná: bosszankodsz, hogy igaz létedre nem boldogulsz, és nekik gonoszságuk ellenére is jól megy soruk, és nem akarnak – ahogy te azt szívesen vennéd – eltakarodni, hanem azt látod, hogy a gonosznak minden a kedve szerint történik, ahogy erről a közmondás tartja: „Minél nagyobb gazfickó, annál nagyobb a szerencséje.” De légy bölcs, kedves gyermekem, ne engedd, hogy ez befolyásoljon, tarts ki Isten mellett; amire szíved vágyik, azt kamatostul megkapod. De még nincs itt az ideje. A gazfickók szerencséjének véget kell érnie, s időbe telik, amire odáig jutnak. Ezalatt ajánld magad Istennek, gyönyörködj benne, leld tetszésedet akaratában, hogy reád és ellenségedre vonatkozó akaratát ne hátráltasd, ahogy azok teszik, akik nem szűnnek meg <557> dühöngeni mindaddig, amíg ügyüket vagy áttörésre nem vitték, vagy az romba nem dőlt.

Itt egy találó héber szót használ: *sile et formare ei*, „hallgass és légy engedelmes”, hasonlóan ahhoz, ahogy a magzat hagyja, hogy Isten az anyaméhben megalkossa. Te is ebben a dologban Istenben fogant vagy, és megfelelő alakúvá akar formálni, úgyhogy maradj nyugton.

8 Mondj le a haragról, hagyd el a heveskedést, ne indulj fel, nehogy te is rosszat tegyél.

Lásd, milyen buzgón óv, hogy ne viszonzzuk gonosszal a gonoszt, és ne is kövessük a gonoszokat, azok szerencséje miatt, ahogy arra a természet vinne. És mit ér az ilyen harag?! Nem teszi jobbá a dolgot, sőt csak mélyebbre viszi az iszapba. És még ha a legjobban sikerülne is a dolog, hogy fent vagy és győztél,

mit nyertél vele? Akadályoztad Istent, ezzel elvesztetted kegyelmét és jóindulatát, és a gonosztevőkhöz lettél hasonlónak, és hozzájuk hasonlóan fogsz elveszni, ahogy itt következik:

9 Mert a gonoszokat kiirtják, de akik az Úrra várnak, öröklük az országot.

Nem segít rajtad, hogy nem te kezdted, vagy felingereltek, mert világos és határozott igazság az, hogy aki rosszat tesz, kihívásra vagy anélkül, azt kiirtják. – Ezt látni az egész világon az egész történelemben.

Azonban aki Istenre vár, az megmarad, a gonosz mellette bukik el – bárcsak tudná kivárni. A gonosz emberek gonoszsága olyan nagyon kifejlődött, hogy senki nem kergeti el őket, így képtelenek magukat mérsékelni, ezzel szándékos szerencsétlenséget hoznak magukra, amely őket szemmel láthatóan pusztítja el. Mert az érett fűnek szénává kell lennie és magában kell megszáradnia a karón. A gonosz ember senkinek sem olyan elviselhetetlen és ártalmas, mint önmagának, ezt látjuk a gyilkosoknál, tolvajoknál, zsarnokoknál és hasonló példákon.

10 Még egy kis idő, és nincs többé az istentelen, figyeled a helyét, és nincs ott.

Ez megvilágítja azt, amit fent mondott, hogy olyanok, mint a fű, amelyet hamar levágnak – ezzel csillapítja türelmetlenségünket, amely attól tart, <558> hogy a gonoszok túl sokáig megmaradnak. Ha viszont azt mondanád: igen, bár azt látom, hogy a jogtalanságot cselekvők általában hosszú ideig élnek, még a sírhoz is tisztelttől övezve vonulnak. Válaszom: ez bizonyára azért történik így, mert a másik fél sem eszerint viselkedett, hanem a dolgot haraggal, dühöngéssel, bosszankodással, panaszkodással és siránkozással akadályozta és elrontotta. Ezért, mivel senki nem akadt, ki ügyét Istennek ajánlotta volna, és akarataira várt volna, a közvetlen előző vers ítélete mindkét félén végbement, és mindazokat megsemmisítette, akik itt gonoszt cselekedtek. Ha az egyik fél megtért volna Istenhez, akkor a másik fél egész biztosan és gyorsan egyedül pusztult volna el, ahogy ezt a vers mondja.

Ezért nem látjuk most a világban ennek a zsoldárnak a példáját érvényesülni. Mivel mindenki figyelmen kívül hagyja Istent, türelmetlenségével törvényes vagy tetteges önvédelemre vállalkozik, ezzel gátolja Istent abban a művében, amiért ez a zsoldár dicséri őt.

11 De a nyomorultak öröklük az országot, és nagy békét élveznek.

Ez is azt erősíti meg, amit fentebb mondott, hogy az igazak a gonosztevők pusztulása után megmaradnak. Nem azt jelenti ez, hogy örökké a földön élnek, hanem hogy ügyük a földön békével és elismeréssel ér véget, ezt a békét szenvedéseikkel, türelmükkel és belső békéjükkel szolgálják meg.

12 Rosszat forral az istentelen az igaz ellen, és fogát csikorgatja.

Ezt pedig vigasztalásul mondja a kishitűeknek, akik az istentelen dühöngését nem akarják eltérni, és bosszúsak, hogy Isten nem azonnal bünteti meg azokat, sőt engedi, hogy jól menjen a soruk. *Impiusnak*, azaz „istentagadónak” nevezem, mert ez tulajdonképpen azt a személyt jelöli, aki nem bízik és hisz Istenben, aki önmaga és szabad akarata szerint még az emberi természetben él, ahogy különösképpen a képmutatók, tudósok, álszentek, amint a mi időnkben a pápa, a püspökök, papok, szerzetesek, doktorok és hasonló népek, akiknek természetüknél fogva dühöngeni kell a szent evangélium ellen, amint látjuk, hogy ők ezt derekasan teszik is. De mire mennek dühöngésükkel és tombolásukkal? Halld, ami itt következik:

<559> 13 De az Úr nevet rajta, mert látja, hogy eljön a napja.

Hogyan kaphatnánk nagyobb vigaszt, mint azt, hogy az igazak dühöngő ellenségei ugyan minden hatalmukat és gonoszságukat arra használják, hogy teljes komolysággal azt gondolják, hogy az igazat (azaz a hívőt és Istent) fogukkal szaggatják szét, ámde Isten őket annyira megveti, hogy kineveti. Mivel látja, hogy milyen rövid ideig dühöngenek, és napjaik meg vannak számlálva. Nem mintha Isten ember módra nevetne, hanem arról van szó, hogy nevetéses nézni azt, hogy a bolond emberek oly nagyon dühöngenek, nagy dolgokat terveznek, amiből egy hajszálnyit sem valósíthatnak meg. Mintha egy nevetéses bolond fogna egy hosszú lándzsát meg egy rövid tört, és azzal akarná a napot a mennyből letaszítani, és egyszer csak felujjong, mintha tisztességesen megsúrta volna.

14 Kivonják a kardot az istentelenek, és felajzzák ijukat, hogy elejtsék a nyomorultat, s levágják azokat, akik egyenesen járnak az úton.

Kardnak és ijnak nevezik itt a mérgezett, gonosz nyelveket, amelyekkel káromolják, becsmérlik, kiforgatják, megvádolják és gyalázzák az igaz ügyét, azért, hogy ezáltal az igazakat gyűlöletre, üldözésre és halálra juttassák és kiirtsák.

Az 57. zsoltár is ezt mondja: „Az ember nyelve fegyver, és nyíl és éles kard a beszéde” (Zsolt 57,5) – ezzel vágna az igaz felé, hátha elesik és levághatnák. Ez azt jelenti, hogy nemcsak meggyilkolni akarják, hanem kedvükre akarnak benne vájkálni és turkálni.

Az igazakat „jelentékteleneknek és szegényeknek” is nevezi, mivelhogy ők az istentelenek szemében azok nagy, kevély felfuvalkodása és lihegése előtt megvetettek és jelentéktelenek. De mit érnek el vele? Halld:

15 De kardjuk saját szívükbe fog hatolni, és ijuk összetörik.

Ez azt jelenti, hogy gonosz szavaikat maguknak kell újra lenyelniük, és örökre attól kell fuldokolniuk, hogy lelkiismeretük a halálban ettől átdöfve örök gyöt-rődést szenved. Ráadásul az új összetörik, úgyhogy minden hiábavaló, és semmi mást nem érnek el összes dühöngésükkel, mint azt, hogy a szerencsétlen nyomorultak maguknak ilyen örök szerencsétlenséget okoznak. Ezért ne rémítsen meg senkit <560> gyűlöletük és gyalázkodásuk. Úgy kell lennie, hogy ők maguk készítsék maguknak a fürdőt a pokolban, bár az emberi természet ilyen súlyos átokszót nem szívesen használ. A Lélek viszont igen – e zsoltár szavai szerint kacag rajtuk Istennel, és látja végüket.

16 Többet ér a kevés, ami az igazé, mint sok istentelen nagy javai.

A természetes embernek az is bosszantó, hogy az istentelenek gazdagok, sokan vannak és hatalmasok, de az igaz szegény és egyedül van, és azt a keveset is elveszik tőle, ami az övé, sőt gátolják a megélhetésben is. Ezért vigasztalja a Szentlélek kedves gyermekét, és azt mondja: ne bosszankodj azon, hogy neked kevesed van, nekik pedig sok, hadd legyenek itt gazdagok és jóllakottak. Jobb, ha kevesed van Isten jóindulatával, mintha tied volna nem egy, hanem sok, sőt minden istentelen ember nagy rakás vagyona, Isten jóindulata nélkül, ahogy velük áll a dolog. És hallgasd, milyen igazságtétel vár a te szegénységedre és azok gazdagságára:

17 Mert az istentelenek karja összetörik, de az igazat megtartja az Úr.

A kar vagy a kéz az istentelenek cinkossága, mert nagyon összetartanak, és ezáltal nagyok, hatalmasok és erősek, ugyanúgy, ahogy most a pápa „meghoszszabított kezében” – a királyokban, fejedelmekben, püspökökben, tudósokban, papokban és szerzetesekben – bízik, és nem tiszteli Istent. Tehát minden istentelen mellett ott áll a tömeg, a hatalmasok. Mert gazdagság és hatalom soha nem – vagy igen ritkán – állt az igaz oldalán. De mit számít ez? Bízzál csak Istenben, mindennek össze kell törnie, ne hagyd magad sem megrettenteni, sem felbosszantani. Isten megtart téged, nem süllýedsz el, karja fölötted van, és biztos kézzel tart.

18 Ismeri az Úr a feddhetetlenek életét, és örökségük örökre megmarad.

Isten ismeri életüket, helyzetüket – ez azt jelenti, hogy amíg őszintén hisznek benne, és nem kívánják tudni, mikor és hogyan segít rajtuk, addig Isten pártjukat fogja, még akkor is, ha az istenteleneknek úgy tűnik, mintha Istenük elfelejtette volna őket, ez azonban nem így van. Isten jól tudja, hogy mikor jön el az ideje,

hogy segítsen rajtuk. Ahogy a 9. zsoltár mondja: „Isten a megfelelő segítség a megfelelő időben.” (Zsolt 9,10) És a 31. zsoltár: „Az én időm kezdedben van.” (Zsolt 31,16) Mintha azt mondaná: ők szegények és kevesen vannak, azok viszont gazdagok és hatalmasok. De ne törődj vele, <561> nekik mégis elégük lesz, és nem szenvednek szükséget. Isten jól tudja, mikor van itt az ideje, hogy segítse és tanácsolja őket. Benne bíznak anélkül is, hogy maguk keresnének segítséget és tanácsot.

Ráadásul örökségük örökre megmarad, nemcsak a másvilágon, hanem ezen a világon is. Mert mindig megelégtettek, még ha nincs is fölöslegük, mint az istenteleneknek. Isten a magtáruk és raktáruk, borospincéjük és minden kincsük. Ezért is folytatja így:

19 Nem szégyenülnek meg gonosz időkben, és jóllaknak az éhínség napjaiban. Amikor háború vagy éhínség jön, akkor mindazok megszégyenülnek, akik reményüket magtáraikba és borospincéikbe vagy javaikba vetették, mert azok hamar eltűnnek és semmibe vesznek. Akkor ott állnak tönkremenne és megszégyenülve azok, akik előzőleg oly bátrak és büszkék voltak. De az igazak nem szenvedhetnek szükséget, mivel birodalmuk és éléskamrájuk maga Isten. Hamarabb fog a mennyből minden angyal lejönni és őket táplálni, mert az az éléskamra, amelyben bíznak, nem hagyja őket nélkülözni sem itt, sem az örökkévalóságban. De hogy áll a helyzet az istentelenekkel? Hallgasd csak:

20 Mert az istentelenek és az Úr ellenségei elpusztulnak, még ha olyanok is, mint a pompás legelő, mindnyájan füstként enyésznek el.

Ez bizony gyorsan kimondott beszéd és megvető ítélet a nagy, hatalmas és gazdag ember fölött. Azt mondja: még ha hasonlók lennének is a leggazdagabb, legpompásabb réthez, amely bőségesen zöldell nekik – ahogy tényleg olyanok is, mert mindenük megvan, ők az aranyos rét a világban –, mégis el kell pusztulniuk és el kell múlniuk, és olyanok lesznek mindnyájan, mint a füst. Hol vannak ők, akik az imént még itt voltak, és nagy vagyonuk volt? Még emlékezetük sem maradt. Azonban az igazakat mindenki jó emlékezetben tartja és tiszteli.

Ezért, kedves gyermekem: hadd legyenek gazdagok, ahogy óhajtják, nézd a végüket, úgy rájössz arra, hogy minden dolguk olyan, mint a füst, azért mert Isten ellenségei, és gyűlölik és üldözik az övéit. Ráadásul az is vigasztaljon, hogy a zsoltáros Isten ellenségeinek nevezi őket, holott eddig csak a „te” ellenségeidnek nevezte, azért, hogy tudd, Isten mennyire törődik veled, hogy ellenségeid neki is ellenségei.

21 Az istentelen kölcsön kér, és nem adja meg, az igaz pedig irgalmas és jóindulatú.

Ez viszont a javak vigasztaló megkülönböztetése, az istentelenek <562> javai nem pusztán mulandók és végük lesz, hanem gonosz javak is, és kárhozatot hoznak, mivel hogy csak halomba gyűjtik, és nem osztják meg a szűkölködőkkel, ami pedig ellenkezik a javak természetével.

Azonban az igaz javainak nemcsak azért nincs végük, mert hogy ő Istenben bízik, és tőle várja a javakat, hanem azért is, mert azok tényleg hasznosak, amelyet megoszt a másikkal, és nem halomra gyűjti. Tehát minden ideig való készletből elege van, és másoknak is eleget ad. Ezt jelenti az igaz vagyon. Ha nincs is sok mindened, azért az mégis isteni és hasznos. Az istenteleneknek sok mindenük van, de keresztényietlen és haszontalan.

Az pedig, hogy azt mondja, „Az istentelen kölcsön kér”, nem úgy értendő, hogy a gazdagok az emberektől pénzt kölcsönöznek, hanem ezt példázatként és közmondásként mondja. Ahhoz az emberhez hasonlóan, mint aki sokat kölcsönöz és nem fizet – arra törekedve, hogy nemsokára majd birtokon belül legyen –, ugyanúgy a gazdagok és istentelenek sokat kaptak Istentől, gyűjtenek és kölcsönvesznek tőle, és mégsem fizetnek neki semmit, hogy kiosztanák a szűkölködőknek, pedig azért kapták. Ezért javaiknak rossz végük lesz, és füstként múlnak majd el. Azt, hogy ez így értendő, az bizonyítja, hogy a zsoltáros szembeállítja az istentelent és az igazat, az egyik ad, a másik nem, pedig mindkettő Istentől kapnak.

Ezért hasonlítja azt, amikor az istentelen kap, ahhoz, aki kölcsön kér és nem fizet. Viszont az igaz ember javai nem kölcsönként, nem is adósággal terhelt, hanem Istentől szabadon kapott, hasznosan – Isten és a felebarát javára – forgatott javak.

22 Akiket megáld az Úr, öröklük az országot, azonban akiket megátkoz, kiirtatnak.

Nézd csak, az istentelen gazdagokat Istentől megátkozottaknak nevezi, a hívőket pedig Isten áldottainak – ezért semmit ne bosszantson, se hitedet ne gátolja nagy vagyonuk és saját szegénységed. Mi többet akarnál? Nem elegendő vigasz ez ahhoz, hogy türelmes légy? Ha nincs is fölösleged, mint nekik, azért mégis lesz elegendőd, és öröklöd az országot.

Nem azt jelenti ez, hogy a világ ura leszel, hanem hogy elegendő földi javad lesz, és jó békességben élsz az országban. Mert Isten e világi és örök méreteken megáld téged, mivelhogy bízol benne, bár az istentelenekátkoznak és megkárosítanak. Ezzel szemben az istentelen gazdagok, még ha most egy ideig feleslegük

van is, azért mégis elpusztulnak, <563> és nem maradhatnak meg országukban és javaikban. Bizonyosan kitoloncolják őket, és egy másikat ültetnek a helyükbe. Ez azért van így, mert Isten megátkozza őket, és megvonja tőlük irgalmát, e világi és örök méreteken – hiszen nem hisznek benne –, még ha az emberek áldják és meg is ajándékozzák őket. Ezért ahol az igazak vannak, ott mindenük megvan a földön, és megmaradnak javaikban. Viszont az istenteleneket kiszaggatják onnan, ahol javaikban ülnek. Ezt bizonyítják az összes fejedelemségek, birodalmak és hatalmas vagyonok, amelyeket látunk, hogy ide-oda kerülnek, egyik nemzetségtől a másik kezébe.

Lásd, itt van az ítélet a földi javakról, amely az imént mondatott ki, hogy ti, az igaznak elege kell hogy legyen, az igazságtalannak pedig tönkre kell mennie, mivel az igaz bízik Istenben, és helyesen használja a javakat. Az istentelen nem bízik benne, és nem jól használja a javakat.

Ekként olvassuk, hogy Ábrahám és Lót gazdagok voltak, és szívesen adtak szállást zarándokoknak, ezért bár nem volt saját földjük és tartalékuk, mégis az országban maradtak, és megvolt mindenük.

23 Isten segíti annak az embernek a lépteit, akinek az útja tetszik neki.

Lásd, itt van ismét a vigasztalás. Nemcsak, hogy elég e világi javad lesz, hanem minden, amit teszel, az egész életed és magatartásod az istentelennel szemben is sikeres lesz, és előbbre jut, mivelhogy Istenben bízol, magadat és ügyedet neki adod, egész életedben rá hagyatkozva élsz. Ezáltal teszed, ami neki tetszik, ezzel éred el azt, hogy tetszésére vagy, kedvét leli benned, és egyben kívánja, hogy utadat és életedet segítse.

De ezzel ellenkezik az, hogy az ilyen Isten előtt kedves emberek útját az istentelenek nem segítik, sőt gátolják és elutasítják, ez persze bosszantja természetüket. Ezért itt azzal kell vigasztalódnunk, hogy Istennek tetszik az ügyünk, és segíti azt, és nem az istentelenek akadékoskodásaira és elutasításaira kell néznünk.

24 Ha elesik is, nem vettetik el, mert az Úr megtartja kezénél fogva.

Az „elesés” úgy értendő, hogy az igaz némelykor vétkezik, de újból feláll, ahogy Salamon mondja (Péld 24,61). De ezt most hagyjuk annyiban, és maradjunk azon az úton, hogy az „elesés” itt annyit jelent, mintha az igaz egyszer csak alulmaradna, és az istentelenek felülkerekednének, ahogy Dávid esetében, amikor Saul, majd Absolon üldözte, <564> és Krisztus, amikor megfeszítették. Az ilyen bukás nem tart sokáig, Isten nem hagyja földön fekvő és elvetve, hanem megragadja a kezét, újból felemeli, úgyhogy meg kell állnia.

Ezzel vigasztal a Lélek, és válaszol azokra a titkos gondolatokra, amelyek valakiben támadhatnak, és így azt mondhatja magában: igen, én mégis egyszer azt láttam, hogy az igaznak alul kellett maradni, sőt az ő ügye hullt porba az istentelen helyett. Igen, mondja a Lélek, kedves gyermekem, hagyd, hogy úgy legyen. Ám essék el, de mégsem marad fekvé és elvetve. Újból fel kell állnia, még ha az egész világ kétségbe vonná is, mert Isten megragadja a kezét és újra felemeli.

25 Fiatal voltam, meg is öregedtem, de még soha nem láttam az igazat elhagyottan vagy ivadékát kenyeret kéregetni.

Lásd, itt a nagyobb bizonyosság okáért hozzáteszi a maga tapasztalatát, és ez igaz is, napi tapasztalat, és minden embernek el kell ismernie, hogy így van. Ha pedig valaki elhagyatja, úgyhogy a kenyerét koldulnia kell, biztos, hogy baj van a hitével, ezért méltó és igaz, hogy elhagyottá lett.

De ezt a „kenyérkéregetést”, a „kenyér után menést” úgy kell érteni, hogy nem éhezik vagy nem vész éhen, még ha szegény is, és nem dúskál a javakban. Biztosan megél, még ha nincs is másnapra való tartaléka. Ha az egyik nem ad neki, úgy ad neki a másik. Mindennapi kenyere biztosan megérkezik, de vétkeznek azok, akik nem adnak neki, és nem segítik.

Mert a szegény Lázár – Lukács 16-ban –, jóllehet a gazdag semmit nem adott neki, mégis táplálkozott, még ha szegény volt is. Isten nem veszi el a szegénységet szentjeitől, de nem engedi sem elpusztulni, sem tönkremenni őket.

26 Mindennap irgalmas és kölcsönad, és ivadéka áldott lesz.

Ezt a vagyonos igazról mondja, akinek tehát gyermekei vannak és osztogat, kölcsönt ad naponta, mégis lesz elege neki és gyermekeinek. Mert azt jelenti az áldott voltuk, hogy megvan nekik az elegendő, itt és ott is, nem szenvednek hiányt testi eledelben és a lelki üdvösséget illetően sem, még ha némelykor nincs is fölöslegük.

Íme, itt van előttünk, hogy bánik Isten a hívőkkel a földi ellátást és dolgaikat illetően, azért, hogy mindkét tekintetben biztosak legyünk abban, hogy nem hagy el bennünket, <565> és ráadásul elég élelmünk lesz. Ez bizonyosan így is lesz, ha hiszünk, és az istentelenek szerencséje nem bosszant bennünket. Ezért megismétli és újra azzal zárja, és azt mondja:

27 Kerüld a rosszat, és tégy jót, és maradj mindig ilyen.

Mintha azt mondaná: hagyd, hogy Isten gondoskodjon, te csak tedd a jót, és semmi ne indítson arra, hogy gonoszt tegyél. Maradj csak mindig, amilyen vagy, és hagyd, hogy történjen, ami történik, ahogy Szent Péter mondja: „Minden

gondotokat órá vessétek, mert neki gondja van reátok.” (1Pt 5,7) És az 55. zsoltár. „Vesd az Úrra terhedet, és ő gondot visel rád. Nem engedi sohasem, hogy ingadozzék az igaz.” (Zsolt 55,23)

28 Mert az Úr szereti a jogosságot, és nem hagyja el szentjeit, örökké megőrzi őket, de az istentelenek ivadékát kiirtja.

Nem szabad aggódnod, hogy jogod nem érvényesül, ez lehetetlen. Isten szereti az igazságot, ezért fenn kell maradnia annak, és az igazak nem lehetnek elhagyottak. Ha Isten bálvány lenne, aki a jogtalanságot szereti, vagy az igaznak ellensége lenne, mint az istentelen emberek, akkor lenne okod aggódni és félni.

Azonban most, hogy tudod, hogy Isten szereti az igazságot, miért aggódsz? Miért félsz? Miért kételkedsz? Örökre, nem pusztán ideig-óráig tartja meg szentjeit, és az istenteleneket gyermekeikkel és mindenükkel együtt kiirtja. Szentnek itt nem azokat nevezi, akik a mennyben vannak, akikről az Írás ritkán szól, hanem általánosságban azokat, akik a földön élnek, akik itt hisznek Istenben, és ugyanezen hit által övék Isten kegyelme és Lelke, ezért nevezik szenteknek őket. Ilyenek vagyunk mindnyájan, ha valóban hiszünk.

29 Az igazak öröklük az országot, és örökké ott maradnak.

Azaz, ahogy fentebb mondtuk, mindenük megvan a földön, nem várhatják a jót mástól, mint Istentől, lakjanak bárhol a világon. Mert Isten nem hagyja őket. Ha mégis elhagyja őket, akkor bizonyára igazságtalanok és istentelenek, nincs bennük hit, és nem bíznak Istenben. Így van ez elvégezve, hogy mi csak tegyük a jót, maradjunk pályánkon és az országban, engedjük, hogy Isten gondoskodjék és cselekedjék. Most az következik, hogy mi van az igaz emberrel, miért merül fel ez a viszály közte és az istentelenek között.

<566> 30 Bölcsességet mondogat az igaz szája, és nyelve az ítéletről beszél.

Emiatt támad a veszekedés. Az istentelenek nem akarják a bölcsességet és igazságot hallani, üldözik, elítélik és csúfolják, ostobaságnak és jogtalanságnak tartják. És ezeknek a gazfickóknak egy darabig jól megy dolguk. Ez bosszantja és természetesen izgatja az igazat és ezáltal gonoszságra, megtorlásra vagy türelmetlenségre ingerli.

Ezért ez a zsoltár arra tanít, hogy maradjunk csöndben, és mégis folytassuk, mégis tanítsunk, érvényesítsük és szóljunk az ilyen bölcsességet és igazságot, bízzuk az ügyet Istenre, és hagyjuk, hogy azok harapjanak, dühöngjenek, fogukat csikorgassák, gyalázkodjanak, üssenek, kardot rántsanak, íjat feszítsenek, egy

rakásra gyűljenek, és erejüket fitogtassák stb., ahogy mondva van. Mert Isten bizonnyal jól cselekszik, úgyhogy nekünk csak várni kell, és mindig pályánkon maradni, és miattuk nem felhagyni vagy alábbhagyni a jó cselekvésével. Végül is e vers ítéletének kell megmaradnia és olyan ismertté kell válnia, mint a fényes dél, hogy az igaz igazul és bölcsen beszélt, az istentelenek pedig bolondok és igaztalanok voltak.

31 Istenének törvénye van a szívében, léptei nem ingadoznak.

Azért beszél helyesen, és érvényesíti a bölcsességet, mert Isten törvénye nem a könyvben, nem a fülében, nem a nyelvén, hanem a szívében van. Isten törvényét senki nem értheti helyesen, csak ha az a szívében van, mert szereti és aszerint él, ezt az Istenben való hit műveli. Ezért bár az istentelenek sokat beszélnek Istenről és törvényéről, azzal dicsekszenek, hogy ők az Írás tanítói és szakértői, holott sem helyesen, sem bölcsen nem szólnak róla, mert nincs a szívükben, ezért nem is értik. Megcsalja őket az a látszat, hogy ők viszik a szót, és magyarázzák az Írást, és ezért dühöngenek, és üldözik az igazakat.

Viszont az igaz léptei nem csúsznak el, hanem biztosan haladnak határozottan előre, jó lelkiismerettel, merthogy biztos a dolgában, és emberi törvény és kétes tanítások nem vezethetik félre. Azonban az istentelenek elesnek, és mindenkor ide-oda csúszkálnak, nem biztos a lépésük, mert Isten törvényét hit nélkül, nem helyesen értik, és ekként ide-oda tévedeznek, mert képzelgésük vezet vagy emberi törvény tanítja őket, egyszer ez, másszor az a cselekedet, hol így, hol úgy tanítják, és oda csúsznak, ahová orruknál fogva vezetik őket, vak vezet világtalant. Sajnos, mivelhogy nem értenek helyesen, nem is cselekszenek helyesen. Ugyanakkor <567> még az ilyenfajta sikamlós tanításukért is dühöngenek, az igaz tanítással és az igazak életével ellenkezően élnek, és csak a maguk dolgát akarják igazolni.

32 Les az istentelen az igazra, és az a gondolata, hogy megölje.

Bosszantja őt, és nem bírja elviselni, hogy tanítását és életét feddik mint jogtalan és esztelent, azért már nem gondolkodik máson, mint hogy miként igazolja dolgát; már most nem állhat az igaz oldalára, mert az nem hagyja büntetlenül jogtalanságát. Ezért hamis természete arra bírja rá, hogy megszabaduljon az igaztól, megölje, hogy saját személye igaz és büntetlen maradjon. Ahogy a pápa és övéi minden időben és ma is ezt teszik, ahogy bizony látjuk, hogy Isten törvénye még a könyveikben is alig van, nemhogy a szívükben. Még ők akarnak azok lenni, akik itt a bölcsességet érvényesítik, és helyesen tanítanak. Dühöngenek és tombolnak miatta, mint a veszett kutyák vég nélkül.

33 De az Úr nem hagyja kezei között, és nem nyilvánítja bűnösnek, amikor elítélik.

Isten ugyan engedi, hogy az igaz a kezükbe kerüljön, de nem hagyja ott. Nem tudják elnyomni, még ha azonnal megölnék is, ebben nem segít az ítélethozataluk, habár mindjárt azzal dicsekszenek is, hogy Isten helyett és Isten nevében teszik, mert Isten ellentétes ítéletet hoz. Ezt látjuk a mi időnkben is. A pápa és övéi elítélték Johannes Hust, mégsem segít rajtuk semmilyen elítélés, ordítás, böngés, dühöngés, őrzöngés, bulla, ólom, pecsét, kiközösítés, Hus fölül marad mindenkor, mert sem püspök, sem egyetem, sem király, sem fejedelem nem tehet ellene semmit, ilyet pedig még egyetlen eretnekről sem hallottunk. A magányos halott, az ártatlan Ábel az élő Kaint, a pápát egész kíséretével eretnekké, hitehagyottá, gyilkossá, istenkáromlóvá teszi, bármennyire tépik is magukat, és pukkadnak meg tőle.

34 Várj az Úrra, és őrizd az ő útját, akkor felmagasztal, öröklöd az országot, meglátod, hogy kivesznek az istentelenek.

Még egyszer figyelmeztet arra, hogy Istenben kell bízni, és jót tenni, ugyanis a hibás, gyenge természet nehezen adja meg magát, és számít Istenre, hogy kivárja azt, amit sehol sem lát, nem is érzékel, és hogy arról lemondjon, amit láthatóan tapasztal.

Már most azt is eléggé kimondja, hogy hogyan értendő az „ország birtoklása”, tudniillik úgy, hogy az igaz megmarad, és mindene megvan a földön, <568> amennyiben túl kevés földi java van, annál több van lelki értelemben, ahogy Krisztus tanítja és mondja: „Aki valamit elhagy... a százszorosát kell visszakapnia ezen a világon és hozzá az örök életet.” (Mt 19,29) Bár nem akarom cáfolni, hogy az ilyen „földbirtoklás” nem minden egyes igazra értendő, hanem az egész csoportra és gyülekezetre vonatkozik, még ha talán némelyeket földi értelemben ki is irtanak, mégis a végén ivadékuk és tanításuk fennmarad, ahogy a keresztyének a világban megmaradtak, és soha nem szűntek meg, még ha a pogányok földi értelemben sokat meg is kínoztak és el is pusztítottak, ahogy a 112. zsoltár is mondja: „Boldog ember az, aki az Urat féli, és sok örömet talál parancsolataiban. Utódja hős lesz a földön, a becületesek nemzedéke áldott lesz.” (Zsolt 112,1–2)

Mégis, ahogy mondva van, mindezekén túl, mindenkinek a maga részére is van elegendője, és Isten megadja azt is, amire szüksége van neki, és amit kér, és ahol nem adja meg, ott bizonyára az igaz olyan szándékú, hogy nem akarja azt Istentől, és megtiltja, hogy megadja neki, sőt annyira egy Istennel, hogy mindegy neki, hogy van vagy nincs, ahogy a 145. zsoltár mondja: „Teljesíti az istenfélők kívánságait, meghallgatja kívánságukat, és megsegíti őket.” (Zsolt 145,19)

Hogy itt azt mondja: „Meglátod, hogy kiirtja a bűnösöket”, nem egyszerű látásra vonatkozik, hanem a Szentírás szóhasználata szerint az ő akarata szerinti látást jelenti, hogy régóta szívesen látta volna, ahogy németül mondjuk, „ezt szívesen látnám”. Ilyen módon mondja az 54. zsoltár: „Mert minden nyomorúságból kimentettél engem, megvetéssel nézek ellenségeimre” (Zsolt 54,9) – azaz hogy láttam rajtuk azt, amit akartam nekik, hogy tudniillik én megváltva, ők elpusztítva legyenek. Továbbá a 112. zsoltár: „Rendületlen a szíve, nem fél, végül megvetéssel néz ellenségeire.” (Zsolt 112,8) Továbbá a 91. zsoltár: „A te szemed csak nézi és meglátja bűnhődést.” (Zsolt 91,8)

Ismét a 35. zsoltár azt mondja az ellenségről: „Feltátották rám szájukat, határozva mondják rólam, saját szemünkkel látjuk” (Zsolt 35,21) – ez azt jelenti: betegen fekszik, az történt, amit régóta szívesen láttak volna. Mikeás is így szól: „megvetéssel nézhetünk a Sionra” (*aspiciat in Sion oculus noster*) (Mik 4,11) azaz „bárcsak Sion elpusztulna, ezt szeretnénk látni”. Tehát itt is az van: látni fogod, amit szívesen láttál volna, amikor az istenteleneket kiirtják. Ilyen módon beszélni az Írásban majdnem általános dolog.

35 Láttam egy istentelent hatalmaskodni és meggyökerezni, mint egy zöldellő babérfát.

<569> Itt a zsoltáros az istentelennel kapcsolatosan egy másik tapasztalatot tesz jellé és példává. Fentebb az igazról mondta el azt a tapasztalatát, hogy még soha egyetlen igazat sem látott, aki elhagyott lett volna. Itt az ellenkező oldalról mondja el tapasztalatát az istentelenről, arról, hogy hogyan pusztult el, és azt mondja: gazdag, hatalmas, nagy volt, úgyhogy mindenki félt tőle, és amit mondott, tett, hagyott, az meg volt mondva, téve, hagyva. Mert ezt jelenti a héber *áric* szócska, amit a „hatalmas” német szóval fordítottam. Ez azt a módot is jelenti, ahogy viselkedik. Büszkélkedett és hangoskodott, előtolakodott, mindenki előtt rendkívüli volt, fenn hordta az orrát. Éppúgy, mint a babérfa a többi fától eltérően mindig zöldell, különös módon pompázik a többiek előtt, különösen a többi, akár a magról kelt, akár ültetett fák előtt, nem is egy hitvány bokor vagy alacsony cserje, amit az embernek gondozni és ápolni kell, amit nem teszünk meg a vad fákkal és cédrusokkal: ekképp kell az embernek ezekre az istentelen nemes úrfiakra is nézni és azt mondani: „kegyelmes úr”, „drága nemes úrfi”.

36 S ahogy továbbment, íme, nem volt, kerestem, de nem lehetett megtalálni. Ilyen példákat bizonyára látott Dávid Saulon, Ahitófelen, Absolonon és a hozzájuk hasonlókon, akik a maguk istentelen természetében hatalmasok voltak, és mielőtt az ember körülnézett, végük volt, úgyhogy az ember azt szeretné

kérdezni és mondani: hová lettek? Nem is volt igaz? A mi időnkben Gyula pápa is volt valaki, hatalmas (*áric*) és szörnyűséges úr volt. De nem tűnt-e el, mielőtt az ember felocsúdott volna? Hol van most? Hol van makacssága és gazdagsága? Tehát legyünk csak csendben, így tűnnek el mind, akik most dühöngenek, és szét akarják rombolni az eget és felborítani a sziklákat. Kicsit hallgassunk, és hagyjuk figyelmen kívül, és alig nézünk szét, egyet sem látunk, ezért csak bízunk Istenben!

37 Őrizd meg az igazságot, és arra nézz, ami egyenes, mert a végén az ilyeneknek lesz békességük.

Ez annyit mond, mint Pál Titusz 2-ben. Légy csak hűséges az Istenbe vetett egyértelmű hitben, és élj helyesen és tisztességesen (Tit 2,7), egyedül erre legyen gondod, és ehhez tartsd magad, hagyd, hogy az istentelenek istentelenek legyenek. Lásd, így végül békéd lesz, és jól megy sorod. A héber nyelvnek <570> az a sajátossága, hogy ahol mi németül azt mondjuk, hogy „jól megy neki, jól áll a szénája” – és latinul – „erős és jól megy dolga” stb., a héber azt mondja, „békéje van”.

Genezis 37-ben így szólt Jákób a fiának, Józsefnek: „Menj el Sikembe a testvéreidhez, és nézd meg, hogy békességük van-e, és a nyájnak is, és mondd el nekem.” (1Móz 37,14) Innen származik az evangéliumban levő héber üdvözlét: *Pax vobis!* „Béke veletek”, amit németül így mondunk: Adjon Isten jó napot, jó reggelt, jó estét! Továbbá búcsúzásakor azt mondjuk: Isten veletek, jó éjszakát, minden jót! – ezt jelenti a *Pax vobis*. Így amikor a gonosz oda van, akkor az igaznak és hívőnek pedig jól megy sora, és ettől fogva csupa békesség van.

38 A törvényszegők azonban elpusztulnak, és az istenteleneket végül kiirtják. Ez az érem másik oldala: az igazak megmaradnak, és jól megy soruk, a hitehagyottak elpusztulnak, és végül is ők járnak pórul.

Ezt a két verset is helyesen kell érteni a mindkét részről hátrahagyott örökségre és javakra, úgyhogy az az értelme, hogy ami az igazak után marad, az megáll, és nekik jól megy soruk, ahogy fent a 26. vers mondja, „hogy az igazak gyermekeinek is mindenük meglesz”. De mindaz, amit az istentelenek maguk után hagynak, eltűnik és szemmel láthatóan tönkremegy, ahogy a 109. zsoltár mondja: „Már a következő nemzedék feledje el nevüket.” (Zsolt 109,13) Ezt az ember naponta látja és tapasztalja.

39 De az igazak szabadulása az Úrtól van, a szükség idején ő a mentsvárunk. Az előző két versben mondtak oka az, hogy az istentelenek szerencséje tőlük

maguktól van, és erejük a saját hatalmuk. Nagyok, sokan vannak, gazdagok és hatalmasok, nincs szükségük Isten erejére és áldására. De az igazak, akiknek mindentől el kell fordítaniuk az arcukat, amit az ember lát és érez, és egyedül Istenben kell bízniuk, azoknak nincs más áldásuk és erejük, hanem csak Istentől, aki nem hagyja őket, és megteszi, amiben hisznek és remélnek, amint ezt a következő, utolsó vers is összefoglalóan kimondja:

40 És az Úr melléjük áll majd, és megmenti őket, és az istentelenektől meg fogja menteni őket, és megsegíti őket, mert benne bíztak.

Nézd csak, nézd csak, mily gazdag ígéret, nagy vigasztalás és bőséges intés ez, <571> ha bízunk és hiszünk. Először: Isten megsegíti őket, mégpedig a baj kel- lős közepén, nem hagyja őket egyedül, a bajban rekedni, mellettük van, erősíti őket, és felveszi ügyüket. Ezen felül: nemcsak segít rajtuk, hanem megmenti őket, úgyhogy kilábalnak a bajból. Mert ez a héber szócska tulajdonképpen azt jelenti: kiszökni a bajból és megmenekülni. És hogy az istenteleneket bosszantsa, ezért néven nevezi őket, és azt mondja: megmenti őket az istentelenektől, még ha az nekik sérelmet is okoz, és tombolásuk semmit sem segít rajtuk, még ha azt gondolják is, hogy az igaz nem menekülhet el előlük, hanem el kell pusztulnia.

Harmadszor: nemcsak megmenti őket, hanem segít rajtuk a továbbiakban mindig, úgyhogy nem maradhatnak a bajban, jöjjön bár a baj, ha akar. És mindez azért, mert bíztak benne. Így szól a 91. zsoltár is: „Mivel ragaszkodik hozzám, megmentem őt, oltalmazom, mert ismeri nevemet. Ha kiált hozzám, meghall- gatom, vele leszek a nyomorúságban, kiragadom onnan, és megdicsőítem őt. Megelégítem hosszú élettel, gyönyörködhet szabadításomban.” (Zsolt 91,14–16)

Ő, az is káros hűtlenség, bizalmatlanság és átkozott hitetlenség, hogy Is- ten ilyen gazdag, hatalmas, vigasztaló ígéretét nem hisszük, és olyan könnyen elkezdünk kapkodni a legkisebb nehézségben, mihelyt az istentelenektől csak gonosz szót is hallunk.

Isten segítsen, hogy egyszer eljussunk az igaz hitre, amelyet az egész Szentírás követel. Ámen.

A 62. zsoltár³⁹

1 Dávid zsoltára, Jedútúnak: fennhangon énekelve.

Ez azt jelenti: ezt a zsoltárt Dávid alkotta, tehát ő is rendelte, hogy azt Jedútún énekes és társai énekeljék fennhangon, ahogy a Krónikák első könyvében olvassuk (1Krón 25), hogy Dávid elrendelte, hogy néhány énekes magas hangon énekeljen, zengő cimbalmokkal vagy csengettyűkkel, mások pedig mély hangon, hárfákkal az arany láda előtt. És ekképpen mindegyik énekkarnak külön zsoltárt írt és íratott.

<572> 2 Lelkem hallgat Istennél, mert tőle jön szabadításom.

Dávid gyakorlott és tapasztalt férfiú volt, mint aki Saul király udvarában nevelkedett, és állta ki a próbát, sok gonosz ármánykodást látott, ahogy az udvari nemes úrfiak a királynak hízelegtek vagyonért és rangért, és minden reményüket a király kegyébe vetették, és mindent kedvére tettek, amit csak akart, még ha az Isten- és emberellenes volt is. Ezért neki is nagyon sok gonosz ármánykodást kellett elszenvednie tőlük, mivel azok látták, hogy maga a király volt Dávid ellensége, és meg akarta ölni. Éppen úgy, ahogy Heródes a zsidók kedvéért elfogatta Pétert, és üldözte a keresztényeket (ApCsel 12,3). Ahogy még most is látjuk az úri udvarokban és minden időben így volt, hogy az udvari talpnyalók és gazdasági tanácsosok, akik ha csak látják, hogy mi tetszik a fejedelmeknek és uraknak, és azt, hogy remény van arra, hogy valamit megszerezzenek, akkor bátran teszik és mondják, amihez kedvük van – az az Isten dolga, hogy a szegény vagy igaz elpusztul ezáltal vagy felülmarad –, csakhogy ők gazdagok és hatalmasok legyenek. Igen, ilyesmi nemcsak az urak udvarában történik, hanem minden rendbeliéknel a világban. Mert ez a világ rendje és szokása, és ez így is marad, hogy az emberek a haszon miatt képmutatók lesznek, és emberek jóindulatára és segítségére hagyatkoznak, és ezért megvetik Istent, és kárt okoznak a felebarátnak, ennek ellenére mégis derék emberek szeretnének lenni, Isten szavát is hallgatják, és minden becsületességet ügyesen dicsérnek, mintha ők lennének a legjobbak.

Ilyen istentelen fickók ellen szerezte Dávid ezt a zsoltárt, üdvös tanításul és figyelmeztetésül, amikor arra tanít minket, hogy ne emberekre hagyatkozzunk, még ha azok mindjárt urak és királyok lennének is – hanem egyedül Istenre. És óv minket, mert az ilyeneknek nem lesz jó vége. Ahogy a 146. zsoltár is mondja: „Ne bízzatok az előkelőkben, egy emberben sem!” (Zsolt 146,3) Hiszen semmit

³⁹ Ps. 61. *Nonne Deo subiecta erit anima mea* (Vulg).

nem tud segíteni, mert lelkének el kell távoznia, és vissza kell térnie a földre, és akkor oda van minden számításod. Mintha azt mondaná: még ha az emberi kegy az életben tartós maradna is – ez sincs így, mert „ma barát, holnap ellenség”, és ahogy az emberek különösen a fejedelmekről mondják, „fejedelmek kegye áprilisi időjárás”⁴⁰ –, úgy életük egyetlen óráig sem biztos. Miért hagyatkozol hát rájuk, és veted meg miattuk Istent, aki örökre megmarad, és cselekszel olyan álnokságot ellene és felebarátod ellen? <573> Tehát itt önmagát hozza fel példának, mint aki Saul idejében sok embert látott, akik Saulban bíztak, és kedvéért azt tették, ami Istent és az embereket bosszantotta, de amikor Saul meghalt, akkor minden gyalázatuk ellenére helyükön igyekeztek maradni, mint Dóég fia, aki Saul halála után eljött, és hízelegni akart Dávidnak, hogy ő ölte meg Sault (2Sám 1,10).

Ezért mondja itt ezt: nekem nem kell, hogy reményemet fejedelmekbe vagy emberekbe vessem, ahogy azt az istentelen udvari tányérnyalók teszik. Szívesen engedelmeskedem a királynak is, szolgálok neki, keresem javát és támogatom, segítem és tanácsolom, életemmel és javaimmal mellé állok. De hogy magamat rá kellene bíznom, hogy ő tegyen engem gazdaggá, sikeressé vagy boldoggá, arról inkább lemondok. Mert holnapra megfordulhat a szél, úgyszólván üldözhet engem (ahogy történt is, hogy Dávid először Saul legkedvesebb szolgálója volt, azután a leggyűlöltebb, és azt is meg kellett tapasztalnia, hogy a fejedelmi kegy áprilisi időjárás, különösen ha nem istenfélő, hanem istentelen a fejedelem). Ha én akkor földi uram vagy egy másik ember kedvéért Isten- és emberellenesen cselekedtem volna, hol lenne maradásom, amikor Isten és ember megharagudnának rám? Inkább vesztsem el akkor fejedelmek és emberek kegyét, és maradjon meg nekem Isten kegyelme. Ha az megmarad, emberi jóindulat is akad. Ha nem, akkor a pokolba vele, Isten jóindulata elég nekem. De ha elveszítem Isten jóindulatát, úgy végül az emberek jóindulata sem marad meg nekem, akkor én is megyek a pokolba, fejedelmeimmel együtt, elveszítve Isten és emberek jóindulatát. Akkor aztán jól eltaláltam, és helyesen cselekedtem!

Az, amit úgy mond, hogy „Lelkem hallgat Istennél”, héber kifejezés. Ez azt jelenti, hogy „lelkem Isten előtt” vagy „Isten felé fordulva” hallgat. Azaz: hallgatok és meghúzódom magam az istentelenek között, akik emberekre és urakra bízzák magukat, hivalkodnak és dacolnak. Én azonban Istenre bízom magam, vele dicsekszem, és mellette tartok ki, bár titokban és csendben, hogy ők ne tudják, és bolondnak tartsanak amiatt, hogy nem állok én is elő bátran velük hízelegni és nyereséget hajszolni. Ó, milyen különös háznép van egy ilyen

⁴⁰ Luther közmondásgyűjteményében: WA 51: 645, 667 (24. sz.); DITHMAR 2010, 179 (24. sz.).

udvari szolga körül! Saulnak, a gonosz királynak mégis volt egy ilyen szolgálója. És Dávid olyan volt, mint a tövisek között levő rózsa, ezek között az istentelen udvari gazfickók között, ahogy kétségkívül lehet még egy-egy derék ember az udvarnál. De persze tövisek között kell lennie, és minden időben számítania kell a tüskékre.

„Mert tőle jön szabadításom” – mondja –, azaz: barátocskám, <574> rajtam senki nem fog segíteni, csak Isten, ó, biztos! „Tőle” – ez azt jelenti, hogy „tőle kapok segítséget”, ez a szerencsém, gazdagságom, jólétem, és ami nekem kell és szükséges. Az istentelenek viszont így beszélnek: „az én szentséges pápa atyám”, „legkegyelmesebb császári uram”, „az én legkegyelmesebb uram, Franciaország királya”, „az én legkegyelmesebb uram, Mainz ura”, „az én legkegyelmesebb uram, Szászország ura” segíteni fog rajtam. Igen, más nem is hiányzik, mint hogy holnap meghaljanak, vagy maguk szoruljanak segítségre és tanácsra, éppen úgy vagy jobban, mint te.

3 Mert ő a mentsváram, szabadítóm, oltalmam. Ezért bizonytal megmaradok. Igen, természetesen, mivel hiszed ezt, igazán biztonságban vagy, még ha csupa török, tatár, császár és csupa haragvó királyok és fejedelmek potyognának kilenc éven át az égből egymás után, minden hatalmukkal, ráadásul az összes ördög velük.

„Menedékre” fordítottam, ami a héberben azt jelenti „szikla”. Mert „mentsvárnak” azt nevezzük, amire hagyatkozunk, amiben remélünk. Ezért most azt akarja mondani, hogy tudom, hogy tőle jön szabadításom. Miért? Azért, mert nem embert tettem meg – még oly nagyot, hatalmasat és gazdagot sem – támaszommá, menedékemmé, reményemmé és üdvömmé, sem szívem és reményem nem nyugszik benne, hanem Istent választottam, egyedül tőle jöjjön minden szerencsém és üdvöm. Ezért nevezi tehát Istent „kösziklájának” vagy „menedékének”. Azért, mert szívének biztos és szilárd bizalmát belé veti, „üdvének” – mivel hisz és nem kételkedik abban, hogy Isten megsegíti szabadítással, még ha mindjárt Saul és más emberek elhagynák is, és semmit nem adnának, se falu, se város „védelmére” – mivel azt mondja, hogy biztos abban, hogy Isten megvédi minden rosszal szemben, még ha mindjárt romlását és vesztét keresné is Saul és az összes udvari tányérnyalója.

Milyen lélek az, amely ily dalocskát tud Istennek énekelni? De milyen különös is az ilyen lélek, hiszen minden tanyán, városban és tartományban bőven találni azokat, akik „a nagy Janiknak” tíz forintért képesek alkalmilag ilyen dalocskát énekelni.

4 Meddig készültök az ember ellen, hogy mindnyájan végeznétek vele, mint egy dőlni készülő fallal és ledöntött kerítéssel?

<575> Ezt a verset mesterien kifesteném, még akkor is, ha magamat kellene is vele példává tennem. De hát az van megírva: „Lelkem hallgasson Istennél.” Dávid megtapasztalta azt, hogy az urak körül alakoskodók milyen ügyesek: amíg a király kegye ráragyogott, akkor semmi nem volt nagyszerűbb, mint Dávid, akkor mindenki a barátja akart lenni, és szeretni akarta őt, és a szívükben mégis azt gondolták, „vigyen el az ördög ebben az órában, hogy helyedre léphessek, és a király kedvence legyek”. Amikor azonban a király az ellensége lett, akkor kitört belőlük, amit előzőleg gondoltak. Akkor mindegyik a királynak akart udvarolni és minden tőle telhetőt megtenni Dávid veszére, ebben a dologban egy sem volt rest. Mind, mind a saját kezével akarta megfojtani, akkor az járta az udvarban: „Bárcsak ezt a kölyköt a pestis, a vitustánc és minden más átok sújtaná”⁴¹ – különösen, ha azt a király vagy a neki hízelkedők hallották. Ez az, amit itt mond: „Meddig leselkedtek egyetlen ember után, és keresitek mind, hogy meghaljon.” Mintha azt mondaná: mennyire csüngtök egyetlen emberen, és megvetitek Istent, hogy készek vagytok egy ember kedvéért gyilkolni is, és éjjel-nappal erre törekedtek? Azonban most könnyű dolgotok van, mert olyan vagyok, mint a düledező fal és a bedőlt kerítés. Mert az olyan falnak és kerítésnek, amely a földre készül dőlni, hamar lehet segíteni, hogy teljesen ledőljön. Ugyanúgy, ha egy fejedelem, egy úr, a „nagy Jani” egy embert elnyom, úgy dől a fal, a kerítés. Akkor aztán jönnek a pénzhajhászok, és azt gondolják, hogy eljött az órája annak, hogy kedvüket töltsék, és lovagok legyenek, és teljesen letiporják azt, akit inkább fel kellene segíteni, és a kerítést megtámogatni és a falat alátámasztani. Ez azt jelenti: döglött oroszlán szakállát szaggatni,⁴² melyet elevenen még csak meg sem érinthettek volna. Így hát, akik segítettek Dávidot elnyomni, amikor Saul az ellenségévé lett, ugyanazok kalapot emeltek előtte, amikor még a kegyeiben volt. De a világ is így tesz, erre számítani kell. Krisztus esetében is kellett lenni valakinek, aki segít őt eltiporni (ez volt Júdás, az áruló) – amikor a zsidók már halálra keresték, ahogy a 41. zsoltárban mondja: „még a legjobb barátom is, akiben megbíztam, aki velem együtt evett” (Zsolt 41,10), segít lábbal tiporni engem. Ez így van és így kell lennie, mind a lelki, mind a világi kormányzásban, hogy a merész hősök a döglött oroszlánt szaggatják, <576> ugyanők, akik egy élő kutyával szemben nem tudnák magukat megvédeni. Ennyit ér az emberekbe vetett bizalom.

⁴¹ Vö. *A szép Confitemni*, WA 30 I: 73. lásd alább xxx o.

⁴² Martialis: *Epigrammata* 10,90: *Barbam vellere mortuo leoni*.

5 De ők azon tanakodnak, hogy a magasát ledöntsék, hazugságok tetszenek nekik. Szájukkal áldanak, de belsőleg átkoznak. Szela.

Csak azon igyekeznek, hogy őt letaszítsák, és a helyére lépjenek. Mert így van ez a világban: ha valaki kicsit feltör, úgy az emberek nem nyugszanak, amíg legalulra nem kerül. Ilyen gonosz lélek a világ fejedelme, az ördög, hogy senkit nem tud elviselni, hogy az láthatóan nagygyá legyen, nem beszélve arról, amikor lelki nagyságot kellene eltűrnie.

Hazugságok tetszenek nekik.

Ez azt jelenti, merő csalárdsággal járnak el, hogy céljukat elérjék, szép szavakat mondanak, és semmi nincs mögöttük, ebben telik kedvük, s ez tetszik nekik. És azzal, akit el akarnak pusztítani, a legbarátságosabban beszélnek és viselkednek, ámde azt gondolják, „minden csapás szakadjon rád” – és nem is nyugszanak, amíg pusztuláshoz nem segítik. Ezt jelenti a „Szájukkal áldanak, de belsőleg átkoznak”, azaz szívükben minden rosszat kívánnak neki, és mégis azt mondják: „Mindenekelőtt szolgálataimat ajánlom, és amit csak tehetek uraságodért, arra mindenkor készen talál.” Erre mérget vehetsz, ne süss-főzz, lásd, mit fogsz majd enni! Ó, az ilyen álnokságok csak akkor igazán kellemesek, mikor az evangélium lelki területére tévednek, mikor a hamis testvérek és rajongó lelkek keresztény testvérek akarnak lenni, miközben pedig kételkedő rajongók és gazfickók, hiszen semmi másra nem gondolnak, mint arra, hogy fent lebegjenek, és tiszteljék őket, még ha tele is a szájuk áldással és azzal, hogy hogyan dicsérjék Istent, és keressék az igazságot.

6 De lelkem Istennél hallgasson, mert reménységem nála van.

Mivel Saul udvaroncái, az egész világ és az álnok lelkek valamennyien oly hamisak, mit tehet hát itt egy derék ember? Semmi mást, mint ezt: hallgasson és legyen csendben, hagyja őket hazudni, csalni, gonoszt gondolni és tenni, és bízza ügyét és magát Istenre, és benne reménykedjen. Hagyja, hogy azok ilyen hazugságokkal és hamis, gonosz cselszövésekkel szolgáljanak embereket és fejedelmeket, és bennük reménykedjenek. Bizonyára ki fog derülni, hogy melyik az igaz ember.

<577> 7 Mert ő a mentsváram, szabadításom, oltalmam. Ezért bizonynal megmaradok.

Ezt a verset még egyszer megismétli, a hamis emberek bosszantására és a saját és mindannyiunk vigasztalására. Mert ezzel zárja példabeszédét és tanítását, amelyben megtanított minket, hogy milyen a világ, és hogyan cselekszik, hogy azt bátran megvessük. Amit most a következő versben mond, azt itt is mondhatod, mert egy vers ez.

8 Istennél van szabadításom, tisztességem, erős sziklám, bizodalmam Istennél van.

Itt kezd el óvni és inteni. Mert szembe állítja Istent és az embereket, mintha azt mondaná: nos, hallottátok a példabeszédemet, hogyan áll a helyzet a világban, különösen az udvarnál, ahol a világ fejesei és kiválóságai vannak. Így hasonlítsátok össze egymással Istent és az embereket, úgy bizonyára rájöttök arra, amire én is rájöttem, tudniillik, hogy Istennél van segítségem, tisztességem stb. Ez annyit tesz: Isten akar és tud segíteni. Ő ad egészséget, szerencsét, üdvösséget, ebben bízhat az ember. Ő a dicsőségem is, ez annyit tesz, ő ad elég jószágot, hatalmat és méltóságot is, ami tisztességes dolog és megmarad. Mert az Írásban a dicsőség nemcsak a jó hírnevet, hanem a javakat is jelenti, amiről a hírnév beszél, mint Máté 6-ban mondja: „Mondom nektek, hogy Salamon teljes dicsőségében sem öltözködött úgy, mint ezek közül akár csak egy is.” (Mt 6,29) És a 78. zsoltár: „Felcserélték dicsőségüket a növényevő bika képmásával” (Zsolt 106,20), azaz Istenüket és istentiszteletüket. Az istentelenek azonban mindezt a dicsőséget fejedelmeknél és embereknél keresik.

„Erős sziklám”. Ő a sziklaalap és mentsvár, amelyre hatalmam és kormányzásom épül. Az „erősség” itt – ahogy majdnem mindenütt is – az erőt vagy a kormányzáshoz szükséges hatalmat jelenti, mint amije itt a fejedelemségnek, királyságnak van. Hogy mindent összefoglaljon ebben a versben: „Szabadításom” – ez minden szerencsém és jólétem. „Dicsőségem” – ez minden jószágom és vagyonom, „erőm” – ez minden hatalmam és tiszttségem, minden együtt, ha van valami, ami enyém lehet a földön, legyen az egészség, erő, jószág, dicsőség, hírnév, hatalom, tiszttség és mindez együttvéve, ezt sem császárnak, királyoknak, fejedelmeknek, sem némely embereknek nem akarom kezébe ajánlani, sem rájuk bízni, sem tőlük várni. Istenen múljék, hogy áll vagy bukik, megmarad vagy elvész. Ha ő megtartja, akkor megmarad, még ha az egész világ el akarná is buktatni, ha ő ledönti, úgy elbukik, még ha mindjárt az egész világ meg akarná is tartani. Tehát az, hogy „bizodalmam Istennél van”, nemcsak annyit tesz, hogy minden javamat tőle várom, hanem azt is, <578> hogy minden viszontagsággal dacolok oltalma alatt, mert számítok arra, hogy nem hagy el. Az emberek mindig elhagynak, és ott semmilyen bizakodás nem segít.

9 Bízatok benne minden időben, ti népek, öntsétek ki előtte szíveteket. Isten a mi bizodalmunk. Szela.

Mivel Isten most ilyen irántam, ezért kövessetek engem hűségesen. Mindnyájunkhoz ilyen lesz. Megtapasztaltam, ezért tudom ezt nektek teljes bizottsággal tanácsolni. Hadd dühöngjenek Saul, a pápa, császár, király, fejedelmek és mindenki, ne féljete, reménykedjete Istenben, ő nem hibázik. Másfelől: hadd

nevéssen, biztasson, ígérjen Saul, pápa, császár, királyok, fejedelmek és mindenki, ne reménykedjete bennük. Bizonytalanok mind testben, mind hangulatban. A test elbukik, a hangulat rövidesen megváltozik. Isten ugyanaz marad, úgyhogy ti ilyen módon minden időben – legyen az szerencse vagy szerencsétlenség – Istenben bízhattok. De ha valami bajotok van, nosza, itt a jó tanács: „öntsetek ki előtte szíveteket”, panaszoljátok csak el neki bátran, semmit ne rejtsetek el előle, legyen, aminek lennie kell, öntsétek csak ki egy rakásra elé, mintha szíveteket egy jó barátotok előtt tárnátok ki teljesen. Ő szívesen meghallgatja, szívesen segít és tanácsol. Ne féljete tőle, és ne gondoljátok, hogy ez túl nagy vagy túl sok. Bátran ki vele, és ha zsákszámra való nyomorúság is, ki vele mind. Ő nagyobb, és többet tehet és tesz is, mint a magunk baja. Csak ne részletekben vigyéte elébe. Nem ember ő, hogy megsokallaná a koldulást és kérést. Minél többet kérsz, annál szívesebben hallgat meg, öntsd csak ki teljesen és mindent, ne cseppenként és adagolva, és ne tétovázz. Mert ő sem fogja cseppenként és adagolva adni, hanem vízőzönnel fog elárasztani. „Ő a bizodalunk”, menedékünk és senki más. Mert mindenki más túl csekély ahhoz, hogy szívünket kiönthessük nekik. Ha szívemből csak egyetlen cseppet öntenék ki a császár előtt, úgy neki magának is koldussá kellene lennie, mert nem tudna ellátni engem, mit számítsak rá, vagy találjak nála menedéket, amikor a szívemet egészen ki kellene öntenem, és minden időben ezt kellene tennem. Hej, az emberekkel nincs mit kezdeni, ahogy következik:

10 De az emberek hiábalóság, az ember gyermekei hamisak. A mérlegen könnyebbek a semminél.

Hogy mi Isten – hallottad. Most viszont hallgasd, mik az emberek. Semmik, mondja, ha rájuk hagyatkozol, úgy tudd meg, <579> hogy a merő semmire hagyatkozol. Biztosan megjáró veled. Igen, mondja, ha az ember mérlegre tenné, egyik serpenyőbe az embereket, a másikba a lehetetet vagy a semmit, akkor az emberek könnyebbek lennének, mint a semmi. Ezt a héber kifejezésmódot mi németek úgy mondjuk: az emberek a semminél is kevesebbek. Amit ők lehetnek mondanak, azt mi semminek mondjuk. Ahogy Salamon mondja a Prédikátor könyvének első fejezetében: „Igen nagy hiábalóság, minden hiábalóság” (Préd 1,2), azaz: az emberekkel nincs mit kezdeni, mind nagy semmi.

Itt azt kérdezed: hogy lehet az ember semmi, holott mégis csak Isten alkotása és teremtménye. Válasz: Dávid nem a teremtményről beszél önmagában, hanem a teremtmény használatától. Tehát: az ember ugyan jó teremtmény, de nem jól használják. Fejedelem, király, császár is jó dolog, azonban nem helyesen használják. Hogyan?! Igen, az emberek bennük akarnak bízni és rájuk építeni. Ilyen célra semmit sem érnek. Miért? Mert bizonytalanok, életüket és szívüket

illetően is. A homok és a víz is jó dolgok. De ha rájuk akarnék helyezni egy házat, akkor semmik nem lennének, és kevesebbek, mint a semmik. Ha azonban vizet izsom, és mosakszom, az nem semmi, hanem pompás, hasznos dolog. Mert arra van teremtve és arra való. Így a fejedelem, király, császár is arra van teremtve, hogy békét tartsanak az országban stb. Akkor Isten teremtményei és jók. De hogy bennük bízzam, azt már nem. Nem azt mondja: ne engedelmessédjétek a fejedelmeknek! (*Nolite obedire Principibus!*) Hanem: „Ne bízzatok a fejedelmekben!” (*Nolite confidere Principibus!*) (Zsolt 146,3) *Confidere* – bízni –, ez egyedül Istent illeti. Nem kell ganéjt aranyért eladnom. A ganéjnak megvan a haszna. De hogy az arannyal lenne egyenlő, azt már nem. Mert látod, hogy ez a zsoldár kizárólag hitről, ragaszkodásról, bizalomról, ráhagyatkozásról beszél, ezek a címek embereknek, fejedelmeknek is túl magasak, jöllehet a világ semmi más nem tesz, mint emberekben bíz, és semmit nem bíz Istenben.

De hát hogyan könnyebbek vagy kevesebbek az emberek a semminél? Mi lehet kevesebb, mint a semmi? Válasz: ami semmi, az nem csap be senkit. De aki a semmiben bíz, azt kettős kár éri: az egyik, hogy semmi haszna nem lesz, a másik, hogy elveszíti, amit ráfordított. Mert akinek egyszerűen semmije sincs, üres a számlája, de nem is fordított rá semmit. Aki azonban emberekben bíz, azon felül, hogy semmi haszna, azt is elveszíti, amit ráfordított, és így reménye és költsége is semmivé lesz azon felül, amiben reménykedett. Ezért helyénvaló a mondás, hogy az ember kevesebb a semminél. Mert a világ <580> egyre csak az emberekben bíz, nem is érzi, hogy hiábavalóan a semmiben bíz. Ó, micsoda gyönyörű dicséretünk ez mindnyájunknak, akiket embereknek hívnak, hogy kevesebbek vagyunk a semminél. Hát csak ennyit ér, amit egyik a másiknak segíthet.

11 Ne hagyatkozzatok a jogtalanságra, és ne kérkedjétek az erőszakkal, ha gazdagság jut nektek, ne csüngjön rajta szívetek!

Itt fenyegetéssel zárja a zsoldárt, és az istenteleneket Isten hatalmával és büntetésével rémiszti meg, és ezt akarja mondani: kellemesen izgat titeket, és olyan jólesik nektek, hogy az udvarnál vagytok, és Saul személyében kegyelmes uratok van, ott biztonságban vagytok, gondoljátok csak azt, hogy szilárd a helyetek, ne kérdezzétek, sőt nevessetek csak vígan azon, hogy igazságtalanságot követtek ellenem, kigúnyoltok és megkárosítottok engem és a hozzám hasonlókat. El kell ezt szenvednünk tőletek. Senki sem fényíthet meg titeket. Mivel uratok fölöttetek fénylik, benne bíztok. Azonban azt tanácsolom nektek, hogy ne tegyetek így. Ne legyetek túl nyugodtak és biztosak. „Ne bizakodjatok el”, ez annyit tesz: ne építsetek annyira fejedelmekre és emberekre, akik semmik, mert azzal merő semmik lesztek, ez azt jelenti: a semmivel foglalkoztok, semmit nem értek el, semmitek sem lesz.

Hadd mondjam tovább, még ha jogosan is és Istentől jutottatok gazdagsághoz, akkor se abban bízzatok, és ne tegyétek a Mammont Istenné. Mert a javak nem arra valók, hogy az ember rájuk építsen, és azzal büszkélkedjék, hiszen azok maguk is semmik és hiábavalók, hanem azért, hogy az ember használja és élvezze azokat és megossza másokkal is. De az emberek nem hagyják annyiban, fejedelmekre és javakra építenek, és azokhoz ragaszkodnak, ez minden tekintetben a semmire építés és a semmire alapozó cselekvés. „Mert a pénz beszél.”⁴³ Azonban bizony nem jó tanácsadó, és nem deríti fel az embert. „A szív azon csüng” – annyit jelent, mint törődni valamivel. Nem azon csüngeni azt jelenti, nem törődni vele és úgy birtokolni, mintha nem lenne, mert a héberben így hangzik: *ponere super cor* (szívére helyezni) vagy *ponere in corde* (szívébe helyezni), törődni vele és szívére venni. A vagyonnak a kézben és nem a szívben van a helye. Ahogy Pál mondja a korinthusiaknak, hogy a világ javait úgy kell használnunk, mintha nem használnánk őket stb. (1Kor 7,31)

12 Mert szólt egyszer Isten, ezt kétszer hallottam meg, hogy Istennél hatalom van.

Ezt németül így mondjuk: egyet jól tudok, abban biztos vagyok, mert Isten maga mondta – ő nem hazudhat –, hogy Isten: Úr, <581> ezt nem egyszer hallottam. Ez annyit tesz: ne legyetek olyan hiúk és istentelenek. Ha pedig nem hallgattok erre, hanem emberekben akartok bízni, rendben, akkor azt mondom nektek, hogy a hatalom Istennél van, hogy ő az igazi császár, király, fejedelem és uraság, fölöttetek és uraitok fölött is, ugyanúgy, ahogy mindenek fölött, ezt vegyétek tudomásul. Ráadásul Isten maga mondta ezt, és én nem is egyszer hallottam és tapasztaltam, ahogyan bizonyította ezt, és ledöntötte a hatalmasokat székükről. Vigyázzatok, hogy ti is úgy ne járjatok uratokkal együtt. Hagyjátok, hogy Saul Saul legyen, a császár császár, a fejedelem fejedelem, az emberek emberek maradjanak, az Istent féljétek, mert egyetlen szócska az, hogy az Isten hatalmas, de nagy és erős a hangja, az emberek gyakran tapasztalták, hogy így van. Bizony titeket sem fog kímélni, sem elhibázni, bár ti most megvetitek őt, és hiúak vagytok, és az emberek kedvéért bántással és jogtalansággal illettek minket.

13 És nálad van Uram a kegyelem, te megfizetsz mindenkinek érdeme szerint.

Ugyanúgy, ahogy neki hatalma van arra, hogy minden istentelent hatalmasan megbüntessen, és nem tudnak tőle szabadulni, mert egyedül ő az Úr, és minden uralom az övé és tőle származik, úgy másfelől viszont jóságos is és irgalmas, segít a

⁴³ Az eredeti közmondás: *Gut macht Mut.*

nyomorultaknak, és nem tűrheti, hogy egészen tönkremenjenek, és végül legyőzzék őket a képmutatók és a sauliták, és elhagyottak legyenek, hanem ahogyan Lukács 1-ben van leírva: „Hatalmasokat dönt le trónjáról, és alacsonyakat emel fel” (Lk 1,52) – amazokat hatalma, ezeket jósága által –, ahogy következik: „Te megfizetsz mindenkinek cselekedetei szerint.” Az istenteleneknek megfizet az ő hatalmával, éppen úgy, ahogy azok hatalmaskodtak. A nyomorultaknak jósággal és irgalommal fizet meg, mivel ők jóságosak és türelmesek voltak, erőszak nélkül. De a világ nem törődik ezzel, hanem folytatja hiúságát és gonoszságát. Így Isten is engedi megtörténni ezt, és tovább gyakorolja hatalmát és jóságát, ezért, hogy Isten sok más igéje között ennek az egyetlen szónak sok szemléltető példája legyen, és az egyetlen íráshelyhez sok esemény tartozzék, ahogy Isten a „nagy Janikat” ledönti és összetöri, mint hatalmas úr, és a nyomorultakat, elhagyottakat megsegíti, mint irgalmas, jóságos Atya. Így tesz most is a pápával és az evangéliummal, a püspökkel és a keresztényekkel. És így fog még tovább is tenni, amíg el nem pusztulnak, és meg nem tapasztalják, <582> hogy igaz, amit Dávid itt mond, hogy ámbár csak egyetlen szava Istennek, hogy ő hatalmas és jóságos, de ugyanakkor sokszor hallhatunk róla, és gyakran megtapasztalhatjuk. Akinek van füle a hallásra, hallja.

A 94. zsoltár⁴⁴

1 Uram, megtorlás Istene, ragyogj elő, megtorlás Istene.

Ez a zsoltár, ahogy jól megérthetjük, közös imája Isten minden igaz gyermekének és a lelki emberek népének, minden üldözőjük ellen, úgyszólván azt imádkozhatják az összes igaz, istenes emberek, legyenek azok zsidók, keresztények vagy pátriárkák – a világ kezdetétől a világ végéig –, hiszen mindnyájuknak ezt a két közös üldözést kell elszenvedniük, amelyeket ez a zsoltár felpanaszol.

Így itt vannak először a zsarnokok, akik az ige miatt erőszakkal üldözik a testet. Másodszer a hamis tanítók, eretnekek és lázadók, akik a lelkeket hazugsággal és képmutatással üldözik. Ezért mi is imádkozhatjuk ezt a zsoltárt a mi időnkben a pápa, a püspökök, a fejedelmek és az urak ellen, akik minket testileg, erőszakkal üldöznek az evangélium miatt – és a rajongó lelkek ellen, akik minket az Írás hamis, fonák magyarázatával lelkileg üldöznek, ugyanúgy, ahogy a kegyes, igaz zsidók ugyanezt imádkozták a pogányok ellen, akik körülöttük dühöngtek, és szüntelenül üldözték őket, és a hamis próféták ellen, akik közöttük voltak, és az Írás fonák értelmezésével a népet félrevezették.

⁴⁴Ps. 93. *Deus ultionum Dominus* (Vulg).

Ezért mondja most: „Ó, Uram, aki a bosszúállás Istene vagy” – ez azt jelenti: egyedül te torlod és bünteted meg a gonoszságot, mind a testi, mind a lelki gonoszságot. És kétszer mondja azt, hogy „bosszúállás Istene”, ahogy azok szokták tenni, akik indulatosan beszélnek, ők teljes komolysággal sokszor mondják el ugyanazt a dolgot, azért, hogy Istent megindítsák. Emellett mégis megmutatják, hogy kétféle üldözött panaszoznak be, és kétféle bosszút vagy büntetést kérnek, mindkét csoport, a zsarnokok és az eretnekek ellen. Az pedig héber kifejezésmód, hogy „bosszúállás Istene” – azaz olyan valaki, aki egyedül jogosult és képes a megtorlásra. Ilyen értelemben használja Szent Pál is gyakran, mint Róma 15-ben a „reménység Istene”, továbbá a „türelem és vigasztalás” Istene kifejezéseket (Róm 15,5.13). És I. Kor 1: „áldott legyen az Isten, minden irgalomnak Atyja, <583> és minden vigasztalás Istene” [2Kor 1,3], azaz: Isten, aki reményt, türelmet, vigasztalást ad. Így itt is „megtorlás Istene” – azaz ő, aki bosszút áll, mert a műveiről adja neki a Szentírás a nevét. Mivel azonban senki sem képes ilyen dolgokat tenni, csak Isten egyedül, ezért senkit nem illet jogosan, hogy ilyen tettekről nevezzék el, csak egyedül őt. Senki sem vigasztalhat, adhat reményt, tehet türelmessé és így tovább, csak egyedül Isten. Így senki nem büntetheti a bűnt, és torolhatja meg a gonoszt, csak egyedül ő. Mert hogyan torolhatnának meg emberek minden gonoszságot, hiszen nem is ismerhetnek minden gonoszságot, sőt a nagyobb részét erénynek tartják, ami pedig gonosz és megtorlásra méltó, ahogy a képmutatók tanításukat és tetteiket jónak tartják, és azt akarják, hogy azok megtorlatlanul és büntetlenül maradjanak, pedig az merő kétszeres gonoszság. Ezért illeti ez a név egyedül Istent: „megtorlás Istene”, ahogy a „türelem Istene” és a „reménység Istene” is.

„Ragyogj elő” – mondja. Mert a *hophia* szó azt jelenti, magát megtapasztalni, kitörni, mint a fény, és meglátszani és napvilágra kerülni, hogy mindenki lássa. Ugyanúgy, ahogy Mózes beszél Deuteronomium 33-ban: „A Sínairól jött az Úr, a Széirről ragyogott rájuk, a Párán hegyéről tündökölt.” (5Móz 33,2) Így itt is azt akarja mondani, hogy megsokasodtak a zsarnokok és a hamis próféták. Előretörtek és megmutatkoznak és délcegen lépkednek. Te azonban csendben hallgatsz, elrejtőzöl, mintha eltemettek volna, és nem tehetnél semmit, mert nem akadályozod és nem tiltod az ilyen gonoszságot, ezért kérünk: jelenj meg már egyszer, nézz ki, és arcodat fordítsd ellenük. És ez jogos. Mivel te a „megtorlás Istene” vagy, téged illet mindenkor a bosszúállás és a büntetés joga. Bosszuld hát meg magadat! Hiszen a te dolgod a bosszúállás, és most olyan nagy a szükség, miért rejtőzöl el a sötétségben, és hagyod, hogy egyáltalán ne lássanak?

Itt felmerül a kérdés, hogy hogyan kérhetnek bosszút igaz, lelki emberek, mivelhogy Krisztus Máté 5-ben ezt mondja: „Imádkozzatok üldözőitekért,

tegyetek jót azokkal, akik gyűlölnék titeket, szeressétek ellenségeiteket.” (Mt 5,44) Összefoglalva: a felebaráti szeretettel ellenkezik, hogy az ember bosszút és büntetést kérjen, mivel az embernek sokkal inkább jót kell tennie és kívánnia (Róm 12,14). Válasz: a hit és a szeretet két különböző dolog. A hit semmit nem tűr el, a szeretet mindent eltűr, a hit átkot mond, a szeretet áldást. A hit bosszút és büntetést keres, a szeretet kíméletet és megbocsátást. Ezért, amikor a hitről <584> és Isten igéjéről van szó, ott nincs helye a szeretetnek vagy a türelemnek, hanem csupa haragnak, felindulásnak és szidalmazásnak. A próféták is mindig tettek, hogy a hit dolgaiban sem türelmet, sem kegyelmet nem tanúsítottak. Mivel a következő zsoltár még sokkal erőteljesebb, és nem csak bosszút kér, hanem átkot is, azért tartogassuk a dolgot akkorra, és ott adjunk bővebb választ.

2 Kelj föl, föld bírāja, végy megtorlást, fizess meg a gögösöknek.

Ugyanúgy, ahogy egyedül Isten a bosszúálló, ugyanúgy ő a föld egyetlen bírāja is. Mert mindaz, amit a felsőbbség ítél és megtorol, Isten parancsából és rendelkezéséből történik, mintha azt ő maga tenné. Amit azonban ők nem ítélnék el és nem torolhatnak meg, azt Isten teszi meg. Azért, hogy ez mind igaz legyen, hogy ő a föld egyedüli bosszúállója és bírāja, ahogy a 7. zsoltár is mondja: „Az Úr a népek bírāja.” (Zsolt 7,9) Mivel tehát ő a bosszúálló és a bíró, ezért kérik az igaz emberek, hogy keljen fel, azaz üljön föl a magas bírói székre, és bizonyítsa munkáját, ne hagyja magát úgy elnyomni, mintha semmi volna. A zsoltáros mindent kétszeresen tesz ebben az imában, Istenhez folyamodik mint bosszúállóhoz és bíróhoz, mintha nem volna elég a bosszúálló. Azért, mert komoly a dolog, és kétféle ellenség miatt imádkozik, ahogy látjuk. És egész világosan kér bosszút a zsarnokokra, és ítéletet a hamis tanítókra. Mert a zsarnokok a látszatra nem adnak, erőszakkal járnak el, és ezért méltók a bosszúra és az őket megillető kárhoztatásra. Viszont a rajongók felékesítik magukat, adnak a látszatra, ezért őket bírói ítéletnek kell kárhoztatnia.

„Gögösöknek” itt nem pusztán azokat nevezi, akik szívükben elbizakodottak, hanem azokat, akik üldözéssel és tévútra vezetéssel (mert itt mind a kétféle gondol, a zsarnokokra is és az eretnekekre is) elhatalmasodtak és felülkerekedtek, mintha már győztek volna, és az igazakat elnyomták volna, ez is a jelentése a gögös vagy fennhéjázó szónak, ami annyit tesz: akik magasan járnak és fellengzősködnek, és a héber szó, a *géim* ezt fejezi ki. Ahogy Istenről magáról is éneklí Mózes Exodus 15-ben: „Fennen felemelkedett az Úr” stb. (2Móz 15,1.21), aminek az az értelme: nincs-e itt az ideje az ítéletnek és az igazságtételnek? – Hiszen hallgattál, miközben a zsarnokok és eretnekek felülkerekedtek, felfuvalkodtak, hengegtek, mintha már győztek volna, és minket teljesen és tökéletesen elnyomtak

volna, mintha csak ők lennének a minden, mi pedig a semmik. És amikor ezt a két szót kimondom, hogy zsarnokok és eretnekek, akkor ezalatt Isten minden igaz gyermekének mindkétféle üldözőjét értem, azért, hogy ne kelljen mindig megneveznem <585> a pogányokat és a hamis prófétákat az Ószövetségben, a zsarnokokat és az eretnekeket az Újszövetségben és a fejedelmeket és a rajongókat a mi időnkben. Mert ezzel akarom megjelölni az isteni ige mindenféle üldözőjét, akik mindig is voltak és lesznek is, akik kétfélék, ahogy már szó volt róla.

3 Uram, meddig fognak még az istentelenek, meddig fognak még az istentelenek örvendezni?

Azaz olyan messzire engeded őket menni és felülkerekedni, hogy magabiztosak, és azzal dicsekszenek, hogy már célba értek, dalolnak, örvendeznek és ujjongnak, mint akik bizonyosak abban, hogy mi elvesztünk. És te olyan sokáig engeded az ilyen diadalt érvényesülni és elnézed. Azt hihetné az igaz ember, hogy semmi vagy te és az igéd. De Isten nem tesz másként, engedi, hogy ők ilyen messzire jussanak, azért, hogy nekünk kérnünk kelljen. És itt újra látod, hogy kétszer említi a zsoltáros az istenteleneket, hogy mindkétféle üldözőt bevádolja stb.

4 Bugyog belőlük a szemtelen, régi beszéd, megjátsszák magukat mind a gonosztevők.

Ezt a verset nem lehet németül úgy visszaadni, ahogy a héberben áll. Ezért segítenünk kell rajta. Ezt akarja mondani: mindkét tábor, a zsarnokok és eretnekek oly hatalmasok lettek, hogy a zsarnokok a dolgaikról olyan nyíltan locsognak és csevegnek, mintha csak az ő ügyük volna minden, és a mi ügyünk semmi. Hozzájuk hasonlóan az eretnekek is fecsegésre adták a fejüket, úgyhogy az ember mást sem hall, csak az ő álmaikat. A mi tanításunk és hitünk alig mukkanhat. Mert így van ez: ahol szektásság és eretnokség üti fel a fejét, ott előretörnek és gyarapodnak, úgyhogy az ember másra nem is figyel, és nem akar mást hallani, ahogy Pál mondja: „Ezért szolgáltatta ki őket Isten a tévelygés hatalmának.” (2Thessz 2,11) És ismét: „Ellenállnak az igazságnak.” (2Tim 3,8) Továbbá: „Az istentelenek tovább mennek a rosszban, tévelyegnek, és másokat is megtevesztenek.” (2Tim 3,13) Ezért mondja ezt a héber szöveg: „Régi dolgokat beszélnek tajtékozva. És minden gonosztevő locsogó lesz.” Ahogy a gőzölgő fazék bugyogva habzik és kifut, így tajtékoznak ők is, és ki is fut a habjuk: sok locsogással, amivel tele van a szívük, mert forr és fő nagy hevességgel és kedvvel álmaik alapján, és nem tudnak sem elhallgatni, sem mást meghallgatni. A dolgukat, amiről beszélnek, „réginek” mondja a zsoltáros, mert az régi, azaz merev, kemény és erős, ami nem új. Hiszen ami új, azt nem fogadták el annyira, és még nem szilárdult meg, azt az

ember hajlíthatja, terelheti, változtathatja. De ami régi, az elfogadott dolog, az keményen és szilárdan tartja magát, azt az ember megszokta, és szívesen marad mellette. „Öreg kuttyákat <586> bajos idomítani”, így „senki sem tehet jámborrá vén gazfickókat”.⁴⁵ Tehát az eretnekek merevek és nyakasok a tanításukban, amelyről sokat fecsegnek. Így énekel Anna is I. Sámuel 2-ben: „Hadd maradjon ki a szátokból a régi.”⁴⁶ (1Sám 2,3) És a 31. zsoltár: „Némuljanak el az ajkak, amelyek régi dolgokat szólnak az igazak ellen.”⁴⁷ (Zsolt 31,19) Tehát mereven és nyakasán. És a 75. zsoltár: „Ne emeljétek fel szarvatokat, ne beszéljétek régi dolgokat.”⁴⁸ (Zsolt 75,6)

5 Uram ráverték népedre, és megalázták örökségedet.

Ezt teszik a zsarnokok, akik Isten igéjét erőszakkal üldözik, gyilkolják és gyöttrik miatta az embereket. Sőt az eretnekek segítenek és tanácsot is adnak ehhez. Ezt panaszozza el a zsoltáros Istennek, és megtorlást kér. Így tettek a zsidókkal a pogányok, a keresztényekkel a rómaiak, és most velünk a püspökök és a fejedelmek. Azonban ahogy ők jártak, úgy fognak ezek is járni. Mert Isten nem vetheti meg az ilyen imát, amikor arra figyelmeztetik, hogy népét és örökségét tönkreteszik.

6 Megölik az özvegyet és a jövevényt, és meggyilkolják az árvákat.

Ilyen kegyetlenek a zsarnokok és eretnekek, és ilyen magabiztosak, hogy nemcsak Isten népét üldözik, hanem a nép legnyomorultabbjait, az özvegyeket és árvákat sem kímélik, azokat, akikhez minden mást megelőzve, méltán kell könyörületesnek lenni. Valami irgalmatlanság veszi körül az Isten igéjének üldözőit, mert az ördög igencsak lovagol rajtuk, jobban, mint bárki máson. Mert az ördög Isten igéjének inkább ellensége, mint bármi másnak.

7 És azt mondják, hogy nem látja az Úr, nem veszi észre Jákób Istene.

Nem arról van szó, hogy semmibe veszik Istent. Mert, hogy van Isten, az vitán felül áll. Mindnyájan megvallják Istent. Sőt az üldözők úgy gondolják, hogy Isten övelük van, és hogy istentiszteletet cselekszenek azzal, amikor az igazakat üldözik (Jn 16,2). Hanem Isten igéjéről és művéről van szó, itt nem akarják az üldözők elfogadni azt, hogy az az Isten igéje, hanem kárhóztatják azt, és az igazakat

⁴⁵ Az eredeti közmondások: *Alte Hunde sind nicht gut bendig zu machen. Niemand kann alte Schelcke fromm machen.* Luther közmondásgyűjteményében: WA 51: 653, 699 (235–236. sz.); DITHMAR 2010, 186 (235–236. sz.).

⁴⁶ MBT: Ne beszéljétek oly sokat, büszkén, gőgösen, ne hagyja el a szátokat kérkedő szó!

⁴⁷ MBT: Némuljanak el a hazug ajkak, amelyek kihívóan, gőgösen és megvetően beszélnek az igazáról!

⁴⁸ MBT: Ne legyetek olyan fennhéjázók, ne beszéljétek nyakasán, gőgösen!

gazfickónak és népbolondítónak tartják. Ezért mondják azt: fojtsuk meg a nép félrevezetőit, mert az ő istenük semmi, minden szavukkal hazudnak, istenük se lát, se hall. És nem fog és nem is tud rajtunk bosszút állni, még ha akarná is. Ilyen bizonyossággal, mereven és biztosan járvák ezért útjukat oktalanságukban és hitetlenségükben.

<587> 8 Vegyétek észre, ti bolondok a nép közt, és ti esztelenek, mikor akartok okosak lenni?

Ez bántja a zsoltárost és méltán minden keresztényt, hogy nem akarják elfogadni azt Istennek, akinek az igéjét ők dicsérik, ezért szidja őket Isten miatt, hogy megvédje Isten dicsőségét. Bolondoknak és a nép között lévő ostobáknak nevezi őket, holott azok merő bölcsességet adnak elő, és kiváló tanítóknak tartják őket. De a zsoltáros azt mondja: bolondok, és magukkal együtt bolonddá teszik a népet is.

9 Aki a fület beültette, az ne hallana, aki a szemet alkotta, az ne látna?

Ez azt jelenti: a mi Istenünk, akinek az igéje a miénk, akinek a műveit hirdetjük, ő az igaz Isten, minden dolgok teremtője. És ti őt gyalázzátok, és azt mondjátok, hogy ő semmit nem lát és nem vesz észre. Sokkal inkább a ti istenetek az, aki hiábavalóság és semmi, ugyanúgy, ahogy a továbbiakban folytatódik. Mert ha ő az igazi Isten, hogyan adhatna másoknak látást és hallást, ami nekünk jó és hasznos, és közben maga ne látná és hallaná, ami rá tartozik, amit ellene vagy érte tesznek. Ilyen módon olyan valamit kellene adnia, ami neki magának sincs meg. Mivel azonban ő adja a fület és szemet, valóban vakoknak, örült bolondoknak kell lennetek, akik nem ismeritek őt, ha azt mondjátok, hogy ő nem lát és nem hall.

10 Ő, aki a pogány nemzeteket kordában tartja, ne fenyítene? Ő tanítja az embereket arra, amit tudnak.

Az a tény, hogy a pogányok és az egész világ büntetik a gonosztságot, és fenyítik a rossz gyerekeket és gazfickókat, az a mi Istenünktől van, ő adja nekik, hogy ezt tudják és tegyék. Nem kellene-e akkor neki magának megbüntetnie és fenyítenie azokat, akik vele szemben követnek el gonosztságot? Hogyha ti meg tudjátok büntetni, ami számotokra gonosz, nem kellene-e Istennek megbüntetni, ami neki gonosz, hiszen ezt mégiscsak tőle kaptátok? Hogyha képesek vagytok látni és hallani, hogy mi a gonosz vagy jó nálatok, jóllehet Istent illetően bolondok vagytok, vajon nem kellene-e neki látnia és hallania, hogy mi gonosz vagy jó őelőtte? – Hiszen ő adja nektek a látást és hallást, úgy, ahogy Krisztus mondja: „Ha tehát ti gonosz léteketre tudtok jó ajándékokat adni gyermekeiteknek, mennyivel inkább ad jökeket a ti mennyei Atyátok azoknak, akik kéri tőle?” (Mt

7,11) Mert Isten adja ezt tudtotokra, és minden mást, amit tudtok. De ez a szidás nem használ. Ők üres hiúságukban megmaradnak a maguk régi és csökönyös gondolkodásánál. Ezért így folytatja:

11 Az Úr ismeri az emberek gondolatait, hogy azok semmik.

Mintha azt akarná mondani: hiába nem térnek meg, folytatják, és azt gondolják, hogy dolguknak, amelyet ellenünk és önmagukért forralnak, <588> így kell végződnie. De az a legjobb, és a mi vigaszunk, hogy el fognak bukni. Mert Isten neveti és kigúnyolja őket okos gondolataikkal és nagyszerű terveikkel együtt, mert tudja, hogy azok hiábavalók. Ez azt jelenti, hogy ők semmik, és semmi nem lesz a dolgaikból, csak ki kell várni. Mert csak egy kis idő, és ügyük mindenki számára nyilvánvalóan semmivé lesz, ahogy az önmagában is semmi. Ahogy a 33. zsoltár mondja: „Semmivé teszi az Úr a nemzetek tervét, megghiúsítja a népek szándékait. De az Úr terve megmarad örökké, szívének szándéka nemzedékről nemzedékre.” (Zsolt 33,10–11) És a 2. zsoltár is tanúskodik arról, hogy a pogányok hiába tombolnak, és a királyok hiába lázadnak, és a fejedelmek hasztalanul tanácskoznak az Úr és felkentje ellen. Mert Isten nevet rajtuk, és kigúnyolja őket, mint olyan személyeket, akik nem tudják azt végrehajtani (Zsolt 2,2–4). És a 21. zsoltár: „Ha rosszat forralnak ellened, és cselet szőnek, nem tudják véghezvinni.” (Zsolt 21,12) Szent Pál I. Korinthus 3-ban ezt a mondást így idézi: „Az Úr ismeri a bölcsek gondolatait, hogy azok hiábavalók.” (1Kor 3,20) Mert az emberek között az okosak szőnek legtöbbször terveket, és sokat akarnak tenni, mindenkit tanácsolni és a világot igazgatni. De mindez megbukik.

12 Boldog az az ember, Uram, akit te megfenyítesz és törvényeddel tanítasz.

Meg kell köszönnünk Istennek (mondja a zsoltáros), és nagy kegyelem, ha valaki tudja ezt, hogy az istentelenek aljas tervei és tettei hiábavalók és nem állnak meg, bármennyire biztosak is a dolgukban, és úgy fölényeskednek, hogy folyton azt hirdetik, zengik, mondják, locsogják és csevegik, de az igazak ügyének semminek kell lennie, sőt gyilkolják és üldözik őket, ahogy fentebb van mondva. Itt most az értelem és a természet semmire nem képes, és nem tudja, hogy a gonoszoknak ez a meggyőződésük semmi, mert az értelem és a természet úgy ítélt, ahogy érez, és nem gondol tovább. Nem képes azt látni, ami eljövendő, és még nincs itt. A jelenvalón csüng, ezért mondja azt, hogy Istennek itt porkolábnak kellene lennie, és megtanítania erre. És boldogok, akiket erre megtanít. Azonban hol tanít ő erre? Mindenkiel külön foglalkozik? Semmiképpen, hanem törvénye által tanítja, azaz a Szentírásban tanít erre minket. Ott találjuk a mondásokat és példákat, amelyek elmondják nekünk, hogy mennyire nem maradandók az istentelenek aljas tervei

és tettei, és hogy ők minden útjukban elbuktak. Mert nézd csak, hogy jártak a fáraó, Szíhón, Óg és a pogányok összes királyai, és az egész Bibliában ezt találod, hogy gondolataik mindig elhibázottak voltak. Ugyanígy szól a 73. zsolttár is <589> az istentelenek szerencséről: „Elgondolkoztam rajta, meg akartam érteni, de túl nehéznek tűnt nekem.” – Azaz: az eszemmel nem tudtam felfogni. – „Végül elmentem Isten szent helyére, és megértettem, hogy milyen végük lesz.” (Zsolt 73,16–17) Azaz: a Szentírásban találtam meg, ott tanultam meglátni, nem a jelenükre, hanem a végükre nézni, és hogy azután hogyan alakul a sorsuk. Akkor láttam meg, hogy semmi nem lesz belőlük, bármilyen nagynak látszanak is.

Ezzel kap választ a gyenge hitűek kérdése, amikor így szólnak: azt mondd, hogy semmiség az istentelenek cselekedete és aljas terve. Én azonban azt látom, hogy nagy dolgokat tesznek. Válasz: hiszen valahogy el kell kezdeniük. De nézd csak, hogyan végzik, mert hiszen aljas terveik nem az elkezdésre, hanem a végrehajtásra irányulnak. Nagy Sándor sok és nagy dologba fogott bele, de ezt még ő maga sem tartotta nagyra. Terve és célja sokkal nagyobb volt, tudniillik az, hogy az egész világot meghódítsa. De én úgy gondolom, hogy ez nem sikerült neki. A rómaiaknak is az volt a szándékuk, hogy örök birodalmat állítsanak fel, ahogy Vergilius mondja: „minden uralmat örökre” (*imperium sine fine*).⁴⁹ Azt gondolom, ez is elbukott. A török is sokat tett most, és még nagyobb jár a fejében, de neki is csődöt kell mondania. Ezekben a mostani időkben így bukott el a pápa, a nagy királyok és fejedelmek, és még naponta is megbuknak. Mégsem félik még Istent, és nem hagynak fel istentelen terveikkel, nem hisznek, és nem kérik Isten kegyelmét, nem is ajánlják neki az ügyet, ezért látni náluk csupa bukást és elesést.

De mi itt tulajdonképpen az istenteleneknek az Isten ígéje és az igazak elleni szándékáról beszélünk. Mert amikor egyik istentelen a másik ellen harcol, akkor legyen, ahogy az Isten akarja, akkor ez a vigasztalás arra nem vonatkozik. Mert az Írás nem az istenteleneket vigasztalja, és nem is nekik ad ígéretet, hogy bizony szerinte a magabiztos, elbizakodott, aljas tervek mindig elbuknak. Tehát ez az Írás vigasztalása, hogy azt tanítja nekünk, hogy ne azt nézzük, hogy hogyan kezdik az istentelenek, hanem várjuk ki a végét, nézzük meg, hogyan valósítják meg, amit elterveztek. Nekik azonban az a szándékuk, hogy Isten népét és ígétjét egyszerűen kiirtsák, de ez visszafelé sül el, úgyhogy ők maguk vallanak kudarcot, és Isten övéivel marad, jóllehet az elején néhányat megölnek és üldöznek. Így tanúsítja Szent Pál is a Római levél 15. fejezetében: „Mert, amit korábban megírtak, a mi tanításunkra írták meg, hogy az írásokból türelmet és vigasztalást merítve reménykedjünk” (Róm 15,4) – ahogy a következő vers is mondja:

⁴⁹ Vergilius: *Aeneis* 1,279. „Minden uralmat örökre nekik fogok adni.” Ford. Lakatos István.

<590> 13 Hogy csendben legyen a gonosz időkben, amíg az istentelennek megássák a sírját.

„Csendben.” Ez azt jelenti: türelmesnek lenni, és ne dühöngjön, se ne haragudjék az üldözőkre, akik neki rossz napokat szereznek.

„Rossz napok” – ez azt az időt jelenti, amikor a zsarnokok és eretnekek tombolnak, azaz elkezdik a dolgukat. Mert a zsarnoki üldözés a testet és a javakat támadja. Az eretnekek pedig a lelket és a szellemet. Hogyan lehetnének akkor jó napok, amikor a test és lélek naponta veszélyben forog? Szent Pál is így beszél: „Mert az idők gonoszak.” (Ef 5,16) És kiváltképpen szépen egybecseng ezzel a zsoltárral és a következő verssel, amely arra tanít minket, hogy a Szentírással vizsgáztalódjunk, és legyünk türelemmel mindenféle üldöztetésben. Ez pedig röviden az evangéliumnak vagy az Isten ígérének a természete: amikor az megindul, akkor rossz napok kezdődnek. Az oka: az ördög ezt nem tűrheti, ezért odarohan, és felizgatja a zsarnokokat és eretnekeket, hogy soha nincs kevesebb békesség, és soha nincsenek gonoszabb emberek, és soha nincs több botránkozás, mint a kegyelem és békesség idején, azaz, amikor az ember Isten kegyelméről és békéjéről prédikál, ami az evangélium által történik. Akkor aztán csodálkoznak, hogy az emberek olyan gonoszak, gonoszabbak, mint azelőtt. De ennek így kell lennie. Mert itt azt hallod, hogy a zsoltáros a rossz napokra panaszkodik, és arra tanít, hogy legyünk csendben és türelemmel, amire az embernek „jó napokban” nincs szüksége.

Ez a csendben veszteglés és türelem nem kell, hogy örökké tartson. Mert már itt a vég, mert az istentelenek nem hajtják végre tervüket, ahogy meg is mondatott. Sírjuk és pusztulásuk már itt van. És Szent Péter ezzel a verssel összhangban van, és azt mondja: „Gyors pusztulást hoznak magukra.” (2Pt 2,16) Mert a héberben ez a szöveg így is hangzik: míg az istentelenek a pusztulását megássák. A pusztulás és a sír majdnem egybecsengenek. Nos, mindezt tanítania kell Istennek a gonosz napokban, hogy elhiggye az ember, hogy az istentelenek el kell vesznie. Az értelem viszont nem gondol egyebet, mint azt, hogy az igazak elpusztulnak, és az istentelenek örökre megmaradnak, olyan siváran indul a dolog.

14 Mert nem veti el népét az Úr, és nem hagyja el örökségét.

Itt azt hallod, hogy ez a zsoltár tulajdonképpen az istenteleneknek az Isten népe elleni aljas terveiről beszél. Mert Isten nem hagyhatja el övéit, ez bizonyos, ahogy itt mondja. Ezért lehetetlen az, hogy az istentelenek megvalósítsák szándékaikat. Fel kell sülniük, másként nem Isten az Isten. Csak arról van szó, hogy egy kis ideig rossz napok vannak, amelyek során csendben és türelemmel kell lenni, hogy az istentelenek elkezdjék a dolgukat, és azután szégyent valljanak. <591> Ahogyan

a 91. zsoltár is mondja: „A te szemed csak nézi és meglátja a bűnösök bűnhődését.” (Zsolt 91,8) Hogyha itt nem látod meg, és közben megölnek, akkor majd életre kelsz, és látni fogod a másik életben. De az élők ebben az életben is látni fogják. Nos, ez a vers hatalmas vigasztalás és bátorítás az igazaknak – azoknak, akik hittel fogadják – és szörnyű ítélet a zsarnokok és eretnekek fölött. Mert ez bizonyosan így lesz, még ha ezer meg ezer pápa, császár, fejedelem, tanító és eretnek egymás hegyén-hátán ül is, úgy, ahogy a következő vers mondja:

15 Mert visszatér az igazsághoz a jogrend, és utána mind az egyenes szívűek. Amennyire én héberül tudok, azt gondolom, hogy a héberben ez így hangzik: „Mert az igazságosság még vissza fogja hozni a jogot”: azaz jöllehet a „rossz napokban” az erőszak a jog elé kerül, és a képmutatás a való igazság elé, de végül nem marad meg a jogtalanság és a látszat, hanem eljön az igazságosság és nyilvánvalóvá lesz, és megszégyeníti a jogtalanságot. És jöllehet nem lesz ezé az egész világ, de tesznek érte majd az igazak, és aki csak tisztességes és őszinte, hogy így a jog mégis megmaradjon, és a jogtalanság elpusztuljon. Lásd Johannes Hus példáját, akit a rossz napokban erőszakkal és jogtalansággal ítélték el. Most nyilvánvalóvá lett az igazság, és dicséri a maga igaz voltát, mely ellen semmi sem segíthetett, mindaz, amit eddig az egész pápaság annyi kiközösítéssel, papolással, megégetéssel, tombolással próbált, aljas tervei mégis semmivé lettek. Így jártak a zsidók Krisztussal, a rómaiak a keresztényekkel és így tovább.

16 Ki áll ki mellettem a gonoszokkal szemben, és ki lép hozzám a gonosztevőkkel szemben?

Itt kezd el a zsoltáros hálát adni Istennek az ilyen vigasztalásért és tudásért, így akar szólni: amikor az istentelenek tomboltak, senki más nem volt, aki mellettem állt volna, egyedül voltam és elhagyott, mindenki azt gondolta, hogy végem van, az istentelenek győztek. Ahogy egy másik zsoltár is mondja: „Fordulj felém és könyörülj rajtam, mert magányos és nyomorult vagyok” (Zsolt 25,16) – ez azt jelenti, hogy senki nem vigasztal, mindenki lemond rólam, csak Isten nem, aki mesterem és tanítóm, ahogy következik:

17 Ha az Úr nem volna segítóm, lelkemnek a csend hazájában kellene maradnia.

Elveszttem volna, ha az rajtam és embereken múlt volna, az istentelenek szépen és jól véghezvitték volna tervüket ellenem. Mert ők mind rontásra vannak, ezért szívem magában vergődik. De Isten az, <592> aki türelmet ad nekem, aki másként tanít, és az istenteleneket letaszítja minden értelmet

meghaladó módon. Megengedi ugyan, hogy a dolog ilyen szörnyűségesen alakuljon az istentelenek által, hogy megtanítsa arra, hogy segítsége nélkül elvesztem volna, és felismerjem, hogy az én erőm semmi. Így ez a két vers a következő két verssel együtt nem más, mint hálaadás a kegyelemért, hogy Isten vigasztal minket a rossz napokban, amikor a zsarnokok és eretnekek tombolnak, ahogy hallottuk.

„Csendben lenni” – amit a *dum* fejez ki héberül, egy másfajta csend, mint amiről fentebb volt szó: mégpedig amikor egy dolog már végképp semmi, úgyhogy többé már nem látják, sem nem hallják, nem is érzik, amilyenek a halottak, akik teljesen eltűntek a szem és az érzékek elől. Ezért használják a héberben a pokol (a halottak birodalma), azaz annak a helynek a megjelölésére, ahol a halottak vannak (bármilyen is ez). De itt azt akarja mondani: a lelkem, azaz az életem semmivé lett volna, mint aki meghalt és eltemették. Mert ez járt a fejében a gonosz napokban.

18 Mikor azt gondoltam, megingott a lábam, kegyelmed, Uram, felfrissített engem.

Ez is a köszönet egy része, amelyben a zsolttáros megmutatja, hogy miket gondolt a gonosz napokban. „Úgy gondoltam” – mondja, hogy – „roskad a lábam.” Ez azt jelenti, hogy kezdtem kétségbeesni, és azt gondoltam, hogy nekem el kell pusztulnom, és a gonoszok örökké megmaradnak. Mert minden igazi kísértésnél így kell lennie, hogy az az embert kétségbe ejtse, és úgy tűnjék, mintha az ellenség győzött volna, ő pedig elveszett. Így jön aztán az „Isten jósága”, és „felüdíti”, azaz a Szentírásan keresztül vigasztalja, ahogy fentebb mondja, hogy az istentelenek semmire se jutnak, és Isten nem hagyja el övéit.

19 Amikor belül sok gondom volt, vigasztalásaid felüdítették lelkemet.

Ez a vers majdnem ugyanazt mondja, mint az előző. Mert az előző a kétségbeesés gondolatait mondja ki, amiket a rossz napokban gondolt, és hogy akkor hogyan kapott felüdülést Isten kegyelméből az Írásban. Ez a vers pedig azokról a különböző gondolatokról beszél, amelyek az emberben ilyen kétségbeesésben támadnak arról, hogyan akarjon vagy tudjon megmenekülni. Akkor mindenre gondol, kikutat minden sarkot és lyukat, de nem talál semmit. Ezért mondja most: amikor ilyen kínban voltam, itt is, ott is vigaszt kerestem, és mégsem találtam semmit. Akkor jöttél te a vigasztalásoddal, és felüdítettél engem, és barátságosan fordultál lelkemhez a Szentírás mondásaival és példáival, <593> úgyhogy azt mondhattam: boldog az az ember, akit te megfegyelmel és törvénnyel tanítasz.

20 Vajon van-e közöd a romlottság székéhez, amely parancsokkal sok fáradságot okoz?

Nézd csak, mit is csinálnak mégis a mi tanítóink és igehirdetőink, hogy ilyet nem is tanítanak, hogy hogyan kell a lelket az Írással vigasztalni, hogy mennyire nem igazodnak hozzád, és hivatali széküknek sincs köze hozzád. Te teljesen másként tanítasz, mint ők. A hivatali székben ők ülnek. Ők a tanítók, náluk van az ismeret kulcsa. De mit tanítanak? Nyomorúságot és szívfájdalmat tanítanak. Mert a *havoth* szócska szerencsétlenséget és szívfájdalmat jelent, ahogy mi németül azt mondjuk egy gazfickóról: te bajt csináltál, szerencsétlenséget fogsz okozni. Azaz: erkölcsi hibát követsz el, amely neked szívfájdalmat és mindenféle bajt fog hozni. Így tehát a szerencsétlenség itt mindkét fogalmat magában foglalja, a bűnt és a büntetést is. Ezért nevezi itt „a szerencsétlenség székének” a rossz prédikátorokat, akik az embereknek mindenféle szívfájdalmat okoznak azzal, hogy helytelenül tanítanak és így is élnek, ezáltal Isten büntetése alá esnek. A lelkiismeretet megkötozni, megterhelni és megtéveszteni jól tudják, de vigasztalni és felüdíteni nem képesek.

Tehát fáradságot találnak ki a parancsokkal, azaz sok törvényt hoznak, ezt és azt parancsolják, és sok munkát adnak az embereknek, ahogy Krisztus mondja Máté 23-ban: „Súlyos és elhordozhatatlan terheket kötnek össze, és az emberek vállára rakják.” (Mt 23,4) És mindezt azért, hogy az ember azzal indítsa meg Istent, hogy hárítsa el az ilyen csapásokat és üldözést, és egyszerűen teljesítményekkel akarják elhárítani a bajt, amikor pedig türelemre és Isten kegyelmébe és irgalmába vetett bizalomra kellene tanítaniuk. Éppen úgy, ahogy a mi időnkben, amikor szerencsétlenség történik, akkor úgy prédikálnak, hogy körmenetet kellene tartani, böjtölni és ezt meg azt tenni.

Összefoglalva: fáradságot nem csupán szörnyű parancsokkal lehet okozni, hanem csengettyűkkel és gyertyákkal és tömjénnel és ehhez hasonlóval. Azonban eközben senki sem tanítja sem a türelmet, sem Isten jóságát. Így tettek a zsidók tanítói is, ahogyan itt a zsolttáros panasolja. Mert a *hok* szó, amely itt áll, valójában azokat a parancsokat jelenti, amelyeket naponta hoznak és rendelnek, és amelyeket az emberek szertartásoknak vagy látványos külsőségnek mondanak. És azt mondja a zsolttáros, hogy a szánalmas hivatali szék süti ki és találja ki azokat, azaz: nem Isten parancsolta azt nekik, hanem ők agyalják ki azt a saját szakállukra.

<594> 21 Az igaz élete ellen fegyverkeznek, és ártatlan vért ítélnék el.

Ezt aztán jól meg is tudják tenni, hogy ahol vigasztalást, Isten kegyelmét kellene tanítaniuk, ott olyan szilárdan állnak, és olyan mereven kitartanak kitalált parancsaik mellett, hogy ha az ember azt nem akarja megtartani vagy ellene szólni, ahogy az igazak teszik is, akkor aztán nincs se kegyelem, se türelem. „Az igaz

élete ellen fegyverkeznek” – minden fegyvert, hatalmat és erőt mozgósítanak ellenük, és ennek a legnagyobb csatának és legnagyobb fegyverkezésnek kell lennie, amelynek nem elég a kard, hanem víz, tűz, levegő és minden elem az ilyen igazak ellen kell hogy küzdjön. És ilyen módon ártatlan vért ítélnék el, és közben azt gondolják, hogy Istennek tesznek vele szolgálatot (Jn 16,2). Ennyire nincs összhangban hatalmi székük Isten törvényével és tanításaival. Ezek az eretnekek és hamis tanítók, akikről fentebb szóltunk. De ahogy a zsarnokok megkapják a maguk jutalmát, így ezek sem menekülnek meg ítéletüktől, ahogy következik:

22 De nekem az Úr az oltalmam, Istenem lett menedékem kösziklájja.

Ők csak tanítsanak, tomboljanak, gyilkoljanak, ahogy akarják, én nála mégis biztonságban és hatalmas védelemben vagyok. Mert Isten az én oltalmam. A mi tanításunknak meg kell maradnia, az ő kitalációinknak el kell pusztulniuk, mert Isten a mi oltalmunk. Így mi is bizonyosan megmaradunk nála, akár itt vagy odaát. Mert Istenünk a mi menedékünk, akihez ragaszkodunk, és akiben biztosak vagyunk. De nemcsak erről van szó, hanem arról is, hogy Isten mint a bosszúállás Istene kiírtja őket, ahogy itt következik:

23 És ő jogtalanságukat meg fogja torolni, és gonoszságukban megzavarja őket. Az Úr, a mi Istenünk megzavarja őket.

Itt van a végső, biztos ítélet, hogy Isten nem hagyja megbosszulatlanul gonoszságukat, hanem mindnyájan elpusztulnak gonoszságukban, és annak el kell tűnnie. És ezt a „mi Istenünk” fogja megtenni, azaz ő, akinek a szóvivői vagyunk, akit ők nem tartanak Istennek, és azt gondolják, hogy Isten – ahogy fentebb hallottuk – mellettük van. Aki ezt hiszi, és akit Isten tanított, az tud tűrni, az engedi, hogy az istentelenek tomboljanak, az tud a végére nézni, és az megtanulta az időt kivárni. Vége.

<595> A 109. zsoltár⁵⁰

Dávid zsoltára magas hangra.

Hogy a magas hang mit jelent, azt már fentebb elmondtuk (Zsolt 62,1). A zsoltárt pedig Dávid lélekben Krisztusról írta, aki az egész zsoltárban saját személyében beszél Júdás, az ámuló és az egész zsidóság ellen, és meghirdeti, hogy mi lesz velük. Így alkalmazza Szent Péter is ezt a zsoltárt a Cselekedetek 1. fejezetében

⁵⁰ Ps. 108. *Deus laudem meam ne tacueris* (Vulg).

Júdásra, amikor Mátyást választották a helyére (ApCsel 1,20). Nem arról van szó, hogy egyedül Júdásról beszél, hanem ahogy Szent Péter ugyanott mondja, hogy Júdásnak volt a legfőbb és legfontosabb szerepe abban, hogy Krisztust elfogták és megkínozták. Krisztus maga is megvallja Pilátus előtt, hogy Júdás a legnagyobb bűnt követte el, amikor őt elárulta. Ezért ez a zsoltár legfőképpen Júdás ellen irányul, de mindazok ellen is, akik Júdással tartanak, és az ő művében maradnak, és azt követik, ahogy itt a zsoltárban Krisztus maga utal rá, és azt mondja: „Így kell járniuk mindazoknak, akik ellenem vannak.” (Zsolt 109,20) Tehát így ez a zsoltár Júdásról kezd szólni, és mindazokra vonatkozik, akik Júdás természetét hordozzák, ahogy itt vannak mind a Krisztus szava elleni gyűlevész hordák. Mert ugyanezek egyszersmind káromolják az igazságot, és üldözik az igaz keresztényeket. Ez szörnyű zsoltár ellenük. Mert átkot mond, és annyi sok rosszat hirdet Krisztus ellenségeire, hogy némelyek azt híresztelték erről a zsoltárról, hogy a szerzetesek és apácák imádkozzák azt az ellenségeik ellen, és ahol azt valaki ellen imádkozzák, úgy az illetőnek meg kell halnia. Ezek azonban hazug dolgok és mesék.

Akkor miért átkoz Krisztus ilyen csúnyán, aki egyébként tiltja, és Máté 6-ban azt tanítja, hogy ne mondjunk átkot (Mt 5,44)? És ő maga sem átkozódik a kereszten, ahogy Szent Péter mondja, hanem imádkozik az őt átkozókért (1Pt 2,23; Lk 23,34), ahogy fentebb a bosszúval kapcsolatosan is kérdeztem (Zsolt 94,1).

A válasz röviden ez: a szeretet nem átkoz, nem is áll bosszút. De a hit átkot mond és megtorol. Hogy ezt megértsed, meg kell különböztetned egymástól Istent és az embereket, a személyeket és a dolgokat. Ami Istent és az ügyet illeti, ott nincs helye sem türelemnek, sem áldásnak, <596> hanem csak merő felindulásnak, haragnak, bosszúnak és átoknak. Az, hogy az istentelenek az evangéliumot üldözik, az az Istent és ügyét érinti. Itt nincs helye áldásmondásnak, sem szerencsekívánásnak, különben senkinek sem volna szabad az eretnesség ellen prédikálni, sem írni, mivel hogy az nem történhetik átokmondás nélkül. Mert hiszen aki itt az eretnesség ellen prédikál, az azt kívánja, hogy az megbukjék, és a maga részéről megteszi a legkeményebbet és leghatásosabbat, hogy a bukás bekövetkezzék. Mármost ezt nevezem én hitből fakadó átoknak. Mert a hit inkább kívánja azt, hogy minden teremtmény elpusztuljon, mint hogy Isten igéje elbukjék, és az eretnesség fennmaradjon. Mert az eretnességgel magát Istent veszíti el az ember. Így ebben a zsoltárban Krisztus átka nem a saját személye, hanem hivatala és igéje miatt van, mivelhogy a zsidók tévelygése önmagát akarja érvényesíteni és az evangéliumot eltaposni. Itt azt kívánja, hogy ők elbukjanak, és ne legyen szerencsésük zsidóságukkal, hasonlóan ahhoz, ahogy Mózes Numeri 16-ban imádkozik, hogy Isten ne hallgassa meg Kórahék imáját, sem áldozatukat

ne fogadja el (4Móz 16,15). Ezért kell átkot mondani, rosszat kívánni és bosszút kérni az evangélium üldözése ellen és a tévelygés ellen, és azok ellen, akik ilyen szerencsétlenséget terjesztenek és okoznak.

De a személy ne akarjon bosszút állni, hanem mindent túrjon el, sőt tegyen jót az ellenségével is – Krisztus tanítása és a szeretet természete szerint. Mert itt a szeretet uralkodik, és nem a hit, és ez engem érint, és nem a hitet. Összehasonlításként: egy keresztény lehet bíró és elítélheti és kivégeztetheti a gyilkost, de nem önmagáért, és nem azért, hogy a maga igazát keresse ezzel, hanem a többiek miatt és hivatala miatt. Az ilyesmi végülis ugyanolyan, mintha maga Isten tette volna. Összefoglalva: átkot mondani Isten ígéje miatt jogos, de a saját kedvéért vagy önmagad megbosszulása miatt, vagy hogy a magad hasznát keresd, az jogtalan. És az ilyen átokban az a helyénvaló, hogy az ember kimondja Isten nevét, és Isten nevével mond átkot, éppen úgy, ahogy Isten nevével esküszünk és áldunk. Így van megírva II. Királyok 2-ben, hogy Elizeus megátkozza a bételi gyermekeket az Úr nevében, úgyszólván őket a medvék széttépték (2Kir 2,24). És Zakariás 3-ban az angyal így mond átkot: „Az Úr fenytessen meg téged, Sátán!” (Zak 3,2) És Pál a Cselekedetek 23-ban: „Az Úr verjen meg téged, te meszelt fal.” (ApCsel 23,3) Most így beszél:

1 Dicséretem Istene, ne maradj néma.

A zsoltáros ebben a zsoltárban leginkább az istentelenek gyalázkodó szája miatt panaszkodik, <597> akik minden időben támadják és elítélik Isten tanítását, azért hogy okuk legyen ugyanennek a tanítóit meg is ölni, mintha jogosan cselekednének. És a viszály teljesen a tanítás miatt van. Ezért is mondtam azt, hogy ebben a zsoltárban a hit és az úgy mond átkot, és nem a szeretet vagy a személy. Erre irányul az is, hogy így szól: „Dicséretem Istene” – mintha azt akarná mondani: látod, hogy mindnyájan igéd miatt szégyenítenek meg, gyaláznak és ítélnék el engem. Nekem azonban senkim nincs, aki engem dicsérne, csak te a tieiddel. Ezért ne hallgass, ez azt jelenti: dicsérj, magasztalj, dicsőíts meg, védj meg engem, és bizonyítsd be, hogy helyesen tanítok. Ugyanúgy, ahogy Krisztus szól az Atyához: „Dicsőíts meg engem, hogy a Fiú is megdicsőítsen téged.” (Jn 17,1) Add a Lelket, tégy csodákat és jeleket, hogy tanításom igazolódjék. Mert így dicsőítlek én is és hirdetek téged, hogy te igaz Isten és az én Atyám vagy, így hisznek nekem az emberek, és így dicsőítenek mindkettőnket.

„Dicséretem Istene.” Habár ez a latinban és a németben is úgy hangzik, hogy én dicsérem Istent, mégis a héber szöveg azt mondja: Isten dicsér engem, vagy senkim nincs, aki engem dicsér, csak Isten. Ahogy a 88. zsoltár mondja: „Segítségem Istene” (Zsolt 88,2), nem azt jelenti, hogy én segíték Istennek, hanem,

hogy ő segít rajtam. És a 4. zsoltárban az „Igazságom Istene” (Zsolt 4,2) nem azt jelenti, hogy én teszem Istent igazzá, vagy segítem hozzá igazához, hanem ő segít, hogy igaz legyek, és igazamhoz jussak. Így itt is: „Dicséretem Istene” annyit jelent, hogy Isten áll az engem illető dicséret mögött. Ő dicsőít meg és tisztel meg engem, mivel miatta kell háttérbe szorulnom, gyalázatot és szégyent szenvednem.

2 Mert az istentelenek hamis szája nyílt föl ellenem, s hazug nyelvvel beszélnek ellenem.

Ez azt jelenti, ahogy már mondtuk: gyalázatosan és hamisan hazudnak rólam, és kárhozhatnak engem, hogy tanításomnak – a te szavadnak – tévelygésnek, eretneknek, lázítónak és átkozottnak kell lennie. Ezért ne hallgass, sőt dicsérij engem szidalmazásuk és gyalázásuk ellenében. Így kell történnie ennek az evangélium minden hirdetőjével.

3 Gyűlölködő szavakkal beszélnek rám mindenfelől, és ok nélkül harcolnak ellenem.

Azaz mérgük mélyen behatol, és úgy pusztít maga körül, mint a rák, ahogy Pál mondja: hogy sokakat félrevezetnek, és engem ilyen gyűlöletes szavakkal tesznek gyűlöltté és értéktelenné minden ember előtt (2Tim 3,13), ilyen módon ok nélkül harcolnak ellenem, mert én az igazságot tanítom, ezért jogosabb volna, hogy méltányoljanak és mellém álljanak, semhogy ellenem támadjanak.

<598> 4 Szeretetemért cserében ellenem vannak, de én imádkozom.

„Ok nélkül”, mondom én. Mert sok szeretetet tanúsítok irányukban azzal, hogy az igazságot megmondom nekik. De a szeretetért cserébe gyűlölet, gonosz szó és megtorlás jut nekem. Mit kell tennem ilyen esetben? Imádkozom. Így tanítja Szent Pál is az efezusiakat: „Minden dologban kéressel és hálaadással adjátok Isten tudtára imádságaitokat.” (Ef 6,18) Mintha azt akarná mondani: mit lehet most tenni? Nem tudják a jótettet elviselni: ám legyen, ilyenkor Istennek kell ajánlani a dolgot, és az imádkozás mellett maradni. Ó, milyen derék gyermekecske a világ, a rosszat nem akarja, a jót nem bírja elviselni. Találd ki, hogy mit is akar? Pokoli tüzet és ördögöt hozzá, azért küzd és meg is kapja majd.

5 Rosszal viszonzózzák jó tetteimet és gyűlölettel szeretetemet.

Inkább figyelj arra, hogy a zsoltáros milyen közletről beszél a mi Urunkhoz, Istenünkhöz, és milyen erőteljesen imádkozik. Hiszen nincs is semmi okuk – mondja –, hogy ellenem támadjanak, hiszen az igazságot tanítom, ezt tudod.

Még kevésbé van okuk, hogy gonoszul bánjanak velem, hiszen én csupa jót teszek velük, így hát gyűlölnék engem. Úgyhogy mind az igaz tanításomat és jó tetteimet és csodáimat üldözik. Most mi többet kell tennem? Mi marad itt hátra, mint az, hogy megérdemlik, hogy mindkettőt, ígéimet és jótetteimet is elveszítsék?! Ez azt jelenti, hogy átkozottak lesznek, mert egyszerűen nem akarják sem az áldást, sem a jót. Most már nem lehet másként, mert aki nem akarja a jót, az megkapja a rosszat. Aki nem akar áldott lenni, annak szükségszerűen átkozottnak kell lennie, ahogy most a továbbiakban is következik:

6 Ültess istentelent föléje, és Sátán álljon a jobbján!

Rettenetesebb és borzalmasabb átkot és szerencsétlenséget az Írásban nem olvastam, mint amit ez a két vers tartalmaz, amelyek magukban méltán megrémítenek, és az egész világot szűkké teszik mindazok számára, akik Isten ígését üldözik és támadják. Mert itt azt mondja: „Állíts föléje egy istentelent!” Ez a „helyezz” héberül *piqad*. Ez azt jelenti, hogy kirendelni és hivatalukba helyezni, ahogy püspököket, lelkészeket, igehirdetőket vagy világi urakat és tisztviselőket beiktatnak. Így ez arra utal, hogy mivel ők engem és tanításomat egyszerűen nem szenvedhetik, és mindenképpen ezt a helyzetet akarják fenntartani, úgy hagyd, hogy úgy legyen. Hagyd, hogy hamis tanítók, rajongó lelkek és csupa istentelen hitszónok jöjjön közéjük, akik csupa hazugságot, istentelen tant és tévelygést tanítanak, és egyik tévedésből a másikba vezetik őket. Hiszen így akarják, hát legyen így.

<599> Ezért: „Sátán álljon a jobbján” – ez azt jelenti, hogy az ördög apostolain keresztül akként lovagolja meg őket, hogy még ha szívesen szabadulni is akarnának, és szinte jól gondolnák, és azt színlelnék, mintha a helyes oldalra akarnának állni, és szívesen ismernék meg a jogot és az igazságot: akkor legyen ott az ördög, és tettebbe magát a világosság angyalának, és gátolja őket és keményítse és vakítsa meg őket, úgy, hogy ne tudjanak kijönni, még ha az igazságot mindjárt olyan világosan s határozottan tennék is eléjük, hogy azt felfoghassák. Ilyen büntetést látunk manapság a zsidókon, hogy nem tágítanak nézeteiktől, holott jól tudják, hogy legyőzték őket az Írással. Ki teszi ezt? Nem az értelem, nem is az emberi vakság, mert azok irányíthatók lennének, hanem ahogy itt áll a Sátán a jobbjukon, így tettek az összes eretnekek, így tesznek most a mi rajongó lelkeink az oltáriszentségre vonatkozólag, így tesz a pápaság is.

Azonban egy személyről beszél, nem sokról, holott eddig sokakról panaszkodott. Mert kiváltképpen az áruló Júdásról van szó, aki – ahogy mondva van – a sokaságot vezeti Krisztus ellen, mint valami kapitány. Minden hozzá hasonlóval ugyanaz történik, mivel Krisztust nem akarta hallgatni, az istentelen főpapokat

kellett hallgatnia. És jóllehet utóbb megbánta, és úgy viselkedett, mint aki helyes irányba akar haladni, mégsem tért vissza, hanem kétségbeesett, mert a Sátán (vádoló!) állt a jobbján, és fogva tartotta.

Erről a büntetésről beszél Pál is a thesszalonikaiaknak írva, hogy Isten súlyos tévelygést bocsát azokra, akik nem fogadták el az igazságot, és a hazugságnak kellett hinniük (2Thessz 2,11). És Krisztus János 5-ben: „Én az Atyám nevében jöttem, mégsem fogadtatok be, ha más a maga nevében jön, azt befogadjátok.” (Jn 5,43) Éppen így van ez most nálunk a német tartományokban, és még inkább így lesz.

7 Mikor ítélnék ügyében, elmarasztalva kerüljön ki. És imádsága legyen bűnné.

Ó, féljen az egész világ, és alázkodjék meg Isten igéje előtt, olyan borzalmasan hangzik ez! Az egész élete – mondja a zsoltáros, amit a legszentségesebben folytat, és úgy gondolja, hogy azt Isten igéje szerint, a lehető legjobban éli – kárhozott és Isten előtt keresztényietlen, ördögi élet kell hogy legyen. Mit segít rajtuk most az ilyen nagy, szigorú életvitel, a sok böjtölés, önsanyargatás és hasonló dolgaik? Ezért mondja, „amikor imádkozik” <600> (amit ők nagy erővel folytatnak), az nemcsak meg nem hallgattatik, hanem „bűn” is, hogy imáik által még kárhözottabbak legyenek, ahogy Krisztus Máté 23-ban a hosszasan imádkozó képmutatókat is fenyvegeti (Mt 23,14).

A kifejezés: „Mikor ítélnék ügyében” – arról az ítéletről szól, ami a tanítás és igehirdetés által történik, mikor azt cselekvés követi. Mert az előző versben az igehirdetői szolgáltról beszél. Ezért ez az ítélet nem más, mint az a jog vagy az a tanítás, amelyben a gonosz ítéletre jut, és büntetést kap, és az igaz élet hirdetése hangzik. Így beszél a 122. zsoltár az igehirdetői szolgáltról Jeruzsálemben: „Mert ott állnak a bírói székek.” (Zsolt 122,5) És Ézsaiás 9 és Jeremiás 21 is azt mondják, hogy Krisztusnak ítélettel és igazsággal kell uralkodni (Ézs 9,6; Jer 21,12).

Összefoglalva: az ítélet vagy jog nem más, mint a tanítás, amelyhez a lelkiismeretnek és az életmódnak igazodnia kell, hogy kerüljük a gonoszt, és tegyük a jót. Tehát gyötrelmek éri az istenteleneket, mert megkapják a jogos ítéletüket. Ez azt jelenti, hogy engedik, hogy prédikáljanak, tanácsot adjanak nekik, hogy feddjék a gonoszt, és azt gondolják, hogy ez így van jól, hozzálátnak, így tesznek, és végrehajtják, de nem tudják, hogy mindez átkozott, amit ők ugyan pompás dolognak tartanak, és azt gondolják, hogy kiérdemlik vele a mennyet. Mert az istentelének a maguk mivoltát valójában a kormányzásba is belevitték, elítélik a gonoszt, dicsérik a jót, és nagy szakértelmet mutatnak ítélet és jog dolgaiban, ugyanúgy, amilyen a zsidóknál a Talmud, nálunk, keresztényeknél a kánonjog, a törököknél a Korán, és mindez mégis átkozott, ördögi dolog.

8 Élete rövid legyen, hivatalát más kapja meg!

Ezt a verset idézi Szent Péter a Cselekedetek 1-ben, amikor azt mondja: „Hivatalát más kapja meg”, és arra értelmezi, hogy Szent Mátyás jött Júdás helyére (ApCsel 1,20), és ez helyes, függetlenül attól, hogy nekünk a görög eredetű *Episcopatus* és most a német *Bistum* (püspökség) furcsán hangzik, akik olyan püspököket és püspökséget látunk, amelyeket sem Júdás, sem Szent Péter nem láttak. Mert az *Episcopus* vagy *Bischof* (püspök) tulajdonképpen nem mást jelent, mint „hivatalviselőt” és a püspökség pedig egy „hivatalt”. És itt ugyanaz a szó van, ami fentebb van mondva: „Helyezz fölējük istentelent.” Röviden tehát hivatalról és hivatalviselőkről van szó. Mert Krisztus hivatalnokainak kell lenniük, és parancsát végrehajtaniuk. Ez annyit tesz, hogy prédikáljanak, és segítsék a prédikálást. Hogy ezt most hogy csinálják a püspökök, azt jól látjuk. Ezért is vesztették el a hivatalukat, és mások jöttek a helyükre, ahogy Mátyás Júdás helyére. Mert ők Júdássá lettek.

<601> Már most azt akarja mondani a zsolttár: Júdásé és népéé, a zsidóké kell hogy legyen jog szerint az apostoli tisztség és az evangélium hirdetése. De nem akarják. Ezért jön Mátyás Júdás helyére, és a pogányok a zsidók helyére, és hirdetik az evangéliumot, amelyet a zsidóknak kellene nekik prédikálni, és amelyet Isten nekik ígért. Így mivel a püspökök nem hirdetik az ígét, hanem a pápát – az ő Júdásukat – követik, ezért másoknak kell jönni, akik nem püspökök ugyan, de hivatalukat betöltik, és hirdetik az ígét.

Ez az, amit a zsolttár mond: „Élete rövid legyen.” Azaz: ne maradjon meg soká. Ez ténylegesen beteljesedett Júdáson és a zsidókon, mert Júdás hamarosan felakasztotta magát, és hasonlóképpen röviddel azután a rómaiak tönkretették a zsidókat. És figyeljétek csak, hogyan megy tovább a zsidóknak, Júdás népének a dolga, mert amint mondtam, különösképpen a zsidókról beszél, jöllehet ez a maga módján minden istentelen tanítóra is áll.

9 Gyermekei legyenek árvák, és felesége özvegy.

Azaz: a zsidók gyermekeivel és asszonyaival ez kell, hogy történjen. Ahogy meg is történt, amikor a rómaiak Jeruzsálem elpusztításakor agyonverték a férfiakat.

10 Bolyongók legyenek gyermekei, és kolduljanak és keresgéljenek, mert otthonaikat feldúlták.

Minden lelki és testi természetű csapást elmond a zsidókról. Mert szemünk előtt látjuk a népet, ahogy szétszóratusuk óta bolyonganak, innen is, onnan is kiűzve, és sehol sincs biztos helyük, és mindenütt könnyörögniük kell, nem a kenyérért, hanem azért, hogy a különböző országokban lakhassanak. Mert mindenütt

lakóhelyet kell keresniük, mivel Zsidóországban elpusztult a lakóhelyük, és sehol nincs saját hazájuk, városuk, falvaik, sem kormányzatuk.⁵¹ És bárcsak ez a vers megindítaná a zsidókat, mivel látják, hogy egyedül velük és egyetlen más néppel sem történik ilyen a nap alatt. Mert nincs ilyen nép, hiszen mindegyiknek vannak saját falvai, városai és országa, csak a zsidóknak nincs, ők mindenütt ott vannak, és sehol sincs saját országuk, városuk vagy falvaik, mindnyájan bizonytalan jövevények és koldusok.

11 Az uzsorás szipolyozza ki mindenét, amije van, és idegenek rabolják el, amiért megdolgozott.

<602> Mintha az ellenkezője történe annak, amit ez a vers mond, mert a zsidóknak az a hírük, hogy híres uzsorások, mindenkit kiszipolyoznak, ahol vannak.⁵² De a zsoltár annyit akar mondani, hogy nincsen szerencsájük, hanem testükben, lelkükben, gyermekeikben, javaikban, megbecsültségükben csupa szerencsétlenség éri őket. Mert ha mindjárt oly nagy hasznot húznak is, úgy jön egy náluk nagyobb haszonleső, és elveszi tőlük, ahogy a vers második fele mondja, hogy „idegenek rabolják el, amiért megdolgozott”. Mert úgy járnak a zsidók, hogy sokáig gyűjtik a vagyont, akkor jön egy szerencsétlenség, hogy elúzik, kifosztják, megbüntetik őket, és elveszik, amijük van, ahogy ők is jól tudják és naponta panaszozzák.

12 Ne legyen senki, aki jótékonyságot tanúsít iránta, és senki ne könyörüljön árváin.

Uram Isten, ez túlságosan is igaz! Kutyanak tartják a zsidókat, és aki árthat nekik, vagy gyötörheti őket, az azt képzei, hogy jót tesz.⁵³ Mert amíg ők és gyermekeik nem akarják Krisztust elfogadni, addig szenvedik ezt, nincs irgalom ezeknek a megkeményedett szívű embereknek, olyan szilárdan áll a Sátán a jobbjuk felől, hiába remélnék valami jobbat.

13 Utódaik legyenek kiirtva, nevük sülljedjen el egy nemzedéken belül.

Itt visszatér a többes számra, és azt mondja: a „nevük” és nem a „neve”. Azért hogy lássuk, hogy egy egész népről beszél. Ez mind beteljesedett Jeruzsálem pusztulása óta. Mert azóta nem akadt egyetlen zsidó ember sem, aki valamennyire megbecsült lett volna a kereszténységben és Isten előtt. Az apostolokon kívül, akik

⁵¹ Vö. Jézus zsidó származásáról, WA II: 324–325; CSEPREGI 2004, 78–79; lásd LVM 4. köt.

⁵² Vö. WA.TR 3512. sz., CSEPREGI 2004, 139; lásd LVM 8. köt.

⁵³ Vö. Jézus zsidó származásáról, WA II: 315, 336; CSEPREGI 2004, 69, 86; lásd LVM 4. köt.

az utolsók voltak, akik nevet szereztek maguknak – megszűnt emlékezetük és nevük, így bár előzőleg sok atya és próféta volt köztük, amazok híre mind a mai napig nem némult el, hanem tanításukat és életüket az egész világon dicsérik. Ilyen azonban azóta közöttük nem volt. És így az emberi emlékezet számára nevük és tiszteletük megszűnt.⁵⁴

Mert az, hogy ők mindnyáján testi értelemben is ki legyenek irtva, és maguk között se legyen emlékezetük, az ellentétben lenne a fent mondott versekkel, hogy tudniillik utódaik kolduljanak és hazátlanok legyenek. Mert hiszen, ha ennek kell megtörténnie, akkor utódaiknak is lenniük kell. Azonban Istennél és Isten népénél többé nem számítanak, ahogy pedig ősatyáik és prófétáik számítottak. Várnak ugyan egy prófétát, akinek hitelesnek kell lennie. De ebből nem lesz semmi. Ez a vers azt mondja, hogy az apostolok kora óta nekik végük van.

<603> 14 Atyái bűne legyen emlékezetben az Úr előtt, anyja vétke ne töröltessék el.

Az „ő” – azaz a zsidóknak ez a népe. És ennek az az értelme, hogy meg kell történnie annak, hogy az egész világon mondják, ahogy Szent István a Cselekedetek 7-ben a zsidóknak mondja: „Mindig ellene szegültetek a Léleknek, atyáitokhoz hasonlóan ti is.” (ApCsel 7,51) Mert jogos ezt így mondani: ugyanúgy, ahogy a zsidók atyái és anyái, azaz elődeik, mikor engedetlenek voltak a próféták iránt, olyanok most gyermekeik is. Mert éppen ugyanezeknek a prófétáknak nem hisznek, akiknek atyáik sem hittek, és ez ugyanaz a hitetlenség. Ha atyáik hittek volna, akkor nem ölték volna meg a prófétákat, ha most hinnének a zsidók ugyanezeknek a prófétáknak, elfogadnák Krisztust. De atyáik vétkében maradnak, ezért Isten nem felejtí el őket, és fenýíti mindaddig, amíg vétkeznek.

Szeretném tudni, hogy mégis mit tudnának szólni a zsidók ehhez a zsolttárhoz. Inkább be kellene vallaniuk, hogy az Írás róluk beszél, ahogy Szent Pál mondja Róma 3-ban: minden vers arra utal, hogy egy zsidó emberről szól, aki ilyeneket

⁵⁴ Luther itt egyrészt a korabeli kereszténység ítéletének a befolyása alatt áll – másfelől a zsidóság részéről csak gyűlölködő Jézus-ellenségességet tapasztal. A Jézust igazán nem ismerő és ezért őt saját tanítóik és a keresztények hibájából is elvető zsidóságot ismeri csak Luther. Itt nem beszél arról sem, ami Pál szívfájdalma, felelőssége és reménye a Római levél 9–11. fejezetei szerint zsidó testvéreit illetően. A középkori és azóta élt kiváló zsidók – bölcsek, szakemberek, tudósok és hősök – emberi nagyságát nem vonhatjuk kétségbe. De Jézus személye és küldetése alapján, a belé vetett hit alapján Luthernek azt kellett mondania, amit a farizeusi háttérből jött tarsusi Saul rabbi, Pál apostol mond a Római levélben: ellenségei Krisztusért a Messiás miatt. Luther sokáig remélte, hogy a zsidóság megtalálja Jézusban a Messiást, és keresztény oldalról ehhez megtisztított igehirdetést és megtisztított kereszténységet követelt. – *A ford.*

szenved a zsidók között, és átkot mond, legyen az Dávid vagy bárki más. Így a tapasztalat összhangban van a szent szöveggel, hogy egyetlen más népet nem sújt olyan átok a nap alatt, mint őket 1500 éve.⁵⁵ Dávid ellenségeivel is így történt. De Jézus Krisztus ellenségeivel, a zsidókkal ugyanaz történik, ami itt áll, emellett nem mehet el az ember. De ahogy mondtuk: az értelmük kudarcot vall, „Sátán a jobbjukon áll”, és nem engedi, hogy értsék azt.

15 Legyenek mindig az Úr előtt, és emléküik legyen kiirtva a földön.

Ez azt jelenti, hogy elődeiknek ugyanazok a bűnei – amelyekről szó van – legyenek mindig az Úr előtt, mert ők sem térnek el azoktól. Így Isten nem hallgatja meg imáikat, sem cselekedeteiket nem fogadhatja el, ezért ők is mindig az Úr előtt maradnak: azaz megkeményedett szívük mindig újra feléleszti atyáik bűnét, amíg ragaszkodnak ahhoz, és így mindig kárhozott zsidók maradnak, ahogy a zsoltáros őket fentebb lefestette. Ráadásul az emlékezetüket is <604> kiirtják a földön. Nem azt jelenti ez, hogy az emberek semmit sem tudnak róla, hanem azt, hogy igehirdetéseikben és példaképpen nem emlegetik őket, úgy ahogy atyáikat és a prófétákat, ugyanúgy, ahogy a 16. zsoltár is mondja: „Még nevüket sem veszem ajkamra.” (Zsolt 16,4) Mert a „megemlékezés” az Írásban nem azt jelenti, hogy az ember megemlékezik valakiről, különben Júdás, Pilátus és Heródes, mindig emlegetve lennének, hanem azt, hogy az ember dicséri és magasztatja őt, és jó híre van, ami mind nem áll Júdásra és a zsidókra, hanem folyton szidják őket akkortól, hogy elpusztították őket a rómaiak.

Ez mind különösképpen a zsidókról van mondva, akik magának a Krisztusnak a személye ellen vétkeztek, és gyermekeik és utódaik vannak. De az eretnekeknek, rajongóknak és a pápaságnak is, akiknek nincsenek gyermekeik, megvan az a büntetésük, hogy végül elpusztulnak, és emléküket kiirtják, úgyhogy soha többé nem számítanak, ahogy az most a pápasággal történik, amiről egyébként eleget szóltam.

16 Mivel hogy nem gondolt arra, hogy jótékonytságot tanúsítson, hanem üldözte a nyomorultat és a szegényt és a csüggedt szívűt, hogy megölje.

Fentebb a másik zsoltárban (Zsolt 62,4) szó volt azokról is, akik düledező falat és bedőlt kerítést akarnak letiporni, ezt a zsoltáros itt világos szavakkal értelmezi, és azt mondja, hogy ezek ilyen gonosz fickók, mivel megkörnyékeznak egy nyomorult, szegény és egyébként is bánkódó embert, akit méltán kellene felsegíteniük és vigasz-

⁵⁵ Luther 1523 óta ismételten foglalkozott a kérdéssel, vö. *Jézus zsidó származásáról*, WA 11: 324–325; CSEPREGI 2004, 78–79; lásd LVM 4. köt.

talniuk, és ahogy itt mondja, akivel jót kellene tenniük. És akkor a legrosszabbat teszik vele, és csak a halálhoz segítik hozzá, és mégis azt gondolják, hogy ezzel Istennek tesznek szolgálatot. Ugyanúgy, ahogy a mi időnkben dühös fejedelmeink, püspökeink és tudós képmutatóink békén hagyják a törököt és a hozzájuk hasonlókat, ahogy a nagy eretnekek és hitetők is mindig nagy becsben vannak náluk, a „fal” szilárd és a „kerítés” tartós. De ahol adva van esetleg egy szegény polgár vagy nyomorult lelkész és igehirdető, akinek alig van kenyere, és mindenféle szükségét szenved, az ilyenre bezzeg rászállnak a nagy haragvó fejedelmek és püspökök, annak szenvednie kell, akkor találtak egy düledező falat és lehajlott sövényt, akkor azzal nagy vitézek itt a földön, és hozzá még a mennyországot is megérdemlik. Itt az oroszlán egeret fogott, és azt gondolja, hogy a sárkányt győzte le. <605> Ilyen nemesekkel és uraságokkal van most tele Németország, akik a sörözőkben szitkozódznak és átkozódznak, és csak a kést tudják nekiszegezni a szegény, nyomorult, fegyvertelen embereknek, mivelhogy a nemességből valók.⁵⁶ Pfüj, micsoda veszedelmes népek, sőt disznók és vadállatok vagyunk mi, németek, hogy még e világ szerinti nemesi gondolat vagy érzés sincs bennünk.

Nos, mondja itt a zsolttáros, Isten nem fog róluk elfeledkezni. Mert feljegyezze a gonoszságukat, és még ha a világ szemében igaz, tisztességes embereknek számítanak is, Isten mégis gyilkosoknak és gazembereknek tartja őket. Mert itt láthatod, mit jegyez fel róluk, és milyen nevet és ügyet ír a rovásukra. Először is: hogy nem gondolnak arra, hogy jót tegyenek a szegényekkel és nyomorultakkal. Azaz irgalmatlanok a nyomorultakkal szemben is. Ezért kell nekik is irgalom nélkül elpusztulniuk, amikor majd ők maguk is ínségbe és nyomorúságba jutnak, hogy olyan mértékkel mérjenek nekik, amilyen mértékkel ők mértek (Mt 7,2). Másodszer: hogy nem csak irgalmatlanok, hanem még ráadásul halálra is üldözik ugyanezeket a nyomorultakat. Hiszen ez minden mértéket meghaladó bűn, amikor a nyomorultakat is üldözik és gyilkolják, hiszen őket még a vadállatok és oktalan teremtmények is szívesen segítik. Igen, de ki hinné, hogy őket az Isten ilyeneknek tartja, és hogy ilyen iszonyú ítélet lebeg a fejük felett, és minden órában fenyegeti őket? Ehhez lelki látás kell, amíg eljön a megtapasztalás, ahogy a zsidókkal történt.

17 És szerette az átkot, rá is fog szállni, és nem akarta az áldást, így elég távol is fog kerülni tőle.

Ez azt jelenti, hogy ő maga akart egyszerűen átkozott lenni, és önmagát átkozta meg, olyan nagy kedvét lelte abban, ami számára átok. Nem mintha szeretnék a nyilvánvaló átkot, hanem a Szentlélek ezekkel a szavakkal mutatja meg szörnyű,

⁵⁶ Ez a kirohanás elsősorban György szász herceg ellen irányul.

belső vakságukat, megkeményedett szívüket, hogy azt tartják áldásnak, ami a leggonoszabb átok, és ezzel szemben átoknak, ami a legdrágább áldás. Mint amikor azok a zsidók Pilátus előtt Krisztusról azt kiáltották: „Az ő vére rajtunk és gyermekeinken.” (Mt 27,25) Úgy vélem bizony, hogy ez olyan átok, <606> amely őket még most is elég keményen sújtja. Mégis a legnagyobb áldásnak tartották azt. Mert azt gondolták: ó, hogy mi ezt a gonosztevőt elpusztítjuk, ez jótétemény Isten előtt, merjük vállalni, amivel miatta fenyegetnek, jól tudjuk, hogy ezért áldás fog ránk szállni, ezért bátran legyen csak rajtunk a vére. Így az áldást sem akarták, amikor megtagadták, hogy királyuk volna, és azt mondták: „Nincs királyunk a császáron kívül!” (Jn 19,15) Mintha azt mondták volna: az ördög vigye ezt a királyt, merő átok és szerencsétlenség lenne az stb.

Így tesz most a pápaság is a maga híveivel. Az evangélium ellenségeivé lettek, és elítélték azt, ellenben ami fenyegeti őket, azt áldásnak tartják. Igen, azt mondják: az ördög vigye a te evangéliumodat, és Isten óvjon engem imádságodtól. Én azonban vállalom és várom a fenyegetésedet stb. Ha mármost ezeknek az embereknek nem lenne más szerencsétlenségük, nem gondolod, hogy elég szerencsétlenség az, hogy ilyen konok, elvakult, átkozott a szívük, amely sem nem lát, sem nem hall, amely nem engedi, hogy megfogadják a jó szót, hanem megy a maga útján, és azt gondolja, hogy áldásban jár és nem átokban, és jobban fél az áldástól, mint az átoktól. Ó, Uram Isten, add, ha már vétkeznünk kell, hogy más bűnöket kövessünk el, mint ezek.

18 Magára vette az átkot, mint az inget, és behatolt a bensőjébe, mint a víz, és mint az olaj a csontjaiba.

Itt azt mutatja meg a zsoltáros, hogy milyen mélyen rejtőzik a szívükben ez a megátalkodottság, és milyen szilárd az ott, úgyhogy egyszerűen nem lehet őket megtéríteni. Itt kárba vész minden prédikáció, intés, fenyegetés, éneklés és beszéd. És háromféle hasonlattal mutatja be ezt. Először: az ingnek vagy ruhának a képével. Ugyanúgy, ahogy az ember nem lehet meg ing vagy alsóruha nélkül – mert ne járjon az ember meztelenül –, úgyhogy ruhájának mindennap rajta kell lennie: így van a zsidókon a megátalkodottság is, hogy ők az átkot szeretik. Itt nincs segítség, nem tudnak meglenni az ilyen megátalkodottság nélkül. Ez mindennapos rítusuk is, ahogy a mindennapi ruhát a testünkre vesszük. Mégis azt gondolják erről, hogy jól áll nekik és illik, és ezzel helyesen cselekszenek ugyanúgy, ahogy valakinek jól áll a ruhája, és jól teszi, hogy hordja, és nem lenne jó, ha ruha nélkül, mezítelenül járna. Így a zsidók is azt gondolják, hogy szégyenletes dolgot cselekednének, ha levetnék a megátalkodottságot.

<607> Másodszor: amikor az ember vizet vagy valami mást iszik (mert a héber nyelvben a víz mindenféle italt és a kenyér mindenféle ételt jelent), és most odáig fejlődött a dolog, hogy megemésztődött, és hússá és vérré lett: ki fogja azt újra kihozni? Itt nem segít semmilyen fürdő, izzasztás, sem orvosság, az természetévé lett, és – ahogy itt mondja – „a bensőjébe hatolt”, benne és vele kell hogy maradjon, és ő azzal a pokolra, az örök tűzbe kell hogy jusson. Így áll a helyzet a zsidókkal is, megátalkodottságuk olyan mélyre hatolt bennük, hogy természetükké vált, és már soha többé nem bírnak mást tenni. És ráadásul azt gondolják, hogy ez jó dolog, sőt merő felüdülés és nemes ital, amely felfrissíti őket, kioltja a szomjukat, és őket egészségesen táplálja. Mert isszák, és naponta leisszák magukat, és vele élnek, ugyanúgy, ahogy az ember naponta frissíti, hűsíti, élénkíti és tartja fenn magát az itallal. Mert nagy kedvvel tanítanak, és hallgatják ezeket az átkokat, ugyanúgy, ahogy a szomjas ember nagy mohósággal iszik. Ezt jelenti – gondolom én – „az átkot szeretni”.

Harmadszor: itt az olajról beszél. Ez az a jó olaj vagy drága balzsam, amellyel az ember keni magát, mivelhogy az olívaolajnak az a sajátossága, hogy nagyon hasznos a testnek, a tagokat egyenessé, erőssé, egészségessé, széppé és ügyessé teszi. Ezért szokták a birkózók olajjal kenni a testüket. Ha már most az ember olajjal vagy kenőccsel keni magát, és ezt olyan mértékben teszi, hogy az áthatol a csonton és a csontvelőn, ahogy azt a jófajta kenőcsök fajtájuknak megfelelően teszik, ki tudná azt újra kivenni? – Hiszen azt nehezen lehet kivenni a ruhából is. Itt nem segít semmiféle mosás, törlés, tisztogatás, lekefélés, fel kellene olvasztani a csontot és a velőt a kenőccsel együtt, és mégsem jönne ki belőle. Így hatja át a zsidókat az átok és a megátalkodottság, áthatolva a szíven, lelken és elmén, a velőn és a csontokon, úgyhogy itt nincs segítség, sem jó tanács, hanem a pokol tűzében kell megoldaniuk, és mégsem szabadulnak meg vagy tisztulnak meg tőle. Mégis közben azt gondolják, hogy ez pompás kenőcs, és ez a tanítás olyan hasznos számukra, mint az olaj a testnek, és úgy vélik, hogy ettől lesznek erősek, vonzóak, szépek, kellemesek és ragyogóak Isten előtt, ahogy ezt az olaj az emberek testével teszi, és ezzel kenegetik magukat egyre tovább és egyre jobban.

Ezt látjuk mi a zsidókon is jól a napi tapasztalatban, hogy milyen merevek és megátalkodottak nemzedékről nemzedékre. Olyan rosszindulatúan és csúnyán <608> tudnak Krisztusról beszélni, hogy az minden mértéket meghalad. Mert merő átoknak és méregnek tartják, amit Krisztusról hiszünk és tanítunk, egyszerűen azt gondolják, hogy Krisztus egy gonosztevő volt, akit a gonoszsága miatt feszítettek keresztre más gonosztevőkkel. Ezért amikor megemlítik, akkor gyalázólag *tólának* nevezik, azaz a felakasztottnak.⁵⁷ Mert amíg azt hiszik, hogy

⁵⁷ Vö. WA.TR 3512., 5026. sz. Lásd LVM 8. köt.; CSEPREGI 2004, 140, 165.

Jézus egy gonosztevő volt, addig nem lehet másként, addig minket, keresztényeket a legostobább, legmocskosabb embereknek kell hogy tartsanak a nap alatt. Mert az értelemnek itt azt kell mondania, hogy ha ma lefejeznének egy gyilkost, és holnap jönne néhány ember, és imádnák, az persze sokkal bolondabb dolog lenne, mintha valaki egy fatuskót vagy követ imádna, és ennél nagyobb örütség nem is lehetséges. Ehhez jön hozzá most az, hogy mi, keresztények magunk is gonoszak vagyunk és rossz példát mutatunk,⁵⁸ így a zsidóságot mindenfelől megkeményedés és bosszúság éri, úgyhogy ez az átok szükségszerűen átjárja a csontjukat és velejüket, úgyhogy képtelenek ettől szabadulni, és a megfeszített Jézust Úrnak, Istennek tartani. És így aztán számukra nevetséges dolog marad az, hogy mi, keresztények egy alávaló és átkozott zsidót imádunk, mintha Kaint vagy Absolont imádnánk istenként. Mivel hogy itt megrekedtek, az olaj átjárta a csontjaikat, és szakadatlanul vizet nyelnek. Micsoda szörnyű ítélet és Isten haragjának példája.

19 Úgy legyen neki, mint egy ruha, amelyet felölt, és mint egy öv, amelyet magára övez.

Ez azt jelenti, hogy legyen, ahogy akarja, és az átok, amelyet magának választ, maradjon rajta, tartsa csak méregnek és átoknak az evangéliumot, és Krisztust gonosztevőnek. Legyen és maradjon tehát így megátkozva, hogy Isten vegye le róluk a kezét, és ne adja közójük Lelkét és szavát, hogy megtérjenek, ahogy Ézsaiás is ezzel fenyeget. „Megparancsolom fellegeimnek, hogy ne adjanak rájuk esőt.” (Ézs 5,6) Nem azt jelenti ez, hogy egyetlen zsidó sem juthat hitre soha többé. Mert még néhányuknak meg kell maradni, és némelyeknek meg kell térniük.⁵⁹ Hanem azt jelenti, hogy a zsidóság, ahogy a zsidó népet nevezzük, nem fog megtérni. Az evangéliumot sem fogják közöttük hirdetni, hogy általa a Szentlélek helyet találjon náluk, hanem ahol összejönnek, és a zsinagógáikban vannak, ott kitartanak átkuk és mérgük mellett, <609> hogy Krisztust elátkozzák, és a mérgüket üdvnek és átkukat áldásnak tartásák. De nem kevésbé áll az, hogy időnként egyesek kiválnak a csoportból, azért, hogy Isten mégis Ábrahám magvának Istene maradjon, és őket „ne vesse el teljesen”, ahogy Szent Pál mondja Róma II-ben (Róm II, 2).

És itt látod, hogy a zsoltáros a hétköznapi ruháról és övről beszél, nem arról a ruháról, mely a ládában, vagy arról az övről, amelyik a fiókban fekszik, hanem arról, amit mindennap hord és visel, azért, hogy érzékeltesse a megátalkodott gondolkodást, amellyel már soha többé nem hagynak fel, és a megkeményedett

⁵⁸ Vö. *Magnificat*, WA 7: 600–601; lásd fenn xxx o.

⁵⁹ Vö. WA.B 7. sz., CSEPREGI 2004, 67–68; lásd LVM 7. köt.

átkozódást, amelyet naponta gyakorolnak, és nem hagynak fel vele, és azt gondolják, hogy ez jól áll nekik.

20 Így történjék azokkal az Úrtól, akik ellenem vannak, és gonoszat beszélnek lelkem ellen.

Ennek a zsoltárnak az imáját Isten meghallgatta, és így fog járni Krisztus minden ellensége, kiváltképpen azonban a zsidók, akikre különösképpen gondol, és ezt a tényt a nyilvánvaló tapasztalattal igazolja. Mert mindennek meg kell történnie, a miatt a szó vagy beszéd miatt, amit Krisztus ellen tanítanak, átkozzák, elítélik és káromolják őt, szeretnék letiporni. Ezt jelenti: „gonoszat beszélnek lelkem ellen”, azaz az életem ellen, szívesen vennék, ha meghalnék és elpusztulnék, ilyen keményen ellenem vannak. De az én „dicséretem Istene” nem hallgat, hanem dicséri és felemeli őt, minél inkább átkozzák és kárhoztatják azok.

És itt bizony mindnyájunknak félnünk kell, különösen az összes eretneknek és hamis tanítóknak: mert nekik is szól, amit itt Krisztus kér. Ahol bekövetkezik az a szerencsétlenség, hogy valaki Krisztus tanítását egy ponton is megváltoztatja, és saját véleményét tanít, akkor minden odavan, és az egész Krisztust elveszítettük, ahogy ő maga mondja Máté 5-ben: „Ha valaki a legkisebb parancsolatok közül akár csak egyet is eltöröl, és úgy tanítja az embereket, az a legkisebb lesz a mennyek országában, mert egy ióta vagy egy vessző sem vész el” stb. (Mt 5,18–19). Ennek megfelelően bukik el ezen az ember, és ez a gondolkodásmód áthatja, mint a víz a bensőt és az olaj a csontot és a velőt, és mindennapi ruhájává válik. Akkor kezdődik aztán, hogy az egyik csoport a másikat elátkozza, és hogy az egyik csoport tanítása a másik számára merő mérég és átok, a saját tanítása pedig merő áldás és üdv, ahogy azt most a rajongóinknál és pápistáinknál látjuk. Itt aztán elveszett az ügy, a tömeg nem tér meg. Egyesek és kevesek, akiket Isten kiválasztott, azok visszatérnek az igazsághoz. <610> A többiek megmaradnak az átkuk és mérgük hatása alatt, mint a zsidók, és azt pompás dolognak tartják. Ez tehát az, amit a zsoltáros itt mond, hogy Krisztus minden ellensége szereti az átkot, és gyűlöli az áldást s ennél meg is maradnak. Ezért mondja Szent Pál is Titusz 3-ban, hogy az embernek kerülnie kell a szektás lelkületű embert, két megintés után, mert az az ember meg van zavarodva (Tit 3,10–11). Én sem olvastam soha, hogy azok a tanítók, akik eretnekséggel léptek fel, megtértek volna. Gondolkodásukban megmerevedtek, az olaj a velőn és csonton keresztül áthatolt, hússukká és vérükké vált, egészen a természetükké lett, nem tűrik sem az intést, sem a tiltást. Ez a Szentlélek elleni bűn, amire nincs bocsánat. Mert hiányzik belőle a töredelem és a bűnbánat, ehelyett védekezés és mentegetőzés van, mintha

az szent és drágalátos dolog lenne, az igazi evangélium pedig, amely velük ellenkezőt tanít, merőben ördögi dolog lenne.

21 De te, Uram, Uram, cselekedj velem a te nevedért, mert jóságod kedves, ments meg engem.

Itt a zsoltáros ismét Istenhez fordul, és saját ügyéért is könyörög, hogy az támogatást kapjon és felülkerekedjék, mert mindkét dolognak meg kell történnie, hogy tudniillik az istentelenek végül alulmaradjanak, és az igazak győzzenek. Azonban azt mondja, hogy ügye nem az övé, hanem az magáé Istené. Mert az teremt Istenre szomjazó és neki örvendező szívet, hogy önmagáért imádkozzék az istentelenekkel szemben, ha biztosak vagyunk abban, hogy Isten szava és műve miatt cselekszünk és szenvedünk, nem a magunk hasznát keressük. Ezért mondja: „cselekedj velem a te nevedért”. Ez azt jelenti: hiszen látod, hogy ez az ügy téged érint. A te nevedet, szavadat, dicsőségedet magasztalom, ezért káromolják mindazt. Ha elhagysz engem, úgy nevedet is elhagyod, ez azonban lehetetlen. Mit tegyen azonban Isten az imádkozóval? Mentse meg őt szerető jósággal, szíves jótétéménnyel, ahogy következik: „és ments meg engem”, mert kedves a megmentés és édes azoknak, akik nyomorúságban és félelemben szorongnak, ahogy mondja:

22 Mert én nyomorult és szegény vagyok, és szívem szorong bennem.

Ezt Krisztus szenvedéséből értjük meg jól, mivel ő nemcsak külsőleg, testben volt „nyomorult és szegény”, mindenkitől elhagyott és üldözött, <611> hanem bensőleg is szomorú és gyöttrődő volt, hallgatnia kellett mindenféle káromlást és gyalázást, amelyek nagyon fájnak minden igaz keresztény szívnek is, akinek kedves az Isten igazsága.

23 Elmegyek, ahogy egy árnyék elszáll, és kisöpörnek, mint a sáskákat.

„Árnyékként elmenni” – azt jelenti, mint bujdosni, ide-oda menni, ahogy a szél a fellegeket hajtja, ahogy az árnyéknak nincs biztos, biztonságos, saját helye. Ahogy Jób 7-ben van minden ember életéről megírva: „Az ember rövid ideig él, és gyorsan száll, mint az árnyék, és nem marad meg.” (Jób 7,14) „Elmenni” – itt nem azt jelenti, ahogy a madarak elrepülnek, hanem ahogy Dávid menekült fia, Absolon elől és Jákób az apósa, Lábán elől, héberül *barah*. Mintha azt mondaná, az embernek el kell távoznia, kényszerítik, és nem maradhat. Így beszél itt Krisztus is, hogy az ő élete is így zajlik a világban, hogy az őt nem szenvedheti, üldözik és hajtják egyik helyről a másikra, ahogy a szél hajtja a felhőket. Így van az evangéliummal is: sehol sem szenvedhetik, a világ addig hányja-veti magát és kürtől, amíg az evangéliumot tanítóival együtt el nem űzi.

A „kisöpörnek, mint a sáskát” éppen ugyanez. Számunkra azonban ez sötét és homályos beszéd, mivel mi nem ismerjük, sem az *arbe* sáskát, sem az életmódját. Mi egyszerűen szöcskének nevezzük. Azonban ezek nem szöcskék, hanem szöcskéhez vagy tücsökhöz hasonlók. Ez elterjedt állat Keleten, és a pártusok és szerecsenek megeszik, sőt a mi szöcskéinket és tücskeinket is, ahogy az olaszok békát és csigát esznek. Keresztelő Szent János is ugyanezeket az *arbe* sáskákat ette, ahogy az evangéliumok írják. Ezek azonban olyan állatkák, amelyeknek nincsen szemük, azonban szárnyukkal verdesnek. Ezért összetartanak, és nagy csomókban repülnek, jóllehet nincs királyuk, ahogy Salamon mondja a Példabeszédekben (Péld 30,27). És ahol leszállnak, ott mindent felfalnak, ami zöld, úgyhogy azokban az országokban törvény az, hogy háromszor egy évben pusztítsák el őket emberi erővel. Először: amikor lepetéznak, másodszor, amikor kikeltek, és harmadszor, amikor kifejlődtek. És Isten különös csapása az országra, amikor úgy jönnek, mint az éhínség, a pestis vagy háború, ahogy Egyiptom földjét is ez sújtotta Mózes második könyve szerint (2Móz 10,12–20).

<612> Kétféle módon fékezhető meg: egyfelől fegyverrel és emberi erővel, ahogy itt mondtuk. Másodsor, hogy Isten rendeléséből szél támad, amely felkapja őket, és a legközelebbi tengerbe vagy tóba veti, ahogy Egyiptomban történt. Így írja Ézsaiás Asszíría királyairól, hogy úgy fogják őket elzavarni, mint az *arbe* sáskákat, amikor zajt csapnak köztük (Ézs 33,4). Ehhez hasonlóan beszél Náhúm 3. fejezete is, hogy Ninive fejedelmeit úgy fogják elűzni és elkergetni, mint az *arbe* sáskákat (Náh 3,15–17). Hogy jól lássuk, hogy hogyan használták a próféták ezt a hasonlatot, amikor egy elűzött és száműzött királyról vagy személyről akartak beszélni, hasonlóan, amikor a mi országunkban mondanánk ezt a csókákról és varjakról, amikor fiaikkal együtt elűzik őket fészükükből stb. Így akarja most itt Krisztus mondani, hogy őt elűzték, szétszórták, elhessegették, elsöpörték, mint a sáskákat. Ami meg is történt, amikor elfogták, és tanítványai elhagyták és szétszóródtak. Ahogy az aztán naponta történik és mindig is történt, hogy amikor üldözés támad a keresztények ellen, az Isten ígéje ellen, akkor riogatás, hajsza és szétszórás kezdődik, úgyhogy ez a vers Krisztus és keresztényei jelképe lehetne. És ez a kis héber szócska *na^car* kirázást, kiszórást jelent, ahogy az ember kiráz vagy kiporol egy köpenyt. És mi németül így mondjuk: kiporoltuk azokat. Ezért nevezik a vadászkuttyákat kajtárebeknek, amelyek felhajtják és felugrasztják a nyulakat és más vadakat, úgyhogy a nyulak felpattannak, elillannak szerteszét, mint a por. Ezt jelenti a felverés és szétugrasztás, ahogy a szél felkavarja a homokot, és a szélesebb agarak is ugyanezt teszik a nyulakkal és más vadakkal. Ha már most Krisztus így szólna: űznek engem, mint ahogy a vadat a kajtárebek és az agarak hajtják, akkor ez egészen könnyű és világos lenne nekünk, németeknek.

24 Térdem inog a böjtöléstől, testem lefogyott, nincs zsírja.

Azaz: ők éltek világukat és jóllakottak, nekem azonban éhezniem és szűkölködnöm kell, ahogy Szent Pál is mondja a korinthusiaknak: „Éhezünk és szomjazunk.” (2Kor 4,11) Nem kétséges, hogy Krisztus és tanítványai gyakran szűkölködtek az eledelben, mert hiszen szegény volt, és a gazdagok nem adtak neki semmit. Így most azt akarja mondani: <613> ugyan micsoda dolog, hogy engem üldöznek, aki amúgy is szegény vagyok, hiszen sem pénzem, sem javaim nincsenek? Sőt, ha nekik kellene táplálniuk engem, bizony éhen kellene halnom. Mármost nemcsak ezt teszik, hogy nem táplálnak, hanem ráadásul üldöznek is. Mert így van ez a világban is, hogy az igazi igehirdetőknek nincs betevő falatjuk, hanem mindenféle hiányt, bajt és nyomorúságot szenvednek, a tévtanítók viszont bővelkednek, sőt nagy fejedelemségeik vannak, azért hogy ez a vers igaz maradjon, Krisztusnak éheznie és nyomorognia kell. Mert ez a vers semmi mást nem akar mondani, mint azt, hogy Krisztust és övéit nemcsak hogy nem táplálják a világban, hanem még üldözik is, ahogy az utolsó napon fogja mondani: „Éheztem és nem adatok ennem.” (Mt 25,42)

25 És gúnyuk tárgyává lettem. Ha néztek rám, fejüket rázták.

Az előző vers azt mondja, hogy a világ nem táplálja Krisztust. Ez viszont azt mondja, hogy nem is tiszteli őt, hanem gúnyolja és megveti.

Összefoglalóan: a világ sajnálja Krisztustól a javakat, tisztességet és életet, viszont szegénységet, ínséget és nyomorúságot kell elviselnie, szégyent, gúnyt és csúfolódást kell szenvednie, fájdalmat és halált kell eltűrnie minden követőjével együtt. Tehát itt most azt akarja mondani: amit csak mondok vagy teszek, azt ki kell hogy gúnyolja. Itt fintorgatták az orrukat, fejüket csóválták, és szájukat biggyesztették, bolondságnak tartották és semmibe vették azt. Mit kellene még tennem? Minden jót megtettem nekik. Ezért okoznak nekem annyi fájdalmat, ahogy fentebb mondja: rosszal fizetnek nekem a jóért, mindenféle gonoszt és rosszat szenvedek tőlük, mégsem akarnak engem (Zsolt 109,5). Nos: hadd folytassák. Nincs mentségük. Több mint eleget tettem értük.

26 Állj mellém, Uram, Istenem, segíts rajtam jóságod szerint.

Így azzal fejezi be a zsoltárt, hogy Isten legyen vele, és tegye nyilvánvalóvá a zsidóknak és minden ellenségeinek a gonoszságát, és hozzá az ő igaz voltát, hogy azok megszegényüljenek, és az ő becsületességét ismerjék el, és mindez: „az Isten jóságáért”. Mert eddig azt mutatta meg, hogy micsoda átok és baj éri őt ellenségeinek megátalkodott és elvakult szíve miatt. Most azt kéri, hogy ez

az isteni ítéleten keresztül az egész világ előtt is legyen nyilvánvalóvá, azért, <614> hogy az a látszat és csillogás, ami még megmaradt nekik, vetessék el tőlük, és az egész világ előtt szégyenüljenek meg, és így egyszerre maradjanak bűnben és gyalázatban, ahogy látjuk is, hogy járnak most a nyomorult zsidók.

27 Hogy megtudják, hogy ez a te kezed műve, hogy te teszed ezt, Uram.

Jóllehet nem akarják észrevenni, hogy amit velem és velük teszel – ez mind a te műved, hogy annak mégis az egész világ előtt nyilvánvalóvá kell lennie, és mindenkinek azt kelljen mondania: hát igen, ez az Isten műve, hogy a zsidók így süllyednek el és alulmaradnak, Krisztus azonban így megdicsőült és növekszik. Emberi erő nem lett volna képes erre.

28 Átkoznak ők, úgy te áldjál, ha ellenem támadnak, meg kell szégyenülniük, szolgádnak pedig örülnie kell.

Ne törd és ne segítsd, hogy átkozzanak engem és enyéimet. Hanem minél jobban átkoznak, te annál jobban áldjál. És ha esetleg felkelnek ellenem, akkor add, hogy hamarosan megszégyenüljenek! Azt gondolom, hogy ezt a verset a zsidók alig ismerik. Bíz' Isten, milyen gyakran és hány országban rendeztek gúnyjátékok Krisztus ellen, és ezért égették, gyilkolták és üzték el őket.⁶⁰ Ha fellázadnak, nem marad el Isten büntetése, mindenféle gyalázatba esnek, nyomorultul elégetik vagy elűzik őket. De Krisztus és övéi vidámak maradnak Istenben, mint akik ezáltal hitükben igazolást nyertek.

29 Ellenfeleimnek gyalázatba kell öltözniük, és szégyenüket úgy kell viselniük, mint egy köpenyt.

Itt ismét a fenti – a ruháról elmondott – hasonlat jön, hogy az átkot naponként kell viselni. Azonban itt a világ előtti nyilvánvaló szégyenről van szó, amely ebből az átokból származik rájuk. Mintha azt mondaná, ugyanúgy, ahogy naponta lelkileg felöltik az átkot, mint egy mindennapi ruhát, úgy add, hogy a nyilvános szégyen ruháját külsőleg is viseljék, hogy az egész világ felismerje, hogy ellenségeim, és megvesse őket, hogy a bűn és szégyen két mindennapi ruha legyen, a bűn Isten előtt és a szégyen a világ előtt. És különösen megnevezi itt a *möil* köpenyt, amely héberül a hosszú köpenyt jelenti, amely bokáig ér. Mintha azt akarná mondani, hogy merő szégyenben legyenek tetőtől talpig.

⁶⁰ CSEPREGI 2004, 36–43.

<615> 30 Erősen magasztalom számmal az Urat, és dicsérem őt a sokaság között.

Ez azt jelenti, ezzel az ítélettel és tettel azt éred el, hogy az emberek teljes szívből fognak téged szeretni és dicsérni, mivel olyan Isten vagy, aki a nyomorultakat atyailag felkarolod, és nem hagyod, hogy alulmaradjanak, sem azt, hogy az istentelenek dölyfösségüket kiéljék. Ezt tehát németül így mondjuk: ó, Uram Isten, hát ki ne dicsérne téged az egész világ előtt és mindenfelé, merthogy olyan irgalmasan megsegíted a szegényt, de a büszkéket, a másokat lenézőket és zsarnokokat olyan hatalmasan döntöd le, és megbünteted őket, ahogy következik:

31 Mert odaáll a szegény jobbára, hogy megmentse lelkét azoktól, akik a lelkét elítélik.

Ez Isten örök és mindennapi dicsősége, hogy a szegényt és alacsony sorsút felkarolja, és nem a „nagy Janikat” és büszke zsarnokokat ünnepli, ahogy azok persze gondolják. Hanem segít – ó, igen! –, feltétlenül kisegít nemcsak a véletlenszerű nyomorúságokból, hanem azoktól is megszabadít, akik a nyomorult embert elítélik, elmarasztalják és eretnekként és ámitóként halálra ítélik. Mert ez a szócska: „elítélik” itt azokat jelenti, akik hivatalban ülnek és rendelkeznek mint világi felsőbbség. Mert azt világosan szem előtt kell tartani, hogy a világi felsőbbség soha nem lesz teljesen és egészen keresztény, hanem a többsége, a nagyobb, legfelsőbb része minden időben üldözni fogja Krisztust, szavát és övéit, ahogy a 2. zsoltár is mondja. „Miért tombolnak a pogányok, és a föld királyai fellázadnak, és a fejedelmek tanácskoznak egymással az Úr és az ő Felkentje ellen.” (Zsolt 2,1–2) Itt azt hallod, hogy a királyok és fejedelmek számára az erény éppen az Isten és Krisztus elleni viaskodás, és ezt meg is teszik. Azután az is megtörténik velük, hogy lebukfenceznek a székeikről, és ledöntik őket trónjukról egymás után, ahogy ugyanaz a 2. zsoltár és más több is hírül adja stb.

